

ΑΚΤΙΝΕΣ

ΕΠΙΣΤΗΜΗ-ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ-ΚΟΙΝΩΝΙΚΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ-ΓΡΑΜΜΑΤΑ-ΤΕΧΝΗ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

- ΤΑ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΑ ΝΕΙΑΤΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΜΠΡΟΣΤΑ ΣΤΟ ΕΤΟΣ 2000 129
- ΩΡΕΣ ΕΥΘΥΝΗΣ ΚΑΙ ΧΡΕΟΥΣ (Μιχ. Θ. Μηλίγκου) 130
- ΓΝΩΣΗ ΚΑΙ ΓΛΩΣΣΑ ΣΤΗΝ ΑΝΩΤΑΤΗ ΠΑΙΔΕΙΑ (Χ. Γιαμβριά) 133
- ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΟΠΙΟΗΣΗ ΚΑΙ ΕΛΛΗΝΟΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ
ΠΑΙΔΕΙΑ (Άλ. Κακαβούλη) 137
- Ο ΜΑΚΑΡΙΣΤΟΣ ΔΡΟΜΟΣ (Χριστοφ. Διακοπούλου)..... 143
- ΟΙ ΦΙΛΟΣΟΦΙΕΣ ΤΟΥ ΥΠΑΡΞΙΣΜΟΥ ΕΝΑΝΤΙ ΤΟΥ
ΟΡΘΟΥ ΛΟΓΟΥ (Βασ. Κ. Σταθάκη) 144
- ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΘΡΗΣΚΕΙΑ ΚΑΙ ΦΥΣΙΚΕΣ
ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ (Ν. Α. Κατσάνου) 149
- Ο ΒΕΤΕΡΑΝΟΣ (Ποίημα Έλ. Μάϊνα) 151
- ΣΧΟΛΙΑ (Τομέα Τύπου της Χ.Ε.Ε.) 152
- ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ 156

ΕΤΟΣ 56ον

ΜΑΪΟΣ 1993

ΑΡΙΘ. 541

ΔΡΧ. 100

«ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΖΩΗ»

ΜΕΛΕΤΑΙ ΤΟΥ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟΥ
ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΣ ΚΑΙ ΨΥΧΙΚΗΣ ΥΓΙΕΙΝΗΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΑΚΤΙΝΩΝ»

Ἐπανεξεδόθη σὲ τέταρτη ἔκδοση

ΜΙΚΡΑ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΑ ΜΥΣΤΙΚΑ

Γιὰ ἀγόρια ἀπὸ 16 ἐτῶν καὶ ἄνω

Ἰπὸ

ΑΡ. Α. ΑΣΠΙΩΤΗ

ΨΥΧΙΑΤΡΟΥ

**Ἰπιμελημένη ἔκδοση
μὲ 15 εἰκόνες ἔκτὸς κειμένου**

Κεντρικὴ διάθεσις τόμων καὶ παραγγελίαι:

Γραφεῖα περιοδικοῦ «Ἰκτῖνες»

Καρύτση 14, 105 61 ἸΑθῆναι – Τηλ. 32 35 931

ΑΚΤΙΝΕΣ

ΟΡΓΑΝΟΝ ΤΗΣ «ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗΣ ΕΝΩΣΕΩΣ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΩΝ»

Ἔτος 56ον

ΜΑΪΟΣ 1993

Ἄριθ. 541

ΤΑ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΑ ΝΕΙΑΤΑ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΜΠΡΟΣΤΑ ΣΤΟ ΕΤΟΣ 2000

Ἡ «Χριστιανική Ἐνωσις Ἐπιστημόνων» τὸν Μάρτιον ἐ.ἔ. ὠργάνωσε εἰδικὴν συνάντησιν τῶν μελῶν τῆς μετὰ τὰ μέλη τῆς «Χριστιανικῆς Φοιτητικῆς Ἐνώσεως» (Χ.Φ.Ε.) καὶ τῶν «Χριστιανικῶν Μαθητικῶν Ὁμάδων» (Χ.Μ.Ο.) εἰς τὴν ὁποίαν ἀνεπύχθη τὸ θέμα: Τὰ χριστιανικὰ νειάτα τῆς Ἑλλάδος μπροστὰ στὸ ἔτος 2000.

Εἰς τὴν συνάντησιν αὐτὴν, μετὰ χαιρετισμὸν – προσφώνησιν τοῦ μέλους τοῦ Δ. Συμβουλίου τῆς Χ.Ε.Ε. ἱατροῦ **κ. Μιχάλη Μηλίγκου**, ὠμίλησαν ὁ Καθηγητὴς τοῦ Γεωργικοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν **κ. Χρ. Γιαμβριᾶς** μετὰ θέμα: «Γνώσις καὶ γλώσσα στὴν Ἀνωτάτη Παιδεία» καὶ ὁ Ἐπίκ. Καθηγητὴς **κ. Ἀλέξ. Κακαβούλης** μετὰ θέμα: «Εὐρωπαϊκὴ ἐνοποίηση καὶ ἑλληνορθόδοξη παιδεία».

Τὴν συνάντησιν ἔκλεισε ὁ Πρόεδρος τῆς «Χριστιανικῆς Ἐνώσεως Ἐπιστημόνων» Ὁμ. Καθηγητὴς τοῦ Οἰκονομικοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν **κ. Χριστόφορος Διακόπουλος**.

Λόγω τῆς σπουδαιότητος ἀλλὰ καὶ τῆς ἐπικαιρότητος τοῦ θέματος καὶ τῶν ἀπογυεων ποὺ ἀνεπύχθησαν τὰς δημοσιεύομεν εἰς τὴν συνέχειαν.

ΩΡΕΣ ΕΥΘΥΝΗΣ ΚΑΙ ΧΡΕΟΥΣ

Ἐκ μέρους τῆς «Χριστιανικῆς Ἐνώσεως Ἐπιστημόνων» σᾶς καλωσορίζω στὴν ἐκδήλωση αὐτή, ποῦ ἡ Ἐνωσή μας ὀργάνωσε γιὰ τὰ χριστιανικὰ νεῖατα, εἰδικῶς, καὶ ἐκφράζω τὴ χαρὰ ὄλων τῶν μελῶν τῆς γιὰ τούτη τὴν εὐκαιρία, ἡ ὁποία συνέπεσε καὶ μὲ τὴ νικητήρια ἡμέρα τῆς Κυριακῆς τῆς Ὁρθοδοξίας μας. Τῆς Ὁρθοδοξίας τῆς ὁποίας καλεῖσθε σεῖς, τὰ χριστιανικὰ νεῖατα τῆς Ἑλλάδας, νὰ γίνετε οἱ ὑπέρμαχοί τῆς μέσα στὴν Ἐνωμένη Εὐρώπη καὶ στὴν τρίτη χιλιετία, ποῦ θὰ ζήσετε.

Ἦταν μιὰ βαθειὰ ἐπιθυμία νὰ βρεθοῦμε «πρεσβύτεροι μετὰ νεωτέρων», νὰ τὰ ποῦμε κάπως καὶ νὰ ἰδοῦμε, μαζί, τὴν κοινὴ πορεία μας ὡς Ἑλλήνων Ὁρθόδοξων Χριστιανῶν, μέσα στὴν Εὐρωπαϊκὴ Κοινότητα.

Ὁρες εὐθύνης καὶ χρέους, «*ώρα γιὰ περισυλλογὴ καλύτερα*», ὅπως λέει ὁ ποιητής, γιὰ ὄλους μας, περισσότερο ὁμως γιὰ τὰ νεῖατα, τὴ γενιὰ τὴ δική σας, ἡ ὁποία ἀποτελεῖ τὸ μέλλον τῆς Πατρίδας μας, γιὰ τὰ χρόνια ποῦ ἔρχονται.

Ἱστορικὰ ἔλαχε νὰ ζοῦμε σὲ πολὺ ἀγωνιώδεις καὶ παράξενους καιροὺς. Κ α θ έ ν α ς , χ ω ρ ι σ τ ᾶ , βιώνει μέσα στὴν οἰκογένειά του καὶ τὸ κοινωνικό του περιβάλλον μὲ τὴν «*ἀτομικὴ*» καὶ τὴν «*προσωπικὴ*» του ὑπόσταση. Συγχρόνως, ὁ μ ω ρ ι μ α ζ ῖ , ἐδῶ, ὡς ἐπιστήμονες, φοιτηταὶ καὶ μαθηταὶ, συνυπάρχουμε καὶ συνεργαζόμαστε σ' ἓνα κοινὸ πνευματικὸ χῶρο, μὲ τοὺς κτύπους τῆς καρδιάς μας στὸν ἴδιο ρυθμό, «*μὴ ψυχῆ σὺναθλοῦντες*»! **Πόθος καὶ στόχος μας μιὰ ζωὴ ὁμορφὴ καὶ δημιουργικὴ, ἢ «κατὰ Χριστόν»** ζωὴ, μιὰ ζωὴ ποῦ νὰ ἔλκυει «*πάντα ἄνθρωπον*» καὶ ἰδιαίτερα τὸν νέον.

Εἶναι γεγονός, ὅτι οὔτε ἄτομα, οὔτε ἐποχὲς ἔμειναν ἀδιάφοροι στὰ προβλήματα

τα καὶ τὶς ἀνάγκες τῆς ζωῆς τῶν νέων, στὰ δικαιώματα, ἀλλὰ καὶ στὶς ὑποχρεώσεις τους. Πολὺ περισσότερο δὲν μένουν ἀδιάφοροι ἐκεῖνοι οἱ ὁποῖοι τὸ δηλώνουν «*Χριστιανοί*», δηλαδὴ ἐκεῖνοι ποῦ πρέπει νὰ νοιάζονται γιὰ ὅλα καὶ νὰ τοὺς νοιάζουν ὅλα. Ἰδιαίτερα δὲν μποροῦν νὰ στέκονται ἀδιάφοροι, οἱ σημερινοὶ χριστιανοὶ νέοι, μπροστὰ στὶς κοσμογονικὲς ἀνακατατάξεις τῶν λαῶν καὶ μπροστὰ στὶς ραγδαῖες καὶ ἐκρηκτικὲς ἐξελίξεις τῆς ἀνθρώπινης δραστηριότητος, σὲ ὅλα τὰ πεδία: ἐπιστημονικά, κοινωνικά, ἠθικά.

Γενικά, οἱ νέοι, καθὼς βρίσκονται στὴ φάση τῆς φυσικοδιανοητικῆς καὶ ψυχολογικῆς ἀναπτύξεώς τους, μπροστὰ σὲ μιὰ ἔντονα πολυχρωμὴ εἰκόνα τῆς ζωῆς τῶν συγχρόνων ἀνθρώπων, πρέπει νὰ γνωρίζουν, καλὰ, ποῖα ν ο ο τ ρ ο π ῖ α καὶ ποῖα β ι ο τ ρ ο π ῖ α θὰ πρέπει νὰ ἀποκτήσουν, προκειμένου νὰ μπορέσουν νὰ ἀνταποκριθοῦν στὴν πραγματικότητα τῆς ζωῆς καὶ τῶν ἀληθειῶν τῆς. Στὴν πορεία τῆς ζωῆς τους θὰ συναντήσουν τὸ καθρέφτισμα τοῦ «*μοντέλου*», ποῦ διάλεξαν νὰ ἀντιγράψουν.

Ὅσοι βρισκόμαστε, σήμερα, στὴν αἴθουσα αὐτή, ἔχουμε ἐπιλέξει τὸ πρότυπο τῆς ζωῆς μας: εἶναι ὁ Ἄρχηγός τῆς Πίστεώς μας, ὁ Ἰησοῦς Χριστός. Οἱ μεγαλύτεροι τῆς συνάξεώς μας μποροῦν νὰ βεβαιώσουν, πὼς δὲν μετάνιωσαν. Ἐγὼ πιστεύω, πὼς καὶ οἱ νεώτεροι ἀντιλαμβάνονται τὴ διαφορὰ τῆς ποιότητος τῆς ζωῆς τους, σὲ σχέση μὲ τὴ ζωὴ τῶν συνομηλικῶν τους, οἱ ὁποῖοι διάλεξαν κοσμικὰ ἰνδάλματα, ὡς μοντέλα ζωῆς.

Ἐξ ἄλλου καὶ στὴν σημερινὴ ἐποχὴ τῶν ποικίλων ὑλιστικῶν προτύπων, ἢ πλειάδα τῶν μεγάλων ἐπιστημόνων, φιλοσόφων καὶ κοινωνιολόγων, ἀναγνωρίζει τὸ Χριστιανισμό, ὡς πρότυπο γιὰ ποιότητα ζωῆς καὶ ἀτόμων καὶ λαῶν. Ἡ πίστη στὸ Χριστὸ καὶ ἡ ζωὴ «*κατὰ Χριστόν*» προσφέρουν τὴ δυνατότητα τῆς

μεταμορφωτικής επαναστάσεως στο έσωτερικό του ανθρώπου, και τὸν προσανατολίζουν πρὸς τὴν Αἰωνιότητα, «αὐτὴ τῆ διαρκῆ νεότητα», ὅπως τὴν ἔχει χαρακτηρίσει ὁ Γάλλος φιλόσοφος Emm. Mounier.

Ἔτος 2000 παρὰ ἑπτὰ χρόνια! Μορφωμένοι καὶ ὀλιγογράμματοι, πνευματικοὶ καὶ ὕλοζωισταί, πιστοὶ καὶ ἀγνωστικοὶ αἰ βλέπουν μὲ δέος τὸν ἔρχομὸ τοῦ 21ου αἰῶνα. Τοῦ αἰῶνα μὲ τοὺς φανταχτεροὺς ὀραματισμοὺς καὶ τὴν τρομακτικὴ ἀπαισιοδοξία. «Τρεμάμενη» ἡ ἀναμονὴ τῆς τρίτης χιλιετίας καὶ ὄχι, βεβαίως, ἀδικαιολόγητα.

Ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά ἐρωτήματα καὶ ἐρωτηματικά γιὰ τὴν «Εὐρωπαϊκὴ Ἰδέα». Ἔντονη εἶναι ἡ αἴσθησις ὅτι ζοῦμε σὲ μιὰ ἡπειρο, πού, προοδευτικά, φαίνεται ὅτι ἀδειάζει ἀπὸ πλευρᾶς πνευματικοῦ περιχομένου» (κάποιοι ἀρμόδιοι μιλοῦν γιὰ «κενὸ στὴν Εὐρώπη»). Γιὰ μᾶς τοὺς Ἑλληνας, πὺς συγκεκριμένα, «σφίγγεται ἡ καρδιά μας» ἀπὸ τὸ φόβο ἀλλοτριώσεως τοῦ ἔθνικοῦ, πνευματικοῦ καὶ πολιτισμικοῦ μας πλοῦτου. Θὰ ἔλεγα, ὅτι, ὄντως, κρύβεται κάποιος κίνδυνος, ἂν δὲν φροντίσει ὁ καθένας μᾶς νὰ πετύχει τὴν πνευματικὴ του θωράκιση.

Καὶ ἐδῶ, ἀκριβῶς, τὰ χριστιανικὰ νεῖατα ἔχουν λόγος καὶ πρέπει νὰ πάρουν τὴ δέσσοστασίαν ἀπέναντι στὸν κίνδυνος, πού ὑπάρχει. Τὰ χριστιανικὰ νεῖατα ἔχουν ἐπίγνωση τοῦ προορισμοῦ τους μέσα στὸ χῶρο καὶ στὸ χρόνο πού ζοῦνε, ἔχουν ἐπίγνωση τῆς ὕλης καὶ τοῦ πνεύματος πού γεύονται. Μῆτε γνώσεις, μῆτε τεχνολογία τοὺς «κλέβουν τὸ νοῦ», μῆτε πανικός, τρόμος καὶ κίνδυνος τοὺς ταράζει τὴν καρδιά. Πιστεῦω, ὅτι τὰ χριστιανικὰ νεῖατα «δὲν ἀπόθησαν στὸ ὑποσυνείδητό τους τὸ νόημα τῶν συμβόλων», ὅπως θὰ ἔλεγε ὁ ἱατροβιολόγος νομπελίστας Alexis Carrel. Ἀντιθέτως νιώθουν, ὅτι μέσα τους ζῆ καὶ κινεῖται ὁ Θεός. Ξέρουν ποιὸ εἶναι τὸ δέον, ὁ σκοπός, ὁ τελικός προορισμὸς τῆς ζωῆς τους.

Στὸ σημεῖο αὐτό, ἄς μοῦ ἐπιτραπεῖ νὰ παρουσιάσω, πολὺ σύντομα, κάποιες διαπιστώσεις πού ἔχουν κάνει μέλη τῆς «Χριστιανικῆς Ἐνώσεως Ἐπιστημόνων», ὕστερα ἀπὸ, τὴν κατὰ καιροῦς, στενὴ ἐπικοινωνία καὶ συνεργασία τους μὲ χριστιανοὺς νέους (στὸ Πανεπιστήμιο, στὸ Σχολεῖο, στὴ Χριστιανικὴ Κίνηση). Ὁ διάλογος μεταξὺ νέων καὶ μεγαλύτερων ἔχει δώσει κάποια συμπεράσματα – κλειδιά, τὰ ὅποια καὶ παραθέτω, συνοπτικά.

1. Τὰ σύγχρονα νεῖατα, σ' ἓνα μεγάλο ποσοστό, χαρακτηρίζονται ἀπὸ ἐνθουσιασμό, ὀρμητικότητα, κέφι καὶ δράση, ἐμπνευση καὶ δημιουργία, φιλοσοφικὴ διάθεση καὶ πνεῦμα θυσίας. Συγχρόνως, ὁμως, παρατηρεῖται, ὅτι ἀπὸ τὴ φύση τους εἶναι «ἀγούρα», γι' αὐτὸ καὶ κάποτε «μπερδεύονται» καὶ χρειάζονται κάποια «θερμοκρασία» καὶ τὸν ἀπαραίτητο χρόνο γιὰ τὴν πλήρη ὀρίμανσή τους. Τοὺς εἶναι ἀναγκαῖα ἡ συμπαράστασις τῶν μεγαλύτερων, ἡ ἐμπειρία τοῦ παρελθόντος, ἡ τολμηρὴ ὑπακοή, τὸ πνεῦμα μαθητείας.

2. Στὰ νεῖατα ἀνήκει τὸ χρέος καὶ ἡ δυνατότητα νὰ ἐργαστοῦν γιὰ τὴν ἀτομικὴ τους εὐτυχία, ἀλλὰ καὶ γιὰ τὴν εὐτυχία τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου. Γιὰ νὰ τὸ πετύχουν αὐτό, χρειάζεται ἐπιστράτευση πνευματικῶν δυνάμεων, ἀποδοχὴ τῶν αἰώνιων ἀξιών τῆς ζωῆς, βίωση τῆς ἀληθινῆς ὁμορφιάς τῆς ζωῆς. Δὲν ἔφερε τὴν εὐτυχία στοὺς ἀνθρώπους, οὔτε ἡ πολιτικο – κομματικὴ δραστηριότητα, οὔτε ἡ κοινωνικοφιλοσοφικὴ οὐμανιστικὴ ἀντίληψη τῆς ζωῆς.

3. Ἡ ἀνθρώπινη εὐτυχία δὲν προσδιορίζεται ἀπὸ τὴν «ἀπουσία ἀντιξοότητων καὶ πόνων» ἢ ἀπὸ τὴν παρουσία τῶν συγχρόνων comforts. Προϋπόθεση τῆς εὐτυχίας εἶναι, κυρίως, ἡ ἐσωτερικὴ ψυχικὴ γαλήνη τοῦ ἀνθρώπου. Ὄταν ἡ «καρδιά τῆς ψυχῆς» δὲν ἔχει ἀρρυθμίες, τότε ὁ ἄνθρωπος, ὄντως, αἰσθάνεται εὐτυχής. Στὴν ἐποχὴ μας, περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλη ἐποχὴ, ἔχει ἀποδειχθεῖ, ὅτι οἱ διάφορες ἀνέσεις καὶ ἀπολαύσεις, (χορτάσαμε καλοπέραση), κατέστρεψαν τὴν

εὐτυχία καὶ τὴν φυσικὴ ὑγεία μας.

4. Ἡ φροντίδα τοῦ ἀνίσχυρου, τοῦ φτωχοῦ καὶ τοῦ ἀρρώστου δὲν ἐξαντλεῖται μὲ τὴν ἐφαρμογὴ κοινωνικοπολιτικῶν προγραμμάτων καὶ «*συστημάτων*». Ἀπαιτεῖται ἐνεργοποίηση πνευματικῶν προϋποθέσεων. Ἐπίσης ἡ ἐξάλειψη τῆς βίας (τρομακτικὸ φαινόμενο ἢ βία στὴ σημερινὴ Ἑλλάδα) καὶ κάθε μορφῆς ἀντικοινωνικῆς συμπεριφορᾶς ἀπαιτοῦν, γιὰ τὴ λύση τους, ψυχικὴ μεταμόρφωση καὶ πνευματικὴ ἀναγέννηση τῶν ἀνθρώπων καὶ ὄχι, μόνον, τὴν ἐφαρμογὴ τῶν νόμων «*περὶ δημοσίας τάξεως καὶ ἀσφαλείας*».

5. Ἀρετές, ὅπως ἡ τιμιότητα, ἡ δικαιοσύνη, ἡ ἐλευθερία, ἡ αὐτογνωσία, ἡ πειθαρχημένη ζωτικότητα, ἡ λιτότητα, ἡ ἀγάπη κ.ἄ., δὲν «*παρασκευάζονται*», στὰ ψυχρὰ ἐργαστήρια τῆς Ψυχολογίας καὶ τῆς Πολιτικῆς Οἰκονομίας ἢ στὰ συμβατικά σπουδαστήρια τῆς Θεολογίας. Οἱ ἀρετὲς ἀναπτύσσονται καὶ ἐνεργοποιοῦνται μὲ τὴ συνεχῆ ἀσκηση τῆς ψυχῆς, μὲ τὴν κινητοποίηση τῶν πνευματικῶν δυνάμεων, μὲ τὴν διαρκῆ ἀνάμνηση τοῦ Θεοῦ θελήματος.

6. Τέλος, μὲ τίς συζητήσεις φάνηκε πῶς, σήμερα, δὲν γίνονται εὐκόλα ἀποδεκτοί, ἀπὸ τοὺς ἄλλους, ἄνθρωποι ποὺ προσπαθοῦν νὰ ἐπιβληθοῦν, ὡς ἡγετικὲς φυσιογνωμίες, μὲ καινοφανεῖς λέξεις, μὲ μοντέρνους ὄρους, μὲ σλόγκαν, ὅσο ἐξυπνα κι ἂν εἶναι αὐτά. Οὔτε ἡ μεγαλοστομία, οἱ ἐκφραστικὲς ὑπερβολές, ἡ αὐτοπροβολή, τὸ κοσμικὸ στυλ μὲ τὴν ψεύτικη εὐγένεια καὶ τὴ γλοιώδη, κάποτε, συμπεριφορὰ, εἶναι ἱκανὰ νὰ ἐπιβάλουν κάποιον, ὡς ἡγέτη. Ἀντίθετα μιὰ ἡγετικὴ μορφή (ἐπιστημονικὴ, ἐκκλησιαστικὴ, κοινωνικὴ, πολιτικὴ) καταξιώνεται ἀπὸ τὸ βάθος καὶ τὴ γνησιότητα τοῦ λόγου καὶ τοῦ βίου της. Ἦθος, εἰλικρινὴς χαρακτήρας, ταπεινὸ φρόνημα, εὐγενικὸ ὕφος γνήσιο, ὑπευθυνότητα καὶ συνέπεια, εἶναι τὰ οὐσιώδη χαρακτηριστικά, τὰ ὅποια προσδιορίζουν τὴ «*μεγαλωσύνη*» καὶ τὴν «*αὐθεντικότητα*» ἐνὸς ἀτόμου.

Μὲ αὐτὲς τίς θέσεις – κλειδιά πρέπει

σεῖς, τὰ χριστιανικὰ νειᾶτα, νὰ ἀνοίξετε τὸν 21ο αἰῶνα, γιὰ νὰ γίνῃ ὁ αἰῶνας τῆς ἀνθρωπιᾶς. Τῆς ἀνθρωπιᾶς ποὺ ξέρεῖ νὰ ὑπολογίσει, ἀκριβῶς, καὶ στὴ δύναμη καὶ στὴν ἀδυναμία τοῦ ἀνθρώπου. Ποὺ ξέρεῖ νὰ στηρίζεται στὴν παρουσία τοῦ Θεοῦ καὶ στὴν τήρηση τῆς ὑποσχέσεως πρὸς τὰ παιδιά Του.

Ἄρκετὰ δηλητηριάστηκαν, ἄτομα καὶ λαοί, ἀπὸ τὴ μαρξιστικὴ καὶ ἀφροδισιακὴ ἀνθρωπολογία. Εἶναι καιρὸς νὰ ξαναζωτανέσουμε τὴν ἐπαναστατικὴ χριστιανικὴ ἀνθρωπολογία, τὴν ἀνθρωπολογία τῆς Πίστεως («*anthropologie du croire*»). Ὅχι μόνον μὲ τὴν «*τεχνικὴ τοῦ διδάσκειν*», ἀλλὰ καί, βασικῶς, μὲ τὴν «*τέχνη τοῦ ποιεῖν*».

Ἡ χριστιανικὴ νεολαία πρέπει νὰ ἀκολουθήσει, σταθερά, «*μιὰ πορεία μὲ ἐπίγνωση*», στὰ ἴχνη τοῦ Χριστοῦ, πάντοτε, «*ἔστω καὶ μόνη*» καὶ νὰ ἀποφύγει, ἐπιμόνως, τίς «*πορείες*» οἱ ὁποῖες στηρίζονται «*ἐπὶ υἱοὺς ἀνθρώπων*» ἢ ἐπάνω στὸ σύνθημα «*ὅ,τι κάνουν ὄλοι*» κι ἐμεῖς.

Οἱ μεγαλύτεροί σας, εἴτε ὡς γονεῖς, εἴτε ὡς δάσκαλοί σας, εἴτε ὡς πνευματικοὶ ὁδηγοί σας καί, πάντως, ὡς φροντισταὶ κάθε σας ἀνάγκης, ὑποσχόμαστε τὴν ἀγάπη μας καὶ τὴ συμπαράστασή μας στὴν πορεία τῆς ζωῆς σας.

Πιστεύουμε δέ, ὅτι μέσα στὸν εὐλογημένο αὐτὸ χῶρο θὰ σᾶς παραδώσουμε τὴ σκυτάλη. Ἐμεῖς τὴν παραλάβαμε ἀπὸ τοὺς μεγαλύτερους μας, ἐκεῖνοι ἀπὸ τοὺς προηγούμενους, κι ἔτσι μιὰ ὁμορφὴ ἀλυσίδα δένει, συνεχῶς, καινούργιους κρίκους, πάνω ἀπὸ ὀγδόντα χρόνια, τώρα, κρατώντας τὴν ἐνότητά μας.

Εὐχόμαστε «*ἐκ βαθέων*» κάθε ἐπιτυχία στὶς προσπάθειές σας καὶ στοὺς στόχους σας.

Μὲ τὴν εἰσήγησή μου, πιστεύω, ὅτι ἀνοιξα κάποια παράθυρα... Ἀπὸ τοὺς ὑπευθύνους τῆς «*Στρογγύλης Τραπεζῆς*» περιμένουμε νὰ δοῦμε Φῶς!

ΜΙΧΑΛΗΣ Θ. ΜΗΛΙΓΚΟΣ

Καρδιολόγος

Δρ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

ΓΝΩΣΗ ΚΑΙ ΓΛΩΣΣΑ ΣΤΗΝ ΑΝΩΤΑΤΗ ΠΑΙΔΕΙΑ *

Πολλά έχουν γραφεί για τὰ δύο αὐτὰ σημαντικὰ στοιχεῖα τῆς Παιδείας μας, ἀπὸ εἰδικούς καὶ μὴ, γιὰ νὰ ἐπισημανθεῖ ἀφ' ἑνὸς ἡ μεγάλη σημασία τους, ἀλλὰ καὶ ἡ ἀνησυχητικὴ κατάσταση ἀφ' ἑτέρου ποὺ ἐπικρατεῖ σήμερα σχετικὰ μὲ τὰ θέματα αὐτὰ στὴν Ἀνώτατὴ Παιδεία.

Ὅταν ὑπηρετεῖ κανεὶς ὡς Πανεπιστημιακὸς Διδάσκαλος, δὲν μπορεῖ νὰ μένει ἀδιάφορος στὰ θέματα αὐτά, ἄσχετα μὲ τὸ γνωστικὸ ἀντικείμενο μὲ τὸ ὁποῖο ἀσχολεῖται. Ὅταν παρακολουθεῖ κανεὶς τὸν σημερινὸ φοιτητὴ, τὴν ἔλλειψη σ' αὐτὸν φιλοδοξιῶν καὶ ἐπιδιώξεων γιὰ μάθηση, γιὰ ἀπόκτηση γνώσεων καὶ γιὰ μιὰ ἐξελικτικὴ πορεία πρὸς διαμόρφωση ἐπιστημονικῆς ὄντοτητας, ἱκανῆς νὰ εἰσέλθει μὲ ἀπαιτήσεις μέσα στὴν κοινωνία, δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ ἀνησυχεῖ καὶ νὰ θέτει τὸ ἐρώτημα στὸν ἑαυτό του, ἂν τὸ αὐριό στὸν ἑλληνικὸ χῶρο θὰ εἶναι σὲ ἀνορθωμένο πνευματικὰ ἐπίπεδο ἢ σὲ κατάρπωση μὲ συνεχή κάθοδο.

Ὅλοι μιλοῦν σήμερα γιὰ τὶς ἀνακατατάξεις ποὺ γίνονται στὸν Εὐρωπαϊκὸ χῶρο, κυρίως πολιτικο-οικονομικές, ποὺ ὁμως ἐπηρεάζουν σημαντικὰ καὶ τὴν πνευματικὴ κατάσταση τῶν κοινωνιῶν. Ἡ χώρα μας δὲν μπορεῖ οὔτε πρέπει νὰ μένει ἀμέτοχη σ' αὐτὲς τὶς ἀλλαγές. Τὸ θέμα ὁμως εἶναι τὸ πόσο μᾶς ἐγγίζουσι καὶ πόσο μᾶς εὐαισθητοποιοῦν. Εἶναι διαπιστωμένο ὅτι σὲ πολλὰ σημεῖα δὲν ἔχουμε ἀκόμη ἀντιληφθεῖ, τί ἀλλαγές ἔχουν γίνει στὶς ἄλλες χώρες τῆς Ἐνωμένης Εὐρώπης, κυρίως σὲ θέματα ἐφαρμοσμένης ἐπιστήμης καὶ τε-

χνολογίας. Ἀλλὰ καὶ τὸ σημαντικώτερο, ὅτι δὲν ἔχει φθάσει μέχρις ἐδῶ ἡ ἀνησυχία τοῦ πνευματικοῦ κόσμου τῆς Εὐρώπης γιὰ τὸν σημερινὸ ἄνθρωπο καὶ τὸν ξεπεσμένο σήμερα δυτικὸ πολιτισμό. Τὰ μνημόματα ἔρχονται μέχρις ἐδῶ, ἀλλὰ ἀποσπασματικὰ καὶ πολλές φορὲς μένουσι ἀναξιοποίητα.

Ἡ ἔλλειψη εὐαισθητοποίησης τῶν νέων μας ποὺ φοιτοῦν στὰ Ἀνώτατα καὶ Ἀνώτερα Ἐκπαιδευτικὰ Ἰδρύματα, σχετικὰ μὲ τὶς ἀυξημένες εὐθύνες ποὺ ἔχουν, γιὰ ἀπόκτηση γνώσεων καὶ παρακολούθηση τῶν ἀλλαγῶν ποὺ γίνονται διεθνῶς στὰ γνωστικὰ ἀντικείμενα τῶν σπουδῶν τους, εἶναι ἓνα γεγονός διαπιστωμένο καὶ πολὺ ἀνησυχητικό. Ὑπάρχουν εὐτυχῶς καὶ ἀρκετοὶ νέοι σήμερα ποὺ σπουδάζουσι καὶ ἀντιμετωπίζουσι τὴν κατάσταση μὲ ὑπευθυνότητα καὶ αἰσιοδοξία. Τὸ γεγονός αὐτὸ δίνει ἐλπίδες ὅτι δὲν πᾶνε τελειῶς χαμένες οἱ ὅποιες προσπάθειες γίνονται γιὰ μιὰ βελτιωμένη καὶ ἀνορθωμένη ἑλληνικὴ παιδεία.

Θὰ πρέπει βέβαια ἐδῶ νὰ ἐπισημανθοῦν οἱ δυσκολίες ποὺ ἀντιμετωπίζει ὁ Ἕλληνας σπουδαστὴς σὲ σχέση μὲ τοὺς συναδέλφους τοῦ ἄλλων χωρῶν τῆς ἐνωμένης Εὐρώπης, ποὺ εἶναι πολὺ μεγαλύτερες καὶ ιδιαίτερα γιὰ ὄσους θέλουσι νὰ ἐξελιχθοῦν σὲ ἓναν ὀλοκληρωμένο ἀπὸ ἀπόψεως γνώσεων ἐπιστήμονα.

Ἡ δομὴ τῆς ἐκπαιδεύσεως στὰ Ἀνώτατα Ἐκπαιδευτικὰ Ἰδρύματα τῆς χώρας μας, ὕστερῃ σὲ πολλὰ σημεῖα σὲ σύγκριση μὲ αὐτὴ τῶν ἄλλων εὐρωπαϊκῶν χωρῶν.

* Διασκευασμένη γιὰ τὸ περιοδικὸ «Ἀκτίνες» ὁμιλία, πρὸς τοὺς φοιτητὲς τῆς Χριστιανικῆς Φοιτητικῆς Ἐνώσεως.

Δὲν θὰ ἀναφερθοῦν ἐδῶ τὰ σημεῖα αὐτά, ἄλλωστε ἔχουν γραφεῖ κατὰ καιροὺς πολλὰ καὶ οἱ προσπάθειες τῆς Πολιτείας ἔχουν ὡς σκοπὸ τὴ βελτίωση τῆς καταστάσεως.

Ἐχοντας ὡς δεδομένο τὴν ἐπικρατοῦσα κατάσταση στὰ ΑΕΙ τῆς χώρας μας, μπορεῖ κανεὶς νὰ ἐπισημάνει ὅτι ὑπάρχουν περιθώρια ἄμεσης βελτίωσης ὄχι τόσο σὲ ὑλικοτεχνικὸ ἐπίπεδο, ἀλλὰ κυρίως σὲ πνευματικὸ. Ἄλλωστε εἶναι γνωστὸ ὅτι ἡ κρίση ποὺ περνᾷ σήμερα ὁ κόσμος, ὀφείλεται σὲ πνευματικούς παράγοντες καὶ λιγότερο σὲ οἰκονομικο – πολιτικούς.

Τὸ πρόβλημα εἶναι τὸ πῶς θὰ περάσουμε στοὺς σημερινούς φοιτητές μας τὰ μηνύματα πνευματικῆς καταρτίσεως καὶ πνευματικῆς προσανατολισμοῦ. Ποῦ θὰ ἀναζητήσῃ ὁ νέος μας σήμερα νὰ βρεῖ τὰ στοιχεῖα ἐκεῖνα ποὺ θὰ τὸν βοηθήσουν στὴν ἀπόκτηση ἰσορροπῶν δυνάμεων, ὥστε ὁ προσανατολισμὸς του καὶ ἡ ἐξέλιξή του μέσα στὴ ζωὴ νὰ εἶναι ἐκεῖνη ποὺ ὄνειρεύεται, ἐκεῖνη ποὺ θὰ τὸν ἱκανοποιεῖ ὡς ἄνθρωπο καὶ ὡς μέλος ἑνὸς κοινωνικοῦ συνόλου;

Θὰ πρέπει νὰ βρεθεῖ τρόπος νὰ καταλάβει ὁ σημερινὸς νέος μας ὅτι τὸ κλειδὶ στὸ ὄλο θέμα εἶναι ἡ **Παιδεία** καὶ ὅτι **Παιδεία** δὲν εἶναι μόνον ἐκπαίδευση καὶ ἀπόκτηση ξηρῶν ἐπιστημονικῶν γνώσεων, ἀλλὰ ὀλοκληρωμένη καλλιέργεια τοῦ ἀνθρώπου σὲ ὅλες τὶς μορφές πνευματικῆς καὶ σωματικῆς ἐξέλιξής του. Στόχος τοῦ νέου, διὰ μέσου τῆς παιδείας, εἶναι ἡ ἀπόκτηση τῆς ἀρετῆς ποὺ εἶναι ἡ συνισταμένη ὄλων τῶν μορφωτικῶν ἰδιοτήτων καὶ ἡ ὁποία ὀδηγεῖ στὴ θέωση, δηλαδὴ στὸ Θεό.

Οἱ Τρεῖς Ἱεράρχες, ποὺ ἦσαν ὄχι μόνο σπουδαῖοι καὶ μεγάλοι Ἀρχιερεῖς, ἀλλὰ καὶ σοφοὶ ἐπιστήμονες καὶ συγγραφεῖς καὶ μεγάλοι διδάσκαλοι, τόνιζαν ὅτι ἡ παιδεία εἶναι μία ἀπὸ τὶς μεγαλύτερες ἀξίες γιὰ τὴ ζωὴ τοῦ ἀνθρώ-

που.

Οἱ νέοι μας ποὺ βρίσκονται στὸ ξεκίνημα τῆς σταδιοδρομίας τους, εἶναι γεμάτοι ὀραματισμοὺς καὶ σχέδια γιὰ τὸ μέλλον, εἶναι ἄλλωστε φυσικὸ αὐτό. Βλέπουν νὰ ἀνοίγεται ἔμπρὸς τους ἕνα ἀπέραντο πέλαγος γνώσεων ποὺ καλοῦνται νὰ ἀποκτήσουν. Ὅσο προχωροῦν στὶς σπουδές τους, διαπιστώνουν νὰ ἀνοίγονται νέοι ὀρίζοντες καὶ νὰ βλέπουν νὰ μὴν ὀλοκληρώνεται σύντομα ὁ μετασχηματισμὸς τους, μὲ τὸ στόχο τους νὰ βρισκεται ἀρκετὰ μακριά. Ἐτσι διαπιστώνουν ὅτι ὁ δρόμος τῆς αὐστηρῆς ἐπιστημονικῆς ἀναζήτησης, ποὺ διάλεξαν νὰ ἀκολουθήσουν, ἀπαιτεῖ κόπους καὶ θυσίες, δηλαδὴ εἶναι δύσκολος δρόμος. Εἶναι ὁμως ὁ δρόμος ποὺ ὀδηγεῖ πρὸς τὴν ἀλήθεια. Εἶναι αὐτὸς ποὺ διαμορφώνει συνειδήσεις, ἐπιστήμονες μὲ ὀντότητα καὶ κύρος, μὲ εὐθύνη καὶ σοβαρότητα.

Οἱ νέοι αὐτοὶ ποὺ ἀκολουθοῦν αὐτὸν τὸν δρόμο εἶναι αὐτοὶ ποὺ αἰσθάνονται ὅτι ἔχουν χρέος νὰ τὸν ἀκολουθήσουν. Χρέος πρὸς τὸν ἑαυτὸν τους, πρὸς τὴν ἐπιστήμη ποὺ διάλεξαν νὰ σπουδάσουν, ἀλλὰ καὶ χρέος πρὸς τὴν οἰκογένειά τους καὶ πρὸς τὴν κοινωνία ποὺ τοὺς παρέχουν αὐτὲς τὶς δυνατότητες σπουδῶν. Χρέος ποὺ θὰ ἐκφράζεται μὲ τὴ συνεχῆ, ἀδιάκοπη καὶ μὲ ἐντατικὸ ρυθμὸ κατάρτιση στὰ γνωστικὰ ἀντικείμενα ποὺ σπουδάζουν. Ὁ νέος, ὁ σωστὸς νέος σπουδαστής, ἐκμεταλλεῖται τὸ πνεῦμα τῆς ἐλευθερίας ποὺ ἔχει μέσα του ὁ κάθε ἄνθρωπος, ἀναζητᾷ ἐρευνῶντας νὰ βρῆ τὴν ἀλήθεια μέσα ἀπὸ τὶς ἐπιστημονικὲς γνώσεις. Ἀναζητᾷ τὴν πληροφόρηση γιὰ καταρτισμὸ, σὲ διάφορες πηγές. Τὴν ἀναζητᾷ στὸ γραπτὸ λόγιο, στὰ ἐπιστημονικὰ κείμενα, ἑλληνικὰ καὶ ξένα, σύγχρονης ἐνημέρωσης. Ἀκόμη στὸ διάλογο καὶ στὴν ἀνταλλαγὴ ἀπόψεων μὲ Καθηγητὲς καὶ φοιτητὲς τοῦ Πανεπιστημίου του,

ἀλλὰ καὶ τῶν ἄλλων Πανεπιστημίων, ὄχι μόνο τῆς χώρας μας ἀλλὰ καὶ τῶν ξένων. Εἶναι πολλές οἱ εὐκαιρίες πού δίνονται σήμερα μὲ τὰ διάφορα εὐρωπαϊκὰ προγράμματα ἀνταλλαγῆς σπουδαστῶν καὶ δὲν εἶναι καὶ οἱ μόνες. Πολλές καὶ ποικίλες εὐκαιρίες ὑπάρχουν σήμερα γιὰ καλλιέργεια τῆς νεολαίας μας, γιὰ ἱκανοποίηση ἐσωτερικῶν ἀνησυχιῶν, γιὰ αὐτοσυνειδησία καὶ ψυχικὴ ἀνοδο.

Οἱ νέοι πού θέλουν νὰ συνδυάσουν τὴν ἐπιστημονικὴ γνῶση, μὲ τὴ συνεχῆ ἀναζήτησι τῶν ἠθικῶν ἀξιών, εἶναι αὐτοὶ πού ἔχουν συλλάβει τὸ πραγματικὸ νόημα τῆς παιδείας. Εἶναι αὐτοὶ πού ἀκολουθοῦν μιὰ πορεία πρὸς ἐπιστημονικὴ καὶ ἀνθρωπιστικὴ ὁλοκλήρωση. Μιὰ πορεία πού ἐλευθερώνει καὶ ἀποδεσμεύει ἀπὸ τὰ πάθη καὶ ὁδηγεῖ σὲ αὐτοσυνειδησία καὶ στὸ Θεό.

Παράλληλα ὁμως μὲ τὴν ἐπιστημονικὴ καὶ πνευματικὴ κατάρτιση, ὁ ἄνθρωπος αἰσθάνεται τὴν ἀνάγκη τῆς ἐκφράσεως καὶ τῆς ἐπικοινωνίας μέσα στὸ ἐπιστημονικὸ καὶ γενικὰ κοινωνικὸ περιβάλλον ὅπου ζεῖ. Αἰσθάνεται τὴν ἀνάγκη νὰ διατυπῶνει τίς σκέψεις καὶ ἰδέες του μὲ τὸ λόγο, τὸν προφορικὸ καὶ τὸν γραπτὸ λόγο. Ἔτσι τοῦ εἶναι ἀπαραίτητο νὰ χρησιμοποιεῖ τὴ γλῶσσα, γιὰ νὰ γίνεται κατανοητὸς ἀπὸ τοὺς συνανθρώπους του. Μὲ τὸν προφορικὸ καὶ τὸν γραπτὸ λόγο ὁ ἄνθρωπος συμμετέχει ἐνεργὰ μέσα στὴν κοινωνία τὴν ὁποία μπορεῖ νὰ ἐπηρεάζει. Εἶναι λοιπὸν μιὰ πολὺ σημαντικὴ δραστηριότητα τοῦ ἀνθρώπου. Χωρὶς τὴν δραστηριότητα αὐτὴ ὁ ἄνθρωπος καὶ πολὺ περισσότερο ὁ ἐπιστήμονας, ἀπομονώνεται ἀπὸ τὴν κοινότητα τῶν συνανθρώπων του καὶ τὴν ἐπιστημονικὴ κοινότητα καὶ κατατᾶ μιὰ ἀφύσικη, ἄχρηστη κοινωνικὴ μονάδα.

Ἐμεῖς ὡς Ἕλληνες, θὰ πρέπει ἰ-

διαίτερα νὰ καυχόμεστε γιὰ τὴ γλῶσσα μας. Σ' αὐτὴν ὀφείλουμε τὴν παιδεία μας, τὴν ἱστορία μας, τὴν ὕπαρξή μας ὡς Ἕθνος. Χωρὶς νὰ ὑπάρχει ἐδῶ πρόθεση γιὰ μάθημα γλωσσολογίας, θὰ ἦταν ἐπίκαιρο νὰ τονισθεῖ, ὅτι παρ' ὅλη τὴ μεγάλη σπουδαιότητα πού ἔχει ἡ γλῶσσα μας, στὰ Ἄνωτάτα Ἐκπαιδευτικὰ Ἰδρύματα λίγη σημασία δίδεται σ' αὐτὴν, μὲ ἐξαίρεση τὰ Τμήματα Θεωρητικῶν Ἐπιστημῶν. Ἔτσι, βλέπει κανεὶς νὰ ὑπάρχει μιὰ ἀδιαφορία ὡς πρὸς τὴ σωστὴ ἔκφραση τοῦ προφορικοῦ καὶ γραπτοῦ λόγου, ἀπὸ διδάσκοντες καὶ διδασκομένους. Ἡ ἔλλειψη γλωσσικῆς παιδείας εἶναι ἐμφανὴς στὴ σπουδάζουσα νεολαία μας. Ἰδιαίτερα διαπιστώνεται ἀπὸ τοὺς Πανεπιστημιακοὺς Διδασκάλους, ἡ γλωσσικὴ φτώχεια τῶν σπουδαστῶν μας. Βέβαια τὴν εὐθύνη στὸ θέμα αὐτὸ τὴν ἔχουν οἱ μεγάλοι καὶ ὄχι οἱ νέοι. Τὴν ἔχουν αὐτοὶ πού στέρησαν ἀπὸ τοὺς νέους τὸν πλοῦτο τῆς ἐλληνικῆς γλώσσας.

Εἶναι ἀπὸ κάθε πλευρὰ λυπηρὸ τὸ γεγονός, νὰ διαπιστώνει κανεὶς τὴ φτώχεια πού ἔχει τὸ λεξιλόγιο τῶν νέων μας σήμερα, νὰ διαπιστώνει ὅτι ὁ λόγος τους ἔχει περιορισμένο περιεχόμενο καὶ εἶναι δύσκολα κατανοητὸς.

Διερωτᾶται κανεὶς πῶς οἱ νέοι αὐτοί, ἀποκτώντας ἓνα πανεπιστημιακὸ δίπλωμα, θὰ ἐμφανισθοῦν στὴν κοινωνία ἀπαιτώντας νὰ τοὺς δοθεῖ μιὰ θέση ἠγετική, μιὰ θέση στελέχους στὴ Δημόσια Διοίκηση ἢ σὲ μιὰ σοβαρὴ ἐπιχείρηση καὶ νὰ μὴν εἶναι ἱκανοὶ νὰ διατυπώσουν προφορικὰ ἢ γραπτὰ τὰ νοήματα τῆς ὁποίας ἀποθησαυρισμένης γνώσης τους.

Ἡ γλῶσσα εἶναι τὸ ἀπαραίτητο μέσο γιὰ τὴν ὁλοκλήρωση τῆς μόρφωσης, γιὰ μιὰ ὁλοκληρωμένη παιδεία. Ἡ ἄρτια κατάρτιση στὴ γνῶση εἶναι συνυφασμένη μὲ τὴν ἄρτια κατάρτιση στὴ γλῶσσα. Δὲν νοεῖται νὰ διαχωρίσουμε

τὸ ἓνα ἀπὸ τὸ ἄλλο. Δὲν νοεῖται νὰ ἔχουμε ἓναν ἄρτια καταρτισμένο ἐπιστήμονα καὶ νὰ μὴ μπορεῖ νὰ ἐκφράσει τὶς ιδέες του, τὶς ἐπιστημονικὲς γνώσεις του σωστά, μὲ τὸν προφορικὸ καὶ γραπτὸ λόγο. Ἡ ἀνάγκη τῆς γλωσσικῆς παιδείας γιὰ ἓναν ἐπιστήμονα γίνεται ἐντονώτερη στὸν γραπτὸ λόγο. Τὸ ὁποιοδήποτε κείμενο καὶ ἰδιαίτερα ἐκεῖνο μὲ ἐπιστημονικὸ περιεχόμενο, ἀπαιτεῖ σαφήνεια διατυπώσεως, δομικὴ κανονικότητα, ἔννοιες μὲ συνοχὴ καὶ καθαρὴ ἐκφραση, ἔτσι ὥστε ἓνα τέτοιο κείμενο νὰ ἐπιτυγχάνει τὸ σκοπὸ, γιὰ τὸν ὁποῖο γράφτηκε.

Εἶναι γνωστὸ καὶ ἔχει πολλὰς φορές ἀναφερθεῖ ἀπὸ τὶς στήλες τῶν «Ἀκτίνων» ὅτι ἡ σημερινὴ ἐποχὴ μας χαρακτηρίζεται ἀπὸ μιὰ ἀρρωστημένη πνευματικὰ ἀνθρωπότητα, μὲ πολλὰ ἀδιέξοδα καὶ φιλοσοφίες ποὺ ἐξυψώνουν τὴν ὕλη, τὸν ἀτομικισμὸ καὶ τὸν εὐδαιμονισμό. Στὰ ἀμφιθέατρα τῶν Πανεπιστημίων μας δὲν φαίνεται νὰ περνᾷ κάποιο μήνυμα πνευματικῆς ἀφύπνισης

στὴ σπουδάζουσα νεολαία μας. Ἡ κατάσταση εἶναι τόσο τραγικὴ, ποὺ διερωτᾶται κανεὶς, μὰ τόσο πολὺ συνηθίσαμε νὰ ζοῦμε μέσα στὴ σαπίλα τοῦ ἀποτυχημένου πολιτισμοῦ μας;

Οἱ ἐλπίδες μας γιὰ μιὰ ἀλλαγὴ, γιὰ ἓνα καλύτερο αὐριο, μόνο ἀπὸ τοὺς νέους μας θὰ δικαιωθοῦν. Ἀπὸ τοὺς νέους ἐκείνους ποὺ πιστεύουν ὅτι ἡ ζωὴ ἔχει νόημα, ὅτι ἀξίζει νὰ ἀγωνίζεται κανεὶς γιὰ τὶς ἠθικὲς ἀξίες, γιὰ κάτι διαφορετικὸ ἀπὸ τὰ συνηθισμένα, γιὰ κάτι πρωτοποριακὸ ποὺ ξεπερνᾷ τὴν καθημερινότητα καὶ τὴ συμβατικότητα τῆς ἐποχῆς μας.

Οἱ νέοι αὐτοὶ θὰ πρέπει νὰ βρεθοῦν στὴν πρώτη γραμμὴ μιᾶς πνευματικῆς πολιτισμικῆς ἀλλαγῆς, ἀφοῦ βέβαια πρῶτοι αὐτοὶ θὰ ἔχουν πιστέψει στὰ ἱδανικὰ μιᾶς ἀληθινῆς παιδείας.

ΧΡΗΣΤΟΣ ΓΙΑΜΒΡΙΑΣ
Καθηγητῆς Γεωργικοῦ
Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

Ἡ ἐγγραφὴ νέων συνδρομητῶν εἰς τὰς «Ἀκτίνες» εἶναι ἓνα πνευματικὸ ἔργον, τὸ ὁποῖον ἡμποροῦμε νὰ ἐπιτελέσωμε ὅλοι, μὲ μικρὰν προσπάθειαν.

ΕΥΡΩΠΑΪΚΗ ΕΝΟΠΙΟΗΣΗ ΚΑΙ ΕΛΛΗΝΟΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΠΑΙΔΕΙΑ

Τὸ 1993, πὸ ἀρχίσαμε πρὶν λίγο νὰ διανύουμε, εἶναι ὁ πρῶτος μεγάλος σταθμὸς μετὰ ἀπὸ 40 περίπου χρόνια δύσκολης πορείας τῆς Εὐρώπης πρὸς τὴν ἔνωση. Πρόκειται γιὰ τὴ δημιουργία τῆς «**Εὐρώπης χωρὶς σύνορα**», ὅπου οἱ πολίτες, τὰ ἀγαθὰ καὶ οἱ ὑπηρεσίες διακινουῦνται ἐλεύθερα ἀπὸ χώρα σὲ χώρα μέλη τῆς Εὐρ. Κοινότητας καὶ διαμορφώνεται μιὰ νέα πολιτική, κοινωνική καὶ οικονομική πραγματικότητα, στὴν ὁποία καλοῦνται, ἰδιαίτερα οἱ νέοι νὰ ζήσουν καὶ νὰ δράσουν στὶς δεκαετίες πὸ ἐρχονται.

Ἡ εὐρωπαϊκὴ ἐνοποίηση, ὡστόσο, ἢ ὁποία, κατὰ τὴ γνώμη κορυφαίου Ἑλληνα πολιτικοῦ, ἀποτελεῖ «**τὸ μεγαλύτερο πολιτικὸ γεγονός τοῦ αἰῶνα μας, πὸ θὰ ἐπηρεάσει τὴ μοίρα τῆς ἡπείρου μας, ἀλλὰ καὶ τὴν πορεία τῆς ἀνθρωπότητας**»¹, ἔχει ἄμεση σχέση μετὰ τὴν παιδεία. Ἡ ἔνωση τῶν εὐρωπαϊκῶν λαῶν δὲν εἶναι ἀπλῶς μιὰ διακρατικὴ συμφωνία συνεργασίας, στὴν ὁποία ὁδηγήθηκαν ἀναγκαστικὰ τὰ εὐρωπαϊκὰ κράτη, ὕστερα ἀπὸ τὰ ἀδιέξοδα πὸ εἶχαν προκαλέσει οἱ δύο παγκόσμιοι πόλεμοι καὶ οἱ πολυάριθμες τοπικὲς συγκρούσεις, πὸ κατέστρεψαν καὶ αἱματοκύλισαν τὴν γηραιὰ ἡπειρο. Εἶναι κυρίως ἓνα **βαθύτερο πολιτιστικὸ καὶ κοινωνικὸ ρεύμα** πὸ ἀναδύεται μέσα ἀπὸ τὸ ἀπώτερο ἱστορικὸ παρελθὸν καὶ ὁδηγεῖ σὲ μιὰ ἀλληλοπεριχώρηση λαῶν μετὰ διαφορετικὴ ἔθνικὴ συνείδηση καὶ ἀντιθέσεις μεταξύ τους, μετὰ **κοινὲς ὅμως πνευματικὲς καὶ πολιτιστικὲς ρίζες**. Ὅπως χαρακτηριστικὰ σημειώνει ὁ μεγάλος Ἕλληνας ποιητὴς Thomas Eliot, οἱ εὐρωπαῖοι εἴμαστε «**κοινὸι θεματοφύλακες τῆς κληρονομίας τῆς Ἑλλάδας, τῆς Ρώμης καὶ τοῦ Χριστιανισμοῦ**»².

Ὁ στόχος ἐπομένως τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἐνοποίησης, νὰ διαμορφωθεῖ μιὰ νέα πραγματικότητα στενῆς συνεργασίας καὶ εἰρηνικῆς συμβίωσης τῶν εὐρωπαίων καὶ νὰ χαραχθεῖ κοινὴ πορεία γιὰ τὸ μέλλον, δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἐπιτευχθεῖ χωρὶς τὴ συμβολὴ τῆς παιδείας. Εἰδικότερα μάλιστα τὰ τελευταῖα χρόνια εἰσάγεται στὰ ἐκπαιδευτικὰ συστήματα τῶν εὐρωπαϊκῶν χωρῶν ἢ λεγόμενῃ **Εὐρωπαϊκῇ Διάστασιν τὴν Ἐκπαίδευσιν**. Πρόκειται γιὰ ἀλλαγὲς στὰ ἀναλυτικὰ προγράμματα, τὰ διδακτικὰ βιβλία, τὴν ὀργάνωσιν καὶ διοίκησιν τῶν σχολείων, τὴν ἐκπαίδευσιν καὶ ἐπιμόρφωσιν τῶν ἐκπαιδευτικῶν κ.ἄ. μετὰ σκοπὸ ἢ **παιδεία νὰ μορφῶναι τὴν εὐρωπαϊκὴ ταυτότητα στὰ παιδιὰ καὶ στοὺς νέους πὸ θὰ ἀποτελέσουν τοὺς ἀριανοὺς πολίτες τῆς Εὐρώπης**³.

Ὁ ὅρος Εὐρωπαϊκὴ Διάστασις τὴν Ἐκπαίδευσιν περιλαμβάνεται γιὰ πρώτη φορὰ σὲ Ψήφισμα τῶν Ὑπουργῶν Παιδείας τῆς Κοινότητας ἀπὸ τὸ 1976, ὅπου τίθεται ὡς στόχος «**οἱ μαθητὲς στὰ σχολεῖα νὰ συνειδητοποιήσουν τὴν πραγματικότητά τῆς Εὐρώπης καὶ νὰ ἀποκτήσουν ἱκανοποιητικὴ γνώσιν καὶ ἀντίληψιν τῆς Εὐρωπαϊκῆς Κοινότητος στὴ γεωγραφικὴ, ἱστορικὴ καὶ πολιτιστικὴ τῆς μορφή καὶ νὰ ἀναπτύξουν τὴν ἱκανότητα νὰ ζήσουν καὶ νὰ λειτουργήσουν ὡς πολίτες στὸ πλαίσιο τῆς Εὐρώπης**». Στὸ ψήφισμα, ἐξάλλου, πὸ ὑπέγραψαν οἱ 12 Ὑπουργοὶ Παιδείας τὸ 1988 ὀρίζονται ὡς σκοποὶ τῆς Εὐρ. Διάστασης τὴν Ἐκπαίδευσιν τὰ ἑξῆς:

α. Νὰ ἐνισχυθεῖ στοὺς νέους ἡ συνειδητοποίηση τῆς εὐρωπαϊκῆς ταυτότητας καὶ νὰ τοὺς γίνῃ σαφὴς ἡ ἀξία τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Πολιτισμοῦ καὶ τῶν θεμελιῶν πάντων στὰ ὁποῖα οἱ εὐρωπαῖοι λαοὶ

προτίθενται σήμερα να θεμελιώσουν την ανάπτυξή τους. Ειδικότερα να καλλιεργηθούν σ' αυτούς οι άρχες της δημοκρατίας, της κοινωνικής δικαιοσύνης και του σεβασμού των ανθρωπίνων δικαιωμάτων.

β. Να προετοιμαστούν οι νέοι για τη συμμετοχή τους στην οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη της Κοινότητας.

γ. Να συνειδητοποιήσουν οι νέοι τα πλεονεκτήματα που αντιπροσωπεύει η ένωση των ευρωπαϊκών λαών, αλλά και την πρόκληση που συνεπάγεται, δεδομένου ότι τους θέτει μπροστά σε ένα διευρυμένο οικονομικό και κοινωνικό χώρο.

δ. Να διευρύνουν οι νέοι τις ιστορικές, πολιτιστικές, οικονομικές και κοινωνικές γνώσεις τους για την Κοινότητα και τα κράτη - μέλη της και να ευαισθητοποιηθούν ως προς τη σημασία της συνεργασίας των λαών της Εύρ. Κοινότητας με άλλες χώρες της Ευρώπης και του κόσμου⁴.

Με βάση τους σκοπούς αυτούς που διαμορφώνουν πλέον την **παιδεία στην Ευρώπη**, παρατηρείται μία έντονη δραστηριότητα με την ανάπτυξη των διαφόρων **μορφωτικών προγραμμάτων** για τους **μαθητές**, τους **φοιτητές** και τους **διδάσκοντες** σε όλα τα επίπεδα της εκπαίδευσης. Τα προγράμματα αυτά έχουν διάφορα όνόματα, τα περισσότερα ελληνικά, και είναι:

- το πρόγραμμα ERASMUS για ανταλλαγές φοιτητών και καθηγητών της Τριτοβάθμιας Έκπαίδευσης

- το πρόγραμμα COMMETT για την ενίσχυση της συνεργασίας μεταξύ των πανεπιστημίων και των επιχειρήσεων στον τομέα των νέων τεχνολογιών

- το πρόγραμμα LINGUA για την προώθηση της εκμάθησης ευρωπαϊκών γλωσσών

- τα προγράμματα ΕΥΡΥΔΙΚΗ και APION για την ενίσχυση της συ-

νεργασίας και πληροφόρησης στον τομέα της εκπαίδευσης

- το πρόγραμμα PETRA για την προετοιμασία των νέων για τη ζωή και τον κόσμο της εργασίας κ.ά.

Παράλληλα η **Ευρωπαϊκή Διάσταση στην Έκπαίδευση** αποτελεί σήμερα αντικείμενο μελετών και συζητήσεων στην Ευρώπη, αλλά και στη χώρα μας, για να αντιμετωπισθούν τα ζητήματα που θέτει ως προς τις αλλαγές που εισάγει στα σχολεία και στους σκοπούς της παιδείας. Μία τέτοια έρευνα πραγματοποιήσαμε πρόσφατα μεταξύ των Έλλήνων εκπαιδευτικών όλων των βαθμίδων, για να διαπιστώσουμε τις θέσεις τους και τον προβληματισμό τους για τα θέματα που θέτει η εισαγωγή της ευρωπαϊκής διάστασης στην ελληνική παιδεία.

★ ★ ★

Οί σημερινοί Έλληνες, ιδιαίτερα τα ελληνικά νειάτα, βρίσκονται μπροστά σε μια **μεγάλη πρόκληση**. Από το ένα μέρος καλούνται να δεχθούν μία παιδεία που θα τους καλλιεργήσει την **ευρωπαϊκή ταυτότητα** και θα τους διαμορφώσει τη συνείδηση του **ευρωπαίου πολίτη**, από το άλλο όμως μέρος τίθεται **έπιτακτικό** σ' αυτούς το αίτημα, ιδιαίτερα στους κρίσιμους καιρούς που περνάμε, να **άποσαφηνίσουν** οι ίδιοι και να **ένισχύσουν** την **δική τους έθνική, θρησκευτική και πολιτιστική συνείδηση**, έτσι ώστε να είναι σε θέση να συμβάλουν **άποφασιστικά** στη διαφύλαξη της **έλληνορθόδοξης κληρονομιάς** και στη **δημιουργική παρουσία** του **έλληνισμού** στο σύγχρονο κόσμο και στους καιρούς που έρχονται.

Στην έρευνα που πραγματοποιήσαμε οι Έλληνες εκπαιδευτικοί διαπιστώνουν την **ανάγκη** να **υπάρξει** **έναρμόνιση** των εκπαιδευτικών συστημάτων ως προς το επίπεδο σπουδών και την όρ-

γάνωση τῶν σχολείων, ὥστε νὰ μὴν ὑπολείπεται ἡ παιδεία μας ἐναντι τῶν ἄλλων εὐρωπαϊκῶν χωρῶν. Ἐπισημαίνουν ὁμως ὅτι, παράλληλα μὲ τὴν εὐρωπαϊκὴ ταυτότητα, πρέπει νὰ δοθεῖ ἔμφαση στὴ **διαφύλαξη καὶ ἐνίσχυση τῆς ἐθνικῆς καὶ πολιτιστικῆς μας συνείδησης** (τῆς γλώσσας, τῆς ἱστορίας, τῆς Ὁρθοδοξίας, τῆς πολιτιστικῆς δημιουργίας τῶν ἑλληνικῶν ἠθῶν καὶ ἐθίμων) ὅλων ἐκεῖνων, δηλαδή, τῶν στοιχείων ποὺ συνιστοῦν τὰ οὐσιαστικὰ γνωρίσματα τοῦ Ἑλληνα κάθε ἐποχῆς. Ἐπιπλέον τονίζουν τὸν **ἑλληνοκεντρικὸ καὶ χριστιανοκεντρικὸ** χαρακτήρα τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ καὶ τὸν ρόλο ποὺ μπορεῖ νὰ ἔχει ἡ Ἑλλάδα καὶ ἡ Ὁρθοδοξία στὴν Εὐρώπη σήμερα.

Τὸ πρόβλημα, ἐπομένως, ποὺ ἔχουμε νὰ ἀντιμετωπίσουμε σήμερα μέσα στὴν ἐνωμένη Εὐρώπη εἶναι ἀκριβῶς αὐτό: Πῶς θὰ συνδυάσουμε στὴν παιδεία μας τὴν **εὐρωπαϊκὴ διάσταση** ἀπὸ τὸ ἕνα μέρος καὶ τὴν **ἑλληνικὴ καὶ ὀρθόδοξο διάσταση** ἀπὸ τὸ ἄλλο. Πῶς θὰ μορφώσουμε στὸν ἑαυτό μας τὸν τύπο τοῦ **εὐρωπαίου πολίτη** καὶ συγχρόνως θὰ καλλιεργήσουμε ἕνα **σφριγηλὸ τύπο νεοέλληνα**, ἔμπνευσμένο ἀπὸ τὸ ἐθνικὸ φρόνημα καὶ τὸ ὀρθόδοξο βίωμα. Πῶς τὰ παιδιά καὶ οἱ νέοι, συνεργαζόμενοι καὶ ἀναστρεφόμενοι μὲ τοὺς ἄλλους εὐρωπαίους νέους στὸ χῶρο τῶν σπουδῶν ἢ τῆς ἐργασίας, θὰ διατηρήσουν καὶ θὰ καλλιεργήσουν ἀκόμη πιὸ πολὺ μέσα τους τὴν ἑλληνικότητά τους, ὅ,τι ὑπέροχο ἔχει δημιουργήσει ὁ ἑλληνισμὸς στὴ μακραίωνη διαχρονικότητά του, καὶ θὰ βιώσουν πιὸ βαθιὰ καὶ πιὸ ὀλοκληρωμένα αὐτὸ ποὺ μᾶς προσφέρει ἡ **Ὁρθοδοξία**, τὴν ὑπαρξιακὴ δηλαδή ἐμπειρία τῆς ἀποκεκαλυμμένης ἀλήθειας καὶ τῆς λυτρωτικῆς πίστεως. Πῶς μέσα στὶς ἀλληλεπιδράσεις τῆς εὐρωπαϊκῆς κοινωνίας καὶ στὸ πλησίασμα καὶ στὴ στενότερη ἐπικοινωνία τῶν ἀνθρώπων μὲ

διαφορετικὴ νοοτροπία καὶ ἦθος δὲν θὰ ἀλλοιώσουμε στὸ παραμικρὸ τὶς ἀρχές καὶ τὴν πίστη μας, ἀλλὰ ἀντίθετα, ἔχοντας συνείδηση τοῦ θησαυροῦ ποὺ κατέχουμε, ὄχι μόνο δὲν θὰ γίνουμε θύματα ἄφρονου μιμητισμοῦ ἢ δέσμοι ἄκρατης ξενομανίας, ἀλλὰ θὰ δώσουμε γιὰ ἄλλη μιὰ φορὰ ὄραμα ζωῆς καὶ ἐλπίδας στὰ ἑκατομῦρια τῶν εὐρωπαϊῶν ἐταίρων μας.

Αὐτὴ ἡ σύζευξη τῆς εὐρωπαϊκῆς ταυτότητας καὶ τῆς ἐθνικῆς συνείδησης στὴν παιδεία τοῦ νέου, ἔχει χαρακτηρηθεῖ ὡς μιὰ ἀντινομία καὶ ἕνα δισεπίλυτο πρόβλημα τῆς σημερινῆς ἐκπαίδευσης. **«Ἐπὶ τῆς ἑξ ἄρχῆς μιὰ ἀντινομία, ἂν ὄχι καὶ ἀντίθεση μέσα στὴν ἴδια τὴ φύση τῆς Εὐρωπαϊκῆς Ἑνώσεως»,** ἐπισημαίνει πανεπιστημιακὸς καθηγητὴς **«ποὺ ἐπιχειρεῖ νὰ συντονίσει διαφορετικὸς λαοὺς σὲ μιὰ κοινὴ πολιτικὴ, οἰκονομικὴ καὶ πολιτισμικὴ πορεία.** Ἀπὸ τὴ μιὰ πρέπει νὰ βροῦμε καὶ νὰ υπογραμμίσουμε ὅλα τὰ **κοινὰ στοιχεῖα** ποὺ συνδέουν τοὺς Εὐρωπαίους..., ἀπὸ τὴν ἄλλη νὰ μὴν παραβλέψουμε ὅτι οἱ εὐρωπαϊκοὶ λαοί, ὄχι μόνο θέλουν, ἀλλὰ καὶ δικαιούνται νὰ διατηρήσουν, στὸ πλαίσιο τῆς Κοινότητος, καὶ νὰ συνεχίσουν τὴ δική τους ὁ καθένας παράδοση, γλώσσα, νοοτροπία, ὅ,τιδήποτε, δηλαδή, χωρίζει καὶ χαρακτηρίζει τὸν κάθε λαό. Αὐτὴ ἡ οὐσιαστικὴ ἀντινομία **ἀνάμεσα στὸ γενικὸ ποὺ πρέπει νὰ τονιστεῖ καὶ στὸ εἰδικὸ ποὺ δὲν πρέπει νὰ ἀτονίσει, ἀποτελεῖ γιὰ τὴν εὐρωπαϊκὴ ἐκπαίδευση μεγάλη σπασσοκεφαλιά»**⁵.

Μπροστὰ σ' αὐτὴ τὴν **«ἀντινομία»** ἢ τὴ **«σπασσοκεφαλιά»** ἂν θέλετε, ποὺ ἀντιμετωπίζουν οἱ εὐρωπαϊκοὶ λαοί, προκειμένου νὰ προσδιορίσουν τὸν ἰδεολογικὸ προσανατολισμὸ τῆς παιδείας τους ἐν ὄψει τῆς Εὐρωπαϊκῆς ἐνοποίησης, ἢ **μπροστὰ στὴν ἀμηχανία, τὴ σύγχυση ἢ καὶ ἀναποφασιστικὸτητα** ποὺ ἐνδεχομένως κατέχει πολλοὺς, οἱ σημερινοὶ νέοι

της Ελλάδας καλούνται να δώσουν μιὰ συγκεκριμένη ἀπάντηση. Καλούνται, ἐπειγόντως μάλιστα, νὰ ἀποσαφηνίσουν μέσα τους **ἐννοιολογικά καὶ βιωματικά** ποιά στοιχεῖα συνιστοῦν τὴν **εὐρωπαϊκὴ ταυτότητα** ποὺ πρέπει νὰ μορφώσουν καὶ ποιά εἶναι τὰ οὐσιώδη γνωρίσματα ποὺ συνθέτουν τὴν **ἐθνικὴ τους συνείδηση** ποὺ δὲν πρέπει νὰ ἀτονίσουν. Τὸ κριτήριο ἀσφαλῶς στὴ σύνθεση αὐτὴ δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι ἄλλο ἀπὸ τὸ ὅτι **ἐπιλέγουμε ἀπὸ τὴν Εὐρώπη** ὅ,τι θετικὸ μᾶς συνδέει μὲ τοὺς ἑταίρους μας καὶ συμβάλλει στὴν ποιοτικὴ ἄνοδο τῆς πολιτιστικῆς καὶ κοινωνικῆς ζωῆς, ἀλλὰ εἴμαστε σαφεῖς καὶ **κατηγορηματικὰ ἀρνητικοὶ** σὲ ὅ,τι εἶναι ξένο ἢ καὶ ἀντίθετο πρὸς τὴν ἑλληνικὴ καὶ ὀρθόδοξη συνείδηση καὶ παράδοσή μας.

Ὡς **εὐρωπαῖοι** οἱ σημερινοὶ νέοι μας καλούνται νὰ **ἀναγνωρίσουν** τὴν ἀξία τῆς εὐρωπαϊκῆς ἐνοποίησης, ὡς μιᾶς νέας πορείας εἰρηνικῆς συνύπαρξης καὶ συνεργασίας τῶν λαῶν μὲ βάση τὴν ἀρχὴ τοῦ ἀμοιβαίου σεβασμοῦ καὶ τῆς ἀγάπης μεταξὺ τῶν ἀνθρώπων. Νὰ **σπουδάσουν** καὶ νὰ διδαχθοῦν ἀπὸ τὴν ἱστορία καὶ τὸν πολιτισμὸ τῆς Εὐρώπης καὶ νὰ ἀποβάλλουν προκαταλήψεις, διακρίσεις καὶ ἀντιθέσεις ποὺ χωρίζουν τοὺς ἀνθρώπους καὶ τοὺς λαοὺς. Νὰ **βιώσουν** στὴν καθημερινὴ ζωὴ τὶς κοινὲς πνευματικὲς ἀξίες τῆς δημοκρατίας, τῆς ἐλευθερίας, τῆς δικαιοσύνης καὶ τοῦ σεβασμοῦ τοῦ ἀνθρώπινου προσώπου καὶ νὰ συμβάλουν στὴν ποιοτικὴ ἄνοδο τῆς ὀργάνωσης καὶ λειτουργίας τῶν θεσμῶν, τῶν ὑπηρεσιῶν καὶ τῆς κοινωνικῆς καὶ ἀτομικῆς ζωῆς μὲ βάση τὴν εὐρωπαϊκὴ ἐμπειρία. Καλούνται, τέλος, νὰ **συνειδητοποιήσουν** ὅτι ἐνῶ διατηροῦν ἀκέραιη τὴν ἐθνικὴ καὶ κρατικὴ τους ὑπόσταση, μέσα στὴν ἐνωμένη Εὐρώπη, ἀνήκουν συγχρόνως σὲ μιὰ εὐρύτερη ἐπικράτεια, σὲ μιὰ πολυπολιτισμικὴ καὶ πολυεθνικὴ κοινωνία, μὲ κοινὲς πνευ-

ματικὲς ρίζες, ἀλλὰ καὶ κοινὴ προοπτικὴ γιὰ τὸ μέλλον.

Ὡς **Ἕλληνες** ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος οἱ νέοι μας καλούνται συγχρόνως νὰ ἐπαγρυπνοῦν καὶ νὰ προβάλλουν σθεναρὴ ἀντίσταση πρὸς κάθε εἶδους ἐπιβουλὴ γιὰ παραχάραξη τῆς ἱστορίας τους, γιὰ **ὑποτίμηση** τῆς ἑλληνικῆς συμβολῆς στὸν εὐρωπαϊκὸ καὶ παγκόσμιο πολιτισμὸ, γιὰ **ἐξασθένιση τῆς ἐθνικῆς τους συνείδησης**, γιὰ **ἀλλοίωση τῆς ἠθικῆς τους ὑπόστασης**, γιὰ **ὑποβίβαση** τῆς γλώσσας τους, γιὰ **χαλάρωση** τῶν ἠθῶν καὶ ἐθίμων τους καὶ προπάντων γιὰ **ἀλλοτριώση** τῆς ὀρθόδοξης πίστεως τους. Μόνον ἂν ὅλα τὰ παραπάνω (ἱστορία, ἑλληνικὸ πνεῦμα, ἐθνικὴ συνείδηση, ἠθικὴ καλλιέργεια, γλώσσα, ἦθος καὶ ἔθιμα, ὀρθόδοξη πίστη) τὰ διατηροῦν οἱ νέοι μας στὸ διηνεκὲς ἀνόθευτα καὶ τὰ καλλιεργοῦν ὅλο καὶ πῶς πολὺ σὲ βάθος, ἔχουν ἀναπτυγμένη τὴν ἐθνικὴ συνείδηση, ποὺ ἀπαιτοῦν οἱ καιροί, στὴν ὁποία θὰ μπορέσουν νὰ ἐνσωματώσουν ἀρμονικὰ καὶ τὴν εὐρωπαϊκὴ ταυτότητα ποὺ ἐπιβάλλουν οἱ ἐξειλίξεις.

Ἄς μὴ θεωρηθεῖ ἡ παραπάνω θέση μας ὡς μιὰ μονομερῆς προβολὴ τῆς ἑλληνορθόδοξης διάστασης στὴν παιδεία μας. Ἡ ἀποσαφήνιση καὶ ἡ ἐνίσχυση τῆς ἐθνικῆς συνείδησης κάθε λαοῦ θεωρεῖται, καὶ σὲ εὐρωπαϊκὸ ἐπίπεδο, ἀναγκαῖα προϋπόθεση καὶ συμπλήρωση τῆς εὐρωπαϊκῆς ταυτότητας. Αὐτὸ ἀποτελεῖ μιὰ γενικὴ τοποθέτηση ποὺ προβάλλεται ἀπὸ ἐπίσημες διακηρύξεις τῆς Εὐρωπαϊκῆς Κοινότητας, καὶ ἐπιβεβαιώνεται ἀπὸ δημοσκοπήσεις, ἀλλὰ καὶ ἐπώνυμους εἰδικούς, ὅτι δηλαδὴ ἡ **Εὐρωπαϊκὴ ἐνοποίηση καὶ ἡ παιδεία μέσα σ' αὐτὴ πρέπει νὰ σεβασθοῦν τὴν ἰδιαιτερότητα κάθε λαοῦ καὶ νὰ διασφαλίσουν τὴν πολιτιστικὴ του ταυτότητα καὶ τὸν ἐθνικὸ του χαρακτήρα**. Εἶναι ἐνδεικτικὸ

και τὸ ἀποτέλεσμα σχετικῆς δημοσκοπησης μεταξὺ τῶν εὐρωπαϊῶν, οἱ ὁποῖοι στὸ ἐρώτημα «ποῖοι ἀπὸ τοὺς τομεῖς τῆς πολιτικῆς πρέπει νὰ ἀποφασίζονται ἀπὸ τὸ κάθε κράτος – μέλος χωριστὰ καὶ ποιοὶ ἀπὸ τὴν Εὐρωπαϊκὴ Κοινότητα;» ἀπάντησαν κατὰ πλειοψηφία ὅτι οἱ ἀποφάσεις γιὰ τὴν παιδεία πρέπει νὰ λαμβάνονται σὲ ἐθνικὸ καὶ ὄχι σὲ κοινοτικὸ ἐπίπεδο, γιὰ νὰ διασφαλίζεται ἔτσι ὁ ἐθνικὸς χαρακτήρας στὴν ἐκπαίδευση κάθε χώρας⁶. Πάντως ὑποστηρίζεται ἀπὸ ὄλους ὅτι ἡ εὐρωπαϊκὴ ταυτότητα δὲν μπορεῖ νὰ καλλιεργηθεῖ, παρὰ μόνο ὅταν οἰκοδομεῖται πάνω σὲ μία ξεκάθαρη καὶ ἰσχυρὴ ἐθνικὴ συνείδηση τῶν πολιτῶν κάθε χώρας. Αὐτὸ ιδιαίτερα πρέπει νὰ ἀξιοποιήσουμε ἐμεῖς οἱ Ἕλληνες, οἱ ὁποῖοι ἀνήκουμε ἰσοτίμως στὴν Εὐρωπαϊκὴ Κοινότητα, δὲν πρέπει ὅμως νὰ λησμονοῦμε, ὅτι βρισκόμαστε ἀνάμεσα σὲ ἀνομοιογενῆ κράτη, πολλὰ ἀπὸ τὰ ὁποῖα ὑπερτεροῦν ὡς πρὸς τὸ μέγεθος, τὴν οἰκονομικὴ καὶ τεχνολογικὴ ἀνάπτυξη, καθὼς καὶ τὴν ἐπιρροὴ πού ἀσκοῦν στὸ διεθνὴ χωρὸ.

Ἄλλὰ ἂν ἡ σημερινὴ Ἑλλάδα κατέχει μέσα στὴν Εὐρωπαϊκὴ Κοινότητα μικρὴ συγκριτικῶς θέση, δὲν πρέπει νὰ μᾶς διαφεύγει, ἀντίθετα πρέπει νὰ τὸ προβάλλουμε μὲ ἔμφαση, ὅτι συμμετέχει στὴν ὑπόθεση τῆς Εὐρώπης μὲ δύο μοναδικὰ καὶ ἀνεκτίμητες προϋποθέσεις. Ἡ μία εἶναι ἡ συμβολὴ τοῦ ἐλληνικοῦ πνεύματος στὴν ἀνάπτυξη τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ καὶ ἡ ἄλλη εἶναι ἡ Ὁρθοδοξία τὴν ὁποία ἡ Ἑλλάδα ὡς τὸ μοναδικὸ ὀρθόδοξο ἔθνος μέσα στὴν Εὐρωπαϊκὴ Κοινότητα, μπορεῖ νὰ μεταφέρει στὴ Δύση. Ἔτσι, ἐκεῖ πού ἡ Εὐρώπη μᾶς φέρνει μιὰ εὐρωπαϊκὴ διάσταση στὴν παιδεία μας, μπορούμε ἐμεῖς οἱ Ἕλληνες, νὰ ξανακοιτάξουμε τὶς δύο αὐτὲς προϋποθέσεις μὲ μιὰ νέα πλέον προοπτικὴ: νὰ τὶς προβάλλουμε, δηλαδή, ὡς μιὰ ἐλληνικὴ καὶ ὀρθόδοξη διά-

σταση στὴν Εὐρώπη σήμερ⁷.

«Ἡ στενότερη σύνδεση τῆς Ἑλλάδας μὲ τὴν δυτικὴ Εὐρώπη, γράφει ὁ ἀείμνηστος Κωνσταντῖνος Τσατσός, ἐπιβάλλει μιὰ βαθύτερη συνειδητοποίηση τῶν μόνιμων γνωρισμάτων τοῦ ἐλληνικοῦ πνεύματος, πού μέσα στὴ διαδρομὴ τῶν αἰῶνων ἔγιναν σὲ μέγιστο βαθμὸ θεμελιακὰ στοιχεῖα ὄλου τοῦ εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ καὶ ἀποτελοῦν ἔτσι τὸ κοινὸ ὑπόβαθρο τῆς πνευματικῆς ζωῆς ὄλων τῶν εὐρωπαϊκῶν λαῶν. Καὶ ἀκριβῶς τὴν ἐντονη ἐλληνικότητα αὐτοῦ τοῦ κοινοῦ ὑπόβαθρου χρέος ἔχουν νὰ ἀποκαλύψουν καὶ νὰ ἐξάρουν οἱ σύγχρονοι Ἕλληνες, ἐπιβεβαιώνοντας ἔτσι καὶ τὴν ἱστορικὴ δικαίωση τῆς ἐλληνικῆς παρουσίας στὴ σύγχρονη ἐνωμένη Εὐρώπη»⁸.

Καὶ ἡ διάσημη Γαλλίδα Ἀκαδημαϊκὸς Jacqueline De Romily, πού ἐπισκέφθηκε πρόσφατα τὴ χώρα μας, προειδοποιεῖ τοὺς Εὐρωπαίους, ἀλλὰ καὶ μᾶς, μὲ τὰ ἐξῆς: «Ὁ δυτικὸς πολιτισμὸς, μὲ τὶς ποικίλες ὄψεις του, ἔχει κτισθεῖ πάνω σὲ ἓνα κοινὸ θεμέλιο πού εἶναι ὁ Ἑλληνισμὸς. Καὶ ἂν παραμελήσουμε αὐτὸ τὸ κοινὸ θεμέλιο, θὰ εἶναι σὰν νὰ ἐγκαταλείψουμε τὴν καλὴ μας τύχη».

Ἡ Ὁρθοδοξία, ἀπὸ τὸ ἄλλο μέρος, ὅπως διαμορφώθηκε ἀπὸ τοὺς μεγάλους ἐκκλησιαστικὸς πατέρες καὶ ιδιαίτερα τοὺς Καππαδόκες τοῦ 4ου αἰῶνα, καὶ ὅπως ἀναγνωρίστηκε καὶ ἀπὸ ἐπιφανεῖς δυτικὸς θεολόγους ὡς ἀληθινὴ καὶ οὐσιαστικὴ ἐρμηνεία καὶ βίωση τοῦ Χριστιανισμοῦ, δίνει μιὰ μοναδικότητα στὴν ἐθνικὴ συνείδηση καὶ πνευματικὴ ὑπόσταση τοῦ Ἑλληνα. Ἡ Ὁρθοδοξία ἀκόμη μπορεῖ νὰ ἀποτελέσει ἓνα ἐξισοροποιητικὸ παράγοντα στὴν πνευματικὴ καλλιέργεια τοῦ σημερινοῦ εὐρωπαίου, ὁ ὁποῖος ἔχει διαπαιδαγωγηθεῖ μὲ τὸν ὑπέρμετρο θρησκευτικὸ ὀρθολογισμὸ καὶ τὴ δογματικὴ καὶ ἰδεολογικὴ σύγχυση τῆς Δύσης. Ἐπιπλέον ἡ

ἽΟρθοδοξία καθιστᾶ τὴν Ἑλλάδα συνδεδεικὸ κρῖκο ἀνάμεσα στὴ Δυτικὴ καὶ ἽΑνατολικὴ Εὐρώπη καὶ ποὺ σήμερα, μετὰ τὴν κατάρρευση τοῦ ἀπεινοῦς διωγμοῦ τῆς ἀπὸ τὰ κομμουνιστικὰ καθεστῶτα μπορεῖ νὰ παίξει λυτρωτικὸ πρᾶγματι ρόλο, στὶς θρησκευτικὲς καὶ πνευματικὲς ἀναζητήσεις καὶ τὰ ὑπαρξιακὰ ἀδιέξοδα τῆς δυτικῆς Εὐρώπης. «Ἑχομε ἀνάγκη τῆς ἽΟρθοδοξίας», ὁμολογεῖ ὁ Καρδινάλιος Βίλλεμπραντ στὸ Παγκόσμιο Συμβούλιο τῶν Ἑκκλησιῶν, γιατί δὲν μποροῦμε νὰ λύσουμε τὰ προβλήματά μας μετὴ τὴ μονομέρεια τῆς δυτικῆς σκέψης»⁹. Καὶ ὅπως ἐπισημαίνει ὁ Ἑλληνας εὐρωβουλευτῆς κ. Κωνσταντῖνος ἽΑλαβάνος «ἡ ἽΟρθοδοξία μπορεῖ νὰ καταθέσει ἀνόθευτη τὴ μαρτυρία τῆς σὲ μιᾶν Εὐρώπῃ ποὺ διψᾷ γιὰ πνευματικότητα»¹⁰. Στὴν πνευματικὴ καὶ ἠθικὴ κρίση ποὺ περνᾷ σήμερα ἡ χώρα μας, ἀλλὰ καὶ ὁλόκληρος ὁ κόσμος, οἱ νέοι τῆς Ἑλλάδας ἀποτελοῦν τὴ μοναδικὴ ἐλπίδα γιὰ διέξοδο. Σεῖς ποὺ μετὴ τὴν παιδεία ποὺ λαβαίνετε καὶ τὴν πορεία ποὺ ἀκολουθεῖτε ἀπὸ τὸ πρῶτο κιόλας ξεκίνημα τῆς ζωῆς σας, ἔχετε θέσει ὡς ἀκρογωνιαίους λίθους καὶ ὡς δρᾶμα ζωῆς τὸ ἑλληνικὸ πνεῦμα καὶ τὴν ὀρθόδοξη πίστη. ἽΑν μαζί μετὸν μεγάλο ἽΑγγλο ἱστορικὸ Arnold Toynbee πιστεύετε ὅτι «ἡ ἽΟρθοδοξία εἶναι ἡ μεγάλη ἀνακάλυψη, ἡ ὁποία ἐπιφυλάσσεται στὶς ἐπερχόμενες γενεές, εἶναι ὁ κόσμος ποὺ ἔρχεται, γιατί μόνη αὐτὴ ἐνσαρκώνει τὴ δυνατότητα διεξόδου ἀπὸ τὸ ἀπελπιστικὸ ἀδιέξοδο τοῦ δυτικοῦ πολιτισμοῦ»¹¹, τότε σεῖς εἶστε ἡ πραγματικὴ καὶ μοναδικὴ δυνατότητα γιὰ νὰ γίνει ἡ ἽΕνωμένη Εὐρώπη «πρότυπο κοινότητας μετὴ ἀνθρώπινο πρόσωπο»¹² ἄξια νὰ πραγμα-

τώσει τὴν κοινὴ πορεία τῶν λαῶν σὺ ἕνα καλύτερο μέλλον.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ ΚΑΚΑΒΟΥΛΗΣ

Ἑπὶκ. Καθηγητῆς Πανεπιστημίου Κρήτης
Εἰδ. Πάρεδρος τοῦ Παιδαγωγικοῦ Ἵνστιτοῦτου

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΠΑΡΑΠΟΜΠΕΣ

1. Καραμανλῆ Κ., Λόγος στὸ Δημαρχεῖο τοῦ ἽΑαχεν τῆς Γερμανίας κατὰ τὴν ἀπονομὴ τοῦ βραβείου Καρλομάγνου. «ἽΚαθημερινή», 5-5-1978.
2. ἽΕλιοτ Τ.Σ., ἽΗ ἐνότητα τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Πολιτισμοῦ. Εἰσαγωγικὸ δοκίμιο, μετὰφραση καὶ σχόλια Ε. Ν. Μόσχος, ἽΙκαρος, 1990.
3. Κακαβούλη Α., Εὐρωπαϊκὴ Διάσταση στὴν Παιδεία: Ἑρευνητικὴ προσέγγιση – Προβληματισμοί, ἽΑθήνα 1993.
4. ἽΕπίσημη ἽΕφημερίδα τῶν Εὐρωπαϊκῶν Κοινοτήτων τῆς 6-7-1988.
5. Κακριδῆ Φ., Εὐρωπαϊκὴ ἽΕκπαίδευση. Τὸ Βῆμα, 2-6-1991.
6. ἽΕπιτροπὴ Εὐρωπαϊκῶν Κοινοτήτων: Εὐρωβαρόμετρο, Νο. 33, ἽΙούνιος, 1990.
7. Κακαβούλη Α., ὁ.π. σσ. 107 – 140.
8. Τσάτσου Κ., ἽΟμιλίες 1978 – 1979, ἽΑθήνα, σσ. 56 – 57.
9. Χ.Ε.Ε.Λ., Παιδεία ἽΕλληνικὴ καὶ Εὐρωπαϊκὴ. Πρακτικὰ ΚΓ΄ Παιδαγωγικοῦ Συνοδρίου, ἽΑθήνα, 1992.
10. Π.Ε.Θ., ἽΗ ἽΟρθοδοξία στὴν ἽΕνωμένη Εὐρώπη. Πρακτικὰ Ζ΄ Πανελληνίου Θεολογικοῦ Συνοδρίου, ἽΑθήνα 7 – 9 Σεπτεμβρίου 1990.
11. Παρασκευαῖδη Χριστοδοῦλου, Μητροπολίτη Δημητριάδος, Συνέλληνες: Πῶς ἐφθάσαμεν ἐδῶ; ἽΑθήνα, 1992.
12. Μουρατίδου Δ.: Σύντομη εἰσαγωγικὴ ὁμιλία στὸ Ζ΄ Παν. Συνέδριο τῆς Π.Ε.Θ., ἽΑθήνα, 1990 (σσ. 48 – 57).

Ο ΜΑΚΑΡΙΣΤΟΣ ΔΡΟΜΟΣ

Σας μακαρίζω όλους εσάς τους νέους, γιατί με την ελεύθερη απόφασή σας πήρατε το δρόμο της ελευθερίου παιδείας με την συμπαράσταση και βοήθεια των Ἀδελφοτήτων της «Ζωής» και της «Εὐσεβείας» και όλων εκείνων που συμβάλλουν στην εὐδόση του ἔργου τῶν Χριστιανικῶν Μαθητικῶν Ὁμάδων και τῆς Χριστιανικῆς Φοιτητικῆς Ἐνώσεως.

Ὁ Ἀριστοτέλης διέκρινε τὴν παιδεία σὲ ἐλευθέριο και μὴ ἐλευθέριο. Τὸν δοῦλο τὸν ἐκπαιδεύομε, εἶπε, γιατί μᾶς ἐνδιαφέρουν οἱ ὑπηρεσίες του και ὄχι ὁ δοῦλος. Γι' αὐτὸ και ἡ ἐκπαίδευσή του εἶναι αὐστηρὰ ἐπαγγελματική. Αὐτὴ τὴν παιδεία τὴν ἀπεκάλεσε ἐξ ἀντικειμένου μὴ ἐλευθέριο παιδεία δηλαδὴ δουλική. Ὅταν ἐκπαιδεύομε τὸ ἐλευθέρο παιδί μας, μᾶς ἐνδιαφέρει ὁ ἄνθρωπος μας και ὄχι οἱ ὑπηρεσίες που θὰ μᾶς προσφέρει, γι' αὐτὸ και ἡ παιδεία αὐτὴ εἶναι ὀλοκληρωμένη και περιλαμβάνει ὅλη τὴν ὑπόσταση του ἐκπαιδευομένου. Ἀναφέρεται βέβαια στὴν ἐπαγγελματική του κατάρτιση και τὴν ἐγκεφαλικὴ ἀνάπτυξη, δὲν περιορίζεται ὁμως μόνο σ' αὐτή. Ἡ ἐλευθέριος παιδεία ἐπεκτείνεται και στὴ σωματικὴ διάπλαση, τὴν συναισθηματικὴ καλλιέργεια, κυρίως ὁμως και πρὸ παντὸς ἀναφέρεται στὴν καλλιέργεια τῆς ἀρετῆς. Ἡ καλλιέργεια τῆς ἀρετῆς ἀποτελοῦσε βασικὸ στοιχεῖο τῆς ἐλευθερίου παιδείας, διότι ὁ ἐλευθέριος μπορεῖ νὰ χρησιμοποιεῖ προσόντα, γνώσεις, σωματικὴ ρώμη ἢ ἄλλα γιὰ τὸ καλὸ ἢ τὸ κακό.

Ὁ Σωκράτης ἔλεγε ὅτι ἡ μόρφωση μοιάζει σὰν τὸ τσεκούρι που μπορεῖ νὰ χρησιμοποιεῖται διττὰ, νὰ κτίζει σπιτία ἢ νὰ σκοτώνει ἄνθρώπους. Γι' αὐτὸ και συνεπέραινε ὅτι ὅσο περισσότερο μορφώνεται ὁ ἄνθρωπος τόσο μεγαλύτερο ἦθος πρέπει νὰ ἔχει.

Σήμερα ζοῦμε σὲ μιὰ κοσμογονικὴ ἐποχὴ που ὁ ἄνθρωπος ὕστερα ἀπὸ μιὰ παγκόσμια κατὰ συρροὴ ἀποτυχία του ψάχνει νὰ βρεῖ τὸ δρόμο του, τὸ δρόμο τῆς συνεργασίας, τῆς ἀλληλοκατανοή-

σεως, τοῦ ἀλληλοσεβασμοῦ. Θέλει, μὰ δὲν ξέρει πῶς ὁ σημερινὸς ἄνθρωπος τῆς ἐγώπαθειας, τῆς ἀντιπαραθέσεως, τῆς διαφθορᾶς θὰ ἀναγεννηθεῖ σὲ ἄνθρωπο ἦθους και ἀγάπης. Συνεπῶς σας μακαρίζω ἄλλη μιὰ φορά, ἂν με τὴ ζωὴ σας ἔχετε ἕνα κερὶ ἀναμμένο και δείχνετε τὸ δρόμο. Τὸ δρόμο, που ψάχνει ὁ σημερινὸς ταλαιπωρημένος ἄνθρωπος.

Κι ἐνῶ ὕστερα ἀπὸ τὴν ἀποτυχία του ὁ σημερινὸς ἄνθρωπος κάνει μιὰ παρήγορη στροφὴ γιὰ τὴν ἀναζήτηση ἐνὸς νέου δρόμου, ἡ Εὐρώπη ἔχει πάρει τὴν πορεία τῆς ἐνώσεώς της. Συνδετικὸς κρίκος τῆς ἐνώσεως τῶν Εὐρωπαϊκῶν χωρῶν εἶναι ὁ κοινὸς Εὐρωπαϊκὸς πολιτισμὸς. Κατὰ τὴν γνώμη κορυφαίων Εὐρωπαίων ὁ Εὐρωπαϊκὸς Πολιτισμὸς στηρίζεται στὸ Ρωμαϊκὸ Δίκαιο, τὴν Ἑλληνικὴ Παιδεία και τὸν Χριστιανισμό. Οἱ Εὐρωπαῖοι δὲν πάσχουν ἀπὸ δίκαιο, πάσχουν ὁμως ἀπὸ μιὰ συνεχὴ διάβρωση τόσο τῆς ἑλληνικῆς παιδείας ὅσο και τοῦ χριστιανικοῦ βιώματος. Σοβαρὸ μέρος τῶν Εὐρωπαίων ἀντιμετωπίζοντας τὴν ἀπειλὴ τοῦ σταδιακοῦ ἀφανισμοῦ τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ και μετατροπῆς τῆς Εὐρώπης σ' ἕνα νέο πύργο Βαβέλ τρέφει μεγάλη προσδοκία στὴ συμβολὴ τῆς Ἑλλάδος γιὰ τὴν ἐπανοικοδόμηση τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Πολιτισμοῦ. Αὐτὴ ἡ προσδοκία εἶναι μεγαλειώδης. Ἄν ἡ Ἑλλὰς συνεχίσει τὸν ἀφελληνισμό και τὸν ἀποχριστιανισμό τῆς παιδείας της, φυσικὸ εἶναι νὰ χαθεῖ σὰν ἔθνος. Ἄν ὁμως τὸ μικρὸ μας ἔθνος κάνει μιὰ πνευματικὴ ἐπανάσταση, τὸ ἔθνος θὰ γίνῃ μεγάλο γιὰ τὴ μεγάλη ὄντως προσφορά του. Σας μακαρίζω λοιπὸν εσᾶς τοὺς νέους γι' ἀκόμη μιὰ φορά γιατί με τὴν ἐλεύθερη ἐπιλογὴ τῆς ἐλευθερίου ὀλοκληρωμένης παιδείας σας συμβάλλετε οὐσιαστικὰ γιὰ νὰ γίνῃ ἡ πατρίδα μας αὐτὸ που τῆς ἀξίζει, αὐτὸ που τῆς πρέπει.

ΧΡΙΣΤΟΦΟΡΟΣ ΔΙΑΚΟΠΟΥΛΟΣ
Ὁμότ. Καθηγητῆς τοῦ Οἰκονομικοῦ
Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν

ΟΙ ΦΙΛΟΣΟΦΙΕΣ ΤΟΥ ΥΠΑΡΞΙΣΜΟΥ ΕΝΑΝΤΙ ΤΟΥ ΟΡΘΟΥ ΛΟΓΟΥ

Δ'

Όπως και προηγουμένως υποδηλώθηκε, η φύση των φιλοσοφιών της ύποστασεως προϋποθέτει ότι, εκτός από την σύμπτωση απόψεων επί ώρισμένων θεμελιακών άρχων, ύφίστανται και σοβαρές διαφορές επί βασικών προβλημάτων. Με άλλα λόγια δέν ύπάρχει ένιαία σχολή στις φιλοσοφίες αυτές, που άποτελούν ένα ρεύμα, του όποιου η κοίτη άλλοτε συμπίπτει και άλλοτε διακλαδίζεται σε ξεχωριστά κανάλια. Θα αναφερθούμε στη συνέχεια, στο πώς αντιμετώπιζουν οί φιλόσοφοι αυτοί τά μεγάλα μεταφυσικά προβλήματα άφου πρώτα γίνει σύντομος λόγος και για τίς διαφορές στον άυτοχαρακτηρισμό των φιλοσοφιών άυτών άπό τους ίδιους τους θεμελιωτές τους.

Τό κίνημα αυτό πρέπει να χαρακτηριστεί και να αντιμετωπισθεί σαν κίνημα διαμαρτυρίας και άντιδράσεως, άφ' ένός έναντίον κάθε προσπάθεια δημιουργίας κλειστού και άυτάρκους φιλοσοφικού συστήματος και άφ' έτέρου έναντίον των έξελίξεων του πολιτισμού και των κοινωνικών συνθηκών. Είηαι εύκολόνόητο ότι οί άντιδράσεις αυτές δέν είναι ένιαίες, ως μη όφειλόμενες στην άυτήν αίτία, και για τόν λόγον άυτόν διαφέρουν άναλόγως προς την έξ άυτών έξυπηρετούμενη σκοπιμότητα. Έτσι, ένω συνυπάρχουν κοινά χαρακτηριστικά, η έπεξεργασία άυτών στην συνέχεια είναι διαφορετική.

Μία άπό τίς σημαντικότερες διακρίσεις είναι η προτεινομένη άπό τόν Heidegger μεταξύ φιλοσοφίας της ύπάρξεως ή ύπαρκτικής (Existentielle - philosophie) και της ιδικής του, με την όποία θέλει να συγκαταλέγεται και ό Sartre, ύπαρξιστικής φιλοσοφίας (Existen-

tielle - philosophie). Η διαφορά συνίσταται σε τούτο: ή ύπαρκτική φιλοσοφία των Kierkegaard και Jaspers άποτελεί προσπάθεια ύπερβάσεως της φιλοσοφίας, ένω εκείνη των Heidegger και Sartre έπιχειρεί την εισαγωγή νέας φιλοσοφικής μεθόδου στην Όντολογία. Άμφότερες βέβαια οί τάσεις αυτές στρέφονται κατά της συστηματικής φιλοσοφικής προσπάθειας, την όποία οί ύπαρκτικοί φιλόσοφοι στα πρόσωπα του Kierkegaard και Jaspers θεωρούν άναποτελεσματική και άσυμβίβαστη με την φύση του άνθρώπου.

Συντελείται κατ' άυτούς στο έργο της συστηματικής φιλοσοφίας μία έξοδος της ύπάρξεως άπό τόν έαυτό της, μία έγκατάλειψη, τρόπον τινά, του άνθρώπου με την άφαιρετική μέθοδο της σκέψεως και την άντικειμενοποίησή του. «Η ύπαρξις των φιλοσόφων καλείται να καταταγή εις την σειράν του ύπαρκτου επί τη βάσει του φανταστικού τούτου Όντος και έπομένως να δημιουργηθή επί τη βάσει της φαντασίας ταύτης, του άπολύτου τούτου τελικού σχήματος μιās άφηρημένης Ίδέας, ένός φιλοσοφικού συστήματος ή μιās βαρβάρου ύλιστικής θεωρίας. Ούτως ή ύπαρξις έπεται μιās φανταστικής ούσίας»⁸.

Έτσι λοιπόν ή ύπαρξη τότε έξαφανίζεται και γίνεται έξάρτημα του συστήματος, του πολιτισμού, των μηχανών, του όλοκληρωτικού κράτους, της μάζας. Κάτω άπ' αυτές τίς συνθήκες, σύμφωνα με τίς άπόψεις της ύπαρκτικής φιλοσοφίας, ή ύπαρξη βρίσκεται σε κατάσταση ύπνώσεως ύπό την έπήρεια ποικιλόμορφων ναρκωτικών, τά όποία προμηθεύει ή άντικειμενική σκέψη. Η ύπαρκτική φιλοσοφία έν όψει άυτών των

ἀντιλήψεων δὲν στρέφεται κατ' ἀνάγκη ἐναντίον τῆς συστηματικῆς φιλοσοφίας, προκειμένου μὲ λογικὰ ἐπιχειρήματα νὰ ἀντικρούσει τὶς ἀπόψεις τῆς, ἀλλὰ καλεῖ τὸν ἄνθρωπο μὲ τὴν μέθοδο τῆς περισυλλογῆς νὰ ἐπανεέλθει στὸν ἑαυτὸν του, προκειμένου νὰ διαπιστώσει ὅτι ἡ Ἄλήθεια δὲν εἶναι τόσο μακρὰ, δὲν εἶναι ἀντικείμενο μόνο τῆς φιλοσοφικῆς σκέψεως καὶ τοῦ ὀρθοῦ λόγου, ἀλλὰ εἶναι μέσα μας, σὰν αἴσθησις τοῦ ὑπάρχειν, σὰν ἀπόστασις δηλαδὴ μεταξὺ τῆς καθολικῆς Οὐσίας τοῦ Παντός ὡς Ὑπάρξεως, ἀπολύτου καὶ προσωπικῆς – τοῦ προσωπικοῦ Θεοῦ – καὶ τοῦ χρονικοῦ ἀνθρωπίνου εἶναι. «*Ἡ ὑπέρβασις τῆς φιλοσοφίας ὡς ἀντίδρασις ἐναντίον αὐτῆς ἐπιτυγχάνεται διὰ τοῦ πάθους τῆς ὑπάρξεως. Τοῦτο συντρίβει καὶ ὑπερβαίνει τὴν ἄτοπον ἐν ἀναλογία πρὸς τὴν ὑπαρξίν ἀπάθειαν καὶ ἀντικειμενικὴν νηφάλιον ἐπισκόπησιν τοῦ κόσμου καὶ τῶν προβλημάτων τῆς ζωῆς ὑπὸ τοῦ ψυχροῦ καὶ ἀδιαφόρου περι ταῦτα παραμένοντος ὀρθοῦ λόγου*»⁹.

Ἔτσι λοιπὸν ἡ στροφή πού ἐπέτυχε ὁ Kierkegaard στὴν συνείδηση τῆς Εὐρώπης συνίσταται στὴν ἀποσύνδεση τῆς συνειδήσεως ἀπὸ τὸν Λόγο καὶ τὴν ἐπικέντρωση τῆς στὴν Ὑπόστασις. Πραγματοποιήθηκε λοιπὸν μία νέα «*Κοπερνίκεια ἀντιστροφή*». Κατὰ τὸν Jaspers πρόκειται γιὰ δύο διαφορετικοὺς τρόπους ἐνέργειας τῆς συνειδήσεως τοῦ «*Περιέχοντος*». Ὁ Λόγος καὶ ἡ Ὑπόστασις εἶναι δύο διαφορετικὲς πηγὲς γνώσεως.

Ἡ δευτέρα μορφή ἀντιδράσεως κατὰ τῆς συστηματικῆς φιλοσοφίας δὲν συντελεῖται μὲ τὸν τρόπο τῆς ὑπερβάσεως, ἀλλὰ μὲ τὴν εἰσαγωγή ἐντὸς τῶν κόλπων αὐτῆς νέας μεθόδου ἐρευνας τοῦ ὄντολογικοῦ προβλήματος, βασιζομένης σὲ ὑπαρξιακὰ βιώματα. Οἱ Heidegger καὶ Sartre προσπαθοῦν νὰ ἀποφύγουν τὴν μονομέρεια τῆς ἀναζητήσεως τῆς

ἀλήθειας μὲ τὴν μέθοδο τῆς περισυλλογῆς καὶ στροφῆς ἀποκλειστικὰ στὸν ἔσωτερικὸ κόσμο καὶ ἐπιχειροῦν νὰ στηρίξουν μία νέα ὄντολογία μὲ συνδυασμὸ τῶν ὑπαρξιακῶν βιωμάτων καὶ τῶν στοιχείων, πού προκύπτουν ἀπὸ τὴν ἐμπειρία τῆς ὑπάρξεως ἀπὸ τὴν ἐπαφή τῆς μὲ τὸν ἀντικειμενικὸ κόσμο. Κατ' αὐτοὺς ἡ ὑπαρξὴ δὲν εἶναι ἡ πρωταρχικὴ κατηγορία τοῦ φιλοσοφικοῦ στοχασμοῦ, ἀλλὰ ἡ σχέση τὴν ὁποία βιώνει τὸ ὑποκείμενο σὰν πρωταρχικὴ ὑπαρξιστικὴ κατάσταση στὴν ἀναστροφή του μὲ τὸν ἔξωτερικὸ κόσμο. Κατὰ τὸν Heidegger ἡ φιλοσοφία εἶναι συμμαλέτη τοῦ ἀνθρωπίνου «*ἐδῶ ὑπάρχειν – Dasein*», δηλ. τοῦ συγκεκριμένου προσώπου μὲ τὸν κόσμο, γιὰ τὴν ἀνακάλυψη τῆς καθολικῆς ἔννοιας τοῦ ὄντος καὶ ὄχι πρὸς ἀνάλυση τῆς ὑπάρξεως χωρὶς τὴν ἐμβάθυνση στὴν ἔννοια αὐτῆς.

Ἔτσι ὁ ἄνθρωπος συνυπάρχει μὲ τὸν κόσμο καὶ ἐξαρτᾶται ἀπόλυτα ἀπὸ αὐτόν. Τὰ πάντα διαδραματίζονται στὰ πλαίσια αὐτῆς τῆς σχέσεως. Ἐξω ἀπὸ τὴν συνύπαρξιν αὐτὴν βασιλεύει ἡ φαντασία καὶ ἡ αὐθαιρεσία. Στὸ πολύκροτο ἔργο του «*Εἶναι καὶ Χρόνος*» (Sein und Zeit) στὴν προσπάθειά του γιὰ τὴν ἐξιχνίαση τοῦ μυστηρίου τοῦ ὄντος ὁ Heidegger θέτει ὡς προϋπόθεση τοῦ ἀληθῶς φιλοσοφεῖν τὴν ἀναπότρεπτη αἰχμαλωσία τῆς σκέψεως μέσα στὰ ὄρια τοῦ πεπερασμένου. Μιὰ τέτοια ἀντίληψη δημιουργεῖ τὸ εὐλογο ἐρώτημα γιὰ τὴν θέση τοῦ ἀέναντι τοῦ μεγάλου προβλήματος τοῦ ἐπέκεινα. Γιὰ τὸν λόγο αὐτὸν ὑφίσταται ἀσυμφωνία τῶν κριτικῶν, μεταξὺ τῶν ὁποίων ἄλλος διαβλέπει ἀθεϊαν, ἄλλος χριστιανικὴ ἐπίδραση, ἄλλος μηδενισμό. Ἡ σύγχυση αὐτὴ προέρχεται ἀπὸ τὸ γεγονός ὅτι ὁ Heidegger ἀποφεύγει νὰ πάρει θέση ἐναντι τοῦ προβλήματος τῆς πίστεως.

Δέκα πέντε περίπου χρόνια μετὰ τὸν Heidegger καὶ τὸν G. Marcel ἐμφα-

νίζεται στη σειρά τῶν φιλοσόφων τῆς ὑποστάσεως καὶ ὁ γάλλος Jean - Paul Sartre, ὁ ὁποῖος κατέστησε τὸν ὑπαρξισμὸ προσιτὸν σὲ εὐρύτερους κύκλους. Μὴ θεωρηθεῖ ὁμως ὅτι τοῦτο ὀφείλεται στὸν εὐκόλο καὶ ἐκλαϊκευμένο τρόπο ἐκθέσεως τῶν σκέψεών του – οἱ ὁποῖες ἀντίθετα εἶναι οἱ περισσότερον δυσνόητες ἀπὸ ἄλλους τοὺς ὑπολοίπους φιλοσόφους τοῦ ὑπαρξισμού – ἀλλὰ στὸν τρόπο διαδόσεως αὐτῶν μὲ πλέον ἀποτελεσματικὸ τρόπο, δηλ. μὲ τὴν συγγραφή μυθιστορημάτων, θεατρικῶν καὶ κινηματογραφικῶν ἔργων. Ἡ φιλοσοφία τοῦ Sartre χαρακτηρίζεται ὡς φιλοσοφία τοῦ ναυαγίου, ἐκ τοῦ γεγονότος, ὅτι θεωρεῖ τὴν ζωὴ ὡς στερουμένη κάθε ἀνώτερης ἀξίας. «Τὰ πάντα προκαλοῦν ἴλιγγον, ἀηδιάν καὶ ναυτίαν, ἐνῶ ἡ ἀλύτρωτος ψυχὴ διψᾷ ἐντὸς τοῦ κόσμου, τὸν ὁποῖον κατατρῶγει ὡς οὐσία αὐτοῦ τὸ Μηδέν, μίαν ἄνευ σκοπιμότητος ἐλευθερίαν, ἣ ὁποία σημαίνει νέαν καταδίκην διὰ τὸν ἄνθρωπον· οὗτος ὀρίζεται ὡς ἄχρηστον πάθος, διότι ἀγωνίζεται νὰ πραγματοποιήσῃ ματαίαν καὶ μὴ ἐπιτυγχανομένην αὐτοθεοποίησιν»¹⁰.

Ἔτσι ὁ διαφορετικὸς τρόπος ἀντιδράσεως ἔναντι τῆς φιλοσοφίας τῶν συστημάτων ἀφ' ἐνός ἀπὸ τοὺς S. Kierkegaard καὶ K. Jaspers καὶ ἀφ' ἐτέρου ἀπὸ τοὺς M. Heidegger καὶ J. - P. Sartre ἔχει σὰν συνέπεια καὶ τὴν διαφοροποίησιν τῆς στάσεώς των ἔναντι τῶν θεμελιωδῶν μεταφυσικῶν ἐρωτηματικῶν. Εἰδικώτερα ἢ πρώτη μέθοδος ποῦ βασίζεται στὸ «διανοεῖσθαι καθ' ἑαυτόν», ἀπομονωμένη ἀπὸ τὰ στοιχεῖα τοῦ ἔξωτερικοῦ κόσμου ἐπιτρέπει τὴν διεΐσδυση στὸ μυστήριον τῆς πίστεως, ἐνῶ ἡ δευτέρα σὰν αὐστηρὰ καὶ μὲ τὴν τυπικὴ ἔννοια φιλοσοφικὴ μέθοδος, λόγω τῆς τάσεώς της πρὸς τὸν ἀντικειμενικὸ κόσμον γιὰ τὴν ἐπίτευξιν γνωσιολογικῆς ἀναλύσεως μένει μακρὰν ἀπὸ τὰ προβλήματα τῆς πίστεως.

Σχολιάζοντας αὐτὴν τὴν δευτέραν στάση στὸν ἐξοχο πρόλογο τοῦ ἔργου του «Μεταφυσικῆς προλεγόμενα» ὁ Π. Κανελλόπουλος γράφει: «Ἡ μεταφυσικὴ σκέψις δὲν ἔχει κανένα λόγο νὰ ὑπάρχει δηλαδὴ δὲν εἶναι μεταφυσικὴ, ὅταν κλείνει τὴν θέα τοῦ ἀγνώστου. Πρέπει νὰ ἀνοίγουμε καὶ ὄχι νὰ φράζουμε τοὺς δρόμους. Ἄν ἡ θέα αὐτὴ εἶναι ἀπὸ μόνη της κλειστή, γιατί νὰ παλεύουμε γιὰ νὰ τὴν κλείσουμε δύο φορές; Καὶ ἂν ἀκόμα δὲν μπορεῖ τὸ πνεῦμα μας νὰ τὴν ἀνοίξει, πρέπει νὰ ἀγωνίζεται νὰ τὴν ἀνοίξει. Νὰ ἀγωνίζεται καὶ νὰ ἀγωνιᾷ!».

Ε'

Αὐτὴν τὴν ὁδὸν τοῦ ἀγῶνα καὶ τῆς ἀγωνίας ἐπέλεξε γιὰ τὸν ἑαυτό του ὁ Kierkegaard, ὁ ὁποῖος δὲν ἤθελε νὰ ἐκλαμβάνεται ὡς φιλόσοφος. «Εἶχεν ἐπίγνωσιν τῆς ὑπερβάσεως τὴν ὁποῖαν ἐνήργει διὰ τῆς σκέψεως τοῦ Ὑπάρχοντος, ἀλλὰ ἦτο περισσότερον βέβαιος ὅτι ἢ «Σκέψις» του εἰς τὸ μεταίχμιον μεταξὺ φιλοσοφίας καὶ θεολογίας θὰ προεκάλεε διμέτωπον ἀντίδρασιν, ὑπερβατικὴν μὲν ὡς πρὸς τὴν φιλοσοφίαν, προπαρασκευαστικὴν δὲ ὡς πρὸς τὴν θεολογίαν. Εἶχεν πλήρη συνειδησιν ὑπὲρ πᾶν ἄλλο, ὅτι ἐντὸς τοῦ χώρου τῆς φιλοσοφίας θὰ ἐνέπνεε στροφὴν τῶν πνευμάτων πρὸς αὐστηρῶς νέαν φιλοσοφικὴν κατεύθυνσιν ἀναγκαστικῶς ἀνιχνεύουσαν τὸ μυστήριον τῆς κεκρυμμένης παρουσίας τοῦ Θεοῦ»¹¹.

Ἐνῶ ἀλλοῖ ὁ Jaspers ἔχει τὴν πρόθεσιν νὰ διατηρήσῃ τις σχέσεις του μὲ τὴν θρησκευτικὴ πίστιν, παραμένει διστακτικὸς ἔναντι αὐτῆς, ἐπειδὴ θεωρεῖ ὅτι ἡ ἀληθινὴ ὑπαρξὴ εἶναι ἐκεῖνη ποῦ δὲν δεσμεύεται μὲ καμμιά σταθερὴ ἀλήθεια καὶ κατ' ἐπέκτασιν μὲ κανένα δογματισμὸ, γιὰ νὰ εἶναι ἐλεύθερη νὰ βιώσῃ κατὰ τρόπον εἰλικρινῆ, ἀλλὰ καὶ τραγικὸ συνάμα τὴν ἄνευ συνθέσεως διαλεκτικὴν αὐτῆς ὑπόστασιν.

Ὁ ἄνθρωπος κατὰ τὸν Jaspers δημιούργημα ἀσυλλήπτου χειρὸς ἐξαρτώμενος ἀπὸ αὐτὴν κερδίζει τὴν ἐλευθερία του ἀπὸ τὸν σύνδεσμό του μὲ τὸ Ὑπερβατικὸν γίνόμενος κατ' αὐτὸν τὸν τρόπο ἀνεξάρτητος ἀπὸ τὸν κόσμον. Ἔτσι ἡ ἀνθρώπινη ἀτέλεια καὶ ἡ ἀπὸ τὸν Θεὸν ἐξάρτησή του μεταβάλλονται σὲ θετικούς παράγοντες γιὰ τὴν ἀνεξαρτησία τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ κάθε πνευματικὸ περιορισμὸ στὴν ζωὴ αὐτή, μὲ συνέπεια ἡ ἐλευθερία νὰ ἀποτελεῖ δῶρο τῆς πίστεως καὶ ὄχι τῆς διάνοιας. Συμπερασματικὰ ὁ Jaspers μᾶς ὀδήγησε στὰ κράσπεδα τῆς χριστιανικῆς πίστεως, ἀλλὰ δὲν ἐπιχειρεῖ νὰ κάνει τὸ τελευταῖο ἀποφασιστικὸ βῆμα γιὰ νὰ εἰσέλθει στὸν χῶρο τῆς χάριτος.

Ἀντίθετα ὁ Heidegger περιορίζει τὴν φιλοσοφικὴν του σκέψη μέσα στὰ ὄρια τῆς ἐν τῷ κόσμῳ ὑπάρξεως τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ θεωρούμενος μηδενισμὸς του συνίσταται στὴν ἀντίληψή του γιὰ τὴν ἔλλειψη δυνατότητας τῆς φιλοσοφίας γιὰ μεγαλεπήβολες διανοητικὲς συλλήψεις καὶ συστηματικὴ φιλοσοφικὴ ἔρευνα τοῦ ἐπέκεινα καὶ ἐμμένει στὴν ἀδυναμία τοῦ ἀνθρώπινου λογικοῦ νὰ ὑπεσέλθει στὴν οὐσία τοῦ ὄντος. Συνέπεια αὐτῆς τῆς στάσεως τοῦ Heidegger εἶναι ὅτι «ἡ φιλοσοφία πρέπει κατὰ ταῦτα νὰ παραμείνῃ ἀδιάφορος ἀπέναντι τοῦ προβλήματος τῆς ὑπάρξεως τοῦ Θεοῦ καὶ νὰ διαχωρισθῇ σαφῶς ἀπὸ τῆς θεολογίας. Ὁ Heidegger ὁμως κατέχεται ὑπὸ τοῦ θρησκευτικοῦ βιώματος περισσότερο καὶ αὐτῶν ἀκόμη τῶν κλασικῶν μεταφυσικῶν φιλοσόφων, οἱ ὅποιοι ἐπεσφράγιζον τὴν φιλοσοφίαν αὐτῶν διὰ τῶν ὄντολογικῶν ἀποδείξεων τῆς ὑπάρξεως τοῦ Θεοῦ. Ἡ φαινομενικὴ ἀθεΐα του ἢ καλύτερον ἢ ἀδιαφορία του περὶ τοῦ Θεοῦ, εἶναι τὸ ἄλλοθι μιᾶς συνειδησεως βαθύτατα θρησκευτικῆς, ἡ ὁποία ἐδοκίμασε τὴν τραγικὴν πικρίαν τῆς μὴ δυνατότητος κατανοήσεως τοῦ Θεοῦ καὶ

ἐστράφη πρὸς τὸ πεπερασμένον, πρὸς τὸ ἐν μηδενισμῷ κείμενον ὄν τοῦ κόσμου. Εἶναι τοιαύτη ἡ ἀνάλυσις τοῦ ὄντος καὶ τῆς ὑπάρξεως, ὥστε ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν καλεῖται ὁ ἀναγνώστης νὰ αἰσθανθῇ μέσῳ τούτου τὸ μυστήριον τοῦ Παντός νὰ περικλείῃ τὴν φθαρτὴν κοσμικότητα»¹².

Ἔχει γραφεῖ ὅτι ὁ Heidegger εἶναι ὁ κοσμικὸς Kierkegaard. Σπάνιο φαινόμενο στὴν ἱστορία τῆς φιλοσοφίας ἡ παράδοξη πνευματικὴ συγγένεια τῶν δύο αὐτῶν πνευμάτων. Ὁ Heidegger βρῆκε στὴν σκέψη τοῦ Δανοῦ τὴν βάση τῆς ἀληθινῆς γιὰ τὴν ἐποχὴ μας φιλοσοφίας. Ἐκεῖνος φιλοσοφῶν ἐμάχητο κατ' οὐσίαν ἐναντίον τῆς φιλοσοφίας. Ὁ Heidegger ἐφιλοσόφησε κατὰ ἰδιαίοντα τρόπον, συμμορφούμενος πρὸς τὴν ὑπόδειξη ἐκείνου, γιὰ νὰ προστατεύσει τὴν φιλοσοφία, σὰν αὐτόνομο πεδίο τοῦ πνεύματος ἀπὸ τὶς δίκαιες αἰτιάσεις, τὶς ὁποῖες εἶχε διατυπώσει στὸ παρελθὸν ὁ Kierkegaard.

Ἐπιγραμματικὰ ὁ Ν. Λούβαρις στὸ βιβλίον του «Μεταξὺ δύο κόσμων» σημειώνει: «Ὁ ὑπαρξισμὸς τοῦ Kierkegaard εἶναι χριστιανικὸς. Χριστιανικαὶ κατηγορίαι διαπνέουν κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον καὶ τὸν ὑπαρξισμὸν τοῦ Heidegger καὶ τοῦ Jaspers» (ἐκδ. 1948 σελ. 234).

Ὅπως καὶ προηγουμένως ἀναφέρθηκε σπουδαία θέση στὴν φιλοσοφία τοῦ Sartre κατέχει ἡ ἀπόγνωσις, ἡ ὁποία δὲν προάγει σὲ κανένα γόνιμο ἀναστάτωμα, ὅπως στὸν Kierkegaard καὶ στὸ Jaspers, ἀλλὰ ὀδηγεῖ στὴν ἀνία, τὴν βαναυσότητα τῆς ζωῆς καὶ στὴν ἀηδία, πού νοιώθει ὁ Sartre γιὰ τὸν ἑαυτό του καὶ τοὺς ἄλλους. Μὲ τὸν θάνατο ἡ ζωὴ μας χάνει κάθε σημασία καὶ ἔτσι εἶναι κατ' οὐσίαν κάτι τὸ μάταιον. Ἡ δὲ προσπάθεια τοῦ ἀνθρώπου νὰ θεωθεῖ εἶναι καταδικασμένη σὲ ἀποτυχία. Ἡ ἀνθρώπινη ζωὴ εἶναι ἓνα προσχέδιο πού πραγματώνεται μὲ τὴν ἀπόλυτη ἐλευθερία.

Είναι όμως καταδικασμένος να είναι ελεύθερος και τούτο αποτελεί τὸ βαρὺ φορτίο τῆς ζωῆς. «Ἐδῶ ἀκριβῶς φαίνεται πόσο κουρασμένο πνεῦμα εἶναι ὁ Sartre. Ἐπειδὴ τὰ πράγματα δὲν ἔχουν καμμιά ὄντοτητα, γιὰ τούτο δὲν ἔχουν καὶ καμμιά ἀξία, οὔτε κανένα νόημα. Συνεπῶς δὲν εἶναι δυνατόν νὰ οἰκοδομήσουμε μὲ τὰ πράγματα τὸν κόσμο καὶ νὰ ἱεραρχήσουμε τὴν ἀξία τους. Γι' αὐτὸ ἀκριβῶς τὸ μόνο ποὺ ἀπομένει εἶναι ὁ ἀκρότατος ὑποκειμενισμός, ἡ ἀδάμαστη καὶ ἀπεριόριστη ἐλευθερία, ἡ ὁποία ὅμως παρὰ κάθε ἀντίθετη γνώμη τοῦ Sartre ταυτίζεται ἀπὸ αὐτὸν μὲ τὴν αὐθαιρεσία. Τὸ δὲ ἀποτέλεσμα τῆς αὐθαιρεσίας εἶναι τὸ ναυάγιο τοῦ ἀνθρώπου»¹³.

Ὁ ὄνθρωπος εἶναι, κατὰ τὴν γνώμη τοῦ Sartre, ἓνα πλάσμα τυχαῖο μέσα στὴν ἀκολουθία τοῦ χρόνου καὶ γύρω του ὑπάρχει τὸ παντόδυναμο καὶ βουβὸ Εἶναι. Θεὸς δὲν ὑπάρχει. Ἀνθρωπισμός καὶ ἀθεϊσμός εἶναι δύο θέσεις ποὺ τίθενται ταυτόχρονα καὶ συνδέονται στενότερα ἢ μία μὲ τὴν ἄλλη. Ἀνθρωπισμός εἶναι ἐδῶ ἡ ἔρμηνεία τοῦ ἀνθρώπου ἀπὸ τὴν τυχαία παρουσία του μέσα στὸν κόσμο .

«Ἐν τούτοις ὁ Sartre δὲν φαίνεται τόσο πειστικὸς ἄθεος, ἀλλὰ ἀντιθέτως δεικνύει εἰς τὸν ἀναγνώστην, ὅτι ὑποφέρει ἐκ τῆς παρουσίας τοῦ Θεοῦ, τὴν ὁποίαν θέλει νὰ ἀποφεύγῃ, διὰ νὰ διατηρῇ τὴν αὐθαίρετον προσωπικὴν του ἐλευθερίαν ἀπέναντι παντὸς περιορισμοῦ»¹⁴.

Ἡ κατάληξη τοῦ ἀθέου ὑπαρξισμοῦ τοῦ Sartre στὸ συμπέρασμα νὰ ταυτίσει τὴν ὑπαρξὴ καὶ τὴν ἐλευθερία τῆς μὲ τὸ μηδέν – ἐπισήμανση τὴν ὁποία εἶχε

κάνει μερικὲς δεκαετίες πρὶν ὁ Nietzsche γιὰ τὴν ἐξέλιξη τῆς ὅλης εὐρωπαϊκῆς φιλοσοφίας καὶ τοῦ πολιτισμοῦ ἐν γένει – ἦταν τὸ μοιραῖο τέρμα τῆς ἀντιλήψεως ποὺ εἶχε ἐπικρατήσῃ ὅτι ἡ ἀνθρώπινη σκέψη εἶναι ἱκανὴ νὰ συλλάβῃ λογοκρατικὰ τὴν ἐσχατὴ ἀλήθεια. Κατὰ συνέπειαν «ἡ συναίσθησις τῆς ἀνεπαρκείας τῆς φιλοσοφικῆς σκέψεως καταδεικνύει, κατὰ τὸν Heidegger τὸν πεπερασμένον χαρακτήρα τῆς ἀνθρωπίνης ὑπάρξεως καὶ ἀποτελεῖ ἐκδήλωσιν εὐλαβείας πρὸς ὃ,τι μένει ὑπεραντικειμενικὸν καὶ ἄρρητον. Εἶναι συνάμα καὶ τὸ μόνον μέσον διὰ τοῦ ὁποίου ἡμπορεῖ νὰ καταπολεμηθῇ ὁ μηδενισμός, εἰς τὸν ὁποῖον κατεκρήμνισε τὸν ἄνθρωπον ὁ ἔρως πρὸς τὴν δύναμιν καὶ ἡ ἐπικράτησις τῆς συγχρόνου τεχνοκρατίας»¹⁵.

Τὴν ἀνεπάρκειαν αὐτῆς τῆς παλαιᾶς ὀντολογικῆς σοφίας - λέγει ὁ Heidegger - τὴν ἔχει ἐπισημάνει αἰῶνες πρὶν ὁ Ἀπόστολος Παῦλος στὴν Α' πρὸς Κορινθίους ἐπιστολῆν του, ὅπου γράφει: «οὐχὶ ἐμῶρανεν ὁ Θεὸς τὴν σοφίαν τοῦ κόσμου τούτου;»

(Συνεχίζεται)

ΒΑΣΙΛ. Κ. ΣΤΑΘΑΚΗΣ

ΠΑΡΑΠΟΜΠΕΣ:

9. Ν. Νησιώτη: «Ὑπαρξισμός καὶ Χριστιανικὴ Πίστις» σελ. 163.
10. Αὐτόθι σελ. 133.
11. Αὐτόθι σελ. 165.
12. Αὐτόθι. σελ. 233.
13. Ι. Ν. Θεοδωρακοπούλου: «Τὰ σύγχρονα φιλοσοφικὰ ρεύματα» σελ. 98.
14. Ν. Νησιώτη: «Ὑπαρξισμός καὶ Χριστιανικὴ Πίστις» σελ. 244.
15. Κ. Γεωργούλη: «Σύγχρονοι φιλοσοφικαὶ κατευθύνσεις» σελ. 73.

ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΚΗ ΘΡΗΣΚΕΙΑ ΚΑΙ ΦΥΣΙΚΕΣ ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ

Πολλοί υποστηρίζουν ότι η Χριστιανική Θρησκεία δεν είναι κατανοητή από το έπιστημονικό μυαλό. Και μήπως είναι κατανοητές οι έπιστημονικές θεωρίες; Έχει π.χ. λογική ή φανταστικός χρόνος¹, που προχωρεί προς το μέλλον, αλλά και προς το παρελθόν; Όλα αυτά είναι ώραία κατασκευάσματα της ανθρώπινης σκέψης και φαντασίας, για να μοντελοποιήσει το φυσικό κόσμο, προσπαθώντας να τον καταλάβει. Τίποτε περισσότερο. Διότι μεταξύ του Θεού και της ανθρώπινης λογικής υπάρχει ένα τρομακτικό φράγμα, που δεν αφήνει να Τον πλησιάσουμε δια της λογικής σκέψης. Αν άφηνε, αυτό θα μας στερούσε την έλευθερία μας. Δεν θα είχαμε άλλη έκλογη παρά να Τον παραδεχθούμε. Αφού θα επεβάλλετο δια της λογικής και των έπιστημονικών θεωριών.

Νομίζω ότι η λογική σκέψη ικανοποιείται πολύ περισσότερο, πολύ εύκολότερα και με μεγάλη συνέπεια από τη Χριστιανική θρησκεία και την Άγια Γραφή, παρά από τις φυσικές έπιστημονικές θεωρίες. Παραθέτω μερικά παραδείγματα. Υπάρχει ένας πανταχού παρών Θεός, δηλ. μία μεγάλη συνέχεια. Η επίγειος ζωή του ανθρώπου είναι μία αδιάκοπη πάλη με τη μεγάλη άσυνεχια, που λέγεται θάνατος. Στην πραγματικότητα ο θάνατος είναι ή μόνη πικρία της ζωής και της ύπαρξης. Η Χριστιανική θρησκεία, με την Ανάσταση του Χριστού, κατήγγησε αυτήν την άσυνεχια και έδωσε άλλη έννοια στο φυσικό χρόνο. Αυτός είναι τώρα προετοιμασία για την αιωνιότητα. Εκείνος που εισέρχεται στο χρόνο, εισέρχεται στον προθάλαμο της αιωνιότητας. Αυτός είναι ο νόμος της ύπαρξής μας. Ο Χρι-

στιανός είναι άπειρος και άθνατος, διότι «μεταβέβηκεν εκ του θανάτου εις την ζωήν». Ο θάνατος δεν τον διακόπτει παρατείνεται από τον χρόνο στην αιωνιότητα. Και εδώ βρίσκεται ή μεγάλη συνέχεια της Χριστιανικής θρησκείας.

Όπως τα άτομα της ύλης αποτελούν την μεγάλη άσυνεχια του Φυσικού Κόσμου, έτσι και ο άμαρτωλός άνθρωπος αποτελεί τη μεγάλη άσυνεχια των ανθρώπων, δημιουργώντας μεγάλο χάσμα μεταξύ χρόνου και αιωνιότητας στη συνειδητή του σκέψη. Ο Χριστός, αίρων την άμαρτία, έγεφύρωσε πρώτος το χάσμα αυτό, άποκαθιστώντας την ένότητα και την συνέχεια, όχι μόνο μεταξύ χρόνου και αιωνιότητας, αλλά και μεταξύ του ανθρώπου και του Θεού.

Και ο χώρος, ή άλλη θεμελιώδης έννοια της φύσεως; Μα και εδώ ο Χριστιανός βλέπει όλη την κτίση, και στη γη και στους ουρανούς, μέσα σε μία θεανθρώπινη καθολική συνέχεια και ένότητα. Κατά τις έορτές των Χριστουγέννων, άκουμε εκείνες τις τέσσερις φοβερές λέξεις: **Ο Λ Ο Γ Ο Σ Σ Α Ρ Ξ Ε - γ ε ν ε τ ο**. Δηλαδή ο Θεός έγινε σάρκα; Ναι, αλλά χωρίς να πάψει να είναι Θεός. Αυτή ή συνύπαρξη είναι πολύ πιο κατανοητή στην ανθρώπινη σκέψη, παρά ή θεωρία ότι το φως και τα ήλεκτρόνια είναι συγχρόνως σωμάτια και κύματα¹. Ο Θεάνθρωπος δεν άπαιτεί την συνύπαρξη δύο άλληλοαναιρουμένων όντοτήτων, της συνέχειας και της άσυνέχειας¹.

Δεν είναι, νομίζω, περίεργο ότι ή καθαρή έπιστημονική σκέψη, δηλ. οι θεωρίες των φυσικών έπιστημών, όσο περνάει ο χρόνος πλησιάζουν όλο και περισσότερο προς τις έννοιες της Αγίας

Γραφής, τουλάχιστον από άποψη δομής και συνέχειας. Ἐς ληφθεὶ ὡς παράδειγμα και πάλι ὁ χρόνος. Ποιὸς μπορούσε νὰ διανοηθεῖ πρὶν λίγα χρόνια ὅτι οἱ θεωρητικοὶ φυσικοὶ θὰ ὑπέθεταν τὸν χρόνον φανταστικὸ μέγεθος, πού γυρίζει και πρὸς τὰ πίσω και τρέχει ἀπὸ τὸ παρὸν πρὸς τὸ παρελθόν; Στὴν Ἐκκλησία ὁμως τὸ παρελθὸν εἶναι πάντοτε και σύγχρονο. Τὸ παρὸν εἶναι πάντοτε παρὸν διὰ τοῦ πάντοτε ζώντος παρελθόντος, διότι «**Ἰησοῦς Χριστὸς χθὲς και σήμερα ὁ αὐτὸς και εἰς τοὺς αἰῶνας**». Γιὰ κάθε ἀληθινὸ Χριστιανό, ὅλοι οἱ Ἅγιοι, Ἀπόστολοι και Μάρτυρες εἶναι σύγχρονοι. Γι' αὐτοὺς ὁ χρόνος γυρίζει πίσω.

Ἐνα δεύτερο παράδειγμα τώρα μὲ τὸν χῶρον: Ἡ παλιὰ κινητικὴ θεωρία τῶν ἀερίων τοῦ 19ου αἰῶνα θεωροῦσε ὅτι ἔνα ἀέριο συνίσταται ἀπὸ ἀνεξάρτητα μόρια, πού βρίσκονται σὲ τελειῶς ἄτακτη και χαώδη κίνηση, συνεχῶς συγκρουόμενα μεταξύ τους, μὲ τοὺς τοίχους, κ.λ.π. Ἡ ἀνάπτυξη ὁμως, στὶς ἀρχὲς τοῦ παρόντος αἰῶνα, τῆς Κβαντομηχανικῆς ὁδήγησε τὸν Ἰταλὸ Φυσικὸ Ε. Fermi σὲ μιὰ τελειῶς διαφορετικὴ εἰκόνα γιὰ τὰ ἀέρια. Σύμφωνα μ' αὐτὴν, οὔτε δύο ξεχωριστὰ μόρια τοῦ ἴδιου ἀερίου δὲν μποροῦν νὰ βρίσκονται στὴν ἴδια κινητικὴ κατάσταση και νὰ ἔχουν τὴν ἴδια ἐνέργεια. Ἡ ἄποψη αὐτὴ φαίνεται ἐκ πρώτης ὄψεως παράδοξη. Πῶς εἶναι δυνατόν ἔνα μόριο, πού βρίσκεται στὴ γωνία ἑνὸς δωματίου, νὰ ἐμποδίζει ἔνα ἄλλο μόριο στὴν ἄλλη γωνία νὰ ἔχει τὴν ἴδια ἐνέργεια μ' αὐτό; Φαίνεται ἀπαράδεκτο ἀπ' τὴν ἀνθρώπινη σκέψη, ἐκτὸς ἂν ὑποθέσουμε ὅτι κατὰ κάποιον περιεργὸ τρόπο κάθε ξεχωριστὸ μόριο τοῦ ἀερίου γεμίζει ὅλο τὸ δωμάτιο! Και συνεπῶς εἶναι «πανταχοῦ παρὸν». Φαίνεται περιεργὸ, ἀλλὰ ἡ σύγχρονη Φυσικὴ αὐτὸ παραδέχεται. Μὰ αὐτὸ τὸ λέγει ἡ Χριστιανικὴ Ἐρησκεία γιὰ τὸ Θεὸ ἐδῶ και πολλοὺς αἰῶνες:

«**Ὁ πανταχοῦ παρὸν και τὰ πάντα πληρῶν**». Ἡ πλήρης συνέχεια, πού ἡ Ἐρησκεία παραδέχεται γιὰ τὸ Θεό, τὴν δέχεται τώρα ἡ φυσικὴ θεωρία γιὰ τὰ μόρια, τὰ ἠλεκτρόνια κ.λ.π., πού ἄλλοτε ἔθεωροῦντο ἀσυνεχῆ ἀνεξάρτητα σωματῖα.

Ἐνα τελευταῖο παράδειγμα «*παραλλήλων*» ἐννοιῶν Ἐπιστήμης και Ἐρησκείας εἶναι οἱ «*Δυνάμεις*». Λίγες φορὲς οἱ διδάσκοντες Φυσικῆς Ἐπιστήμης τονίζουν τὴν θεμελιώδη διαφορὰ τῶν δυνάμεων ἀπὸ τὴν ὕλη (ἢ τὴν ἐνέργεια) στὴ φύση. Εἶναι τεσσάρων εἰδῶν: Ἡ δύναμη τῆς βαρύτητας, ἡ ἠλεκτρομαγνητικὴ δύναμη, ἡ ἀσθενὴς πυρηνικὴ δύναμη και ἡ ἰσχυρὴ πυρηνικὴ δύναμη. Σήμερα γίνονται προσπάθειες οἱ τέσσερις αὐτὲς δυνάμεις νὰ ἐνοποιηθοῦν σὲ μιὰ. Χωρὶς δυνάμεις, μὲ μόνη τὴν ὕλη (ἢ τὴν ἐνέργεια), δὲν θὰ ὑπῆρχε Φύση, δὲν θὰ ὑπῆρχαν ζῶντες ὀργανισμοί, δὲν θὰ ὑπῆρχαν ἄνθρωποι, δὲν θὰ ὑπῆρχε κτίση. Δὲν φθάνει λοιπὸν μόνη τῆς ἡ ὕλη. Και τὸ περίεργο εἶναι ὅτι οἱ δυνάμεις τοῦ σύμπαντος (ἀπὸ τὴ δύναμη τῆς βαρύτητας μεταξύ ἀστέρων, μέχρι τὴν ἰσχυρὴ πυρηνικὴ δύναμη μεταξύ τῶν συστατικῶν τοῦ πυρήνα τῶν ἀτόμων) ἐκπορεύονται μὲ στοιχειώδη σωματῖα, πού λέγονται quarks, ὅπως και τὰ ὑλικά σώματα ἀποτελοῦνται τελικῶς ἀπὸ quarks και ἠλεκτρόνια. Τὰ quarks τῆς ὕλης λέγονται «*πραγματικά*» σωματῖα (real), γιατί ὑπόκεινται σὲ ἄμεση πειραματικὴ παρατήρηση, ἐνῶ τὰ quarks τῶν δυνάμεων ἀποκαλοῦνται «*οὐσιαστικά*» σωματῖα (virtual), ἐπειδὴ δὲν ὑπόκεινται σὲ ἄμεση παρατήρηση (ἐκτὸς εἰδικῶν περιπτώσεων). Σήμερα δὲν ξενίζει κανὲν ἐπιστήμονα ἡ ἐξήγηση αὐτὴ τῶν δυνάμεων, πού ἐκπορεύονται ἀπὸ τὰ ὑλικά σώματα πρὸς ἄλλα μὲ τὴν βοήθεια ἀοράτων σωματιδίων, τῶν quarks, πού δὲν ἔχουν μάζα, οὔτε και ἀνιχνεύονται ποτὲ μὲ ἐπιστημονικά μέσα, π.χ. μὲ φω-

τογραφικά film. Γιατί άραγε οί άπιστοι άνθρωποι ξενίζονται, όταν άκοϋν οτι οί θεϊκές δυνάμεις άσκοϋνται με τὸ "Άγιον Πνεϋμα; "Οτι στοιχειώδη σωμάτια μεταφέρουν τις δυνάμεις μεταξύ τῶν ὑλικῶν σωμάτων ἢ Φυσική άρχισε νά τὸ ὑποστηρίζει ἐδῶ και εἴκοσι χρόνια περίπου. "Οτι ὑπάρχουν Θεϊκές δυνάμεις και Σατανικές δυνάμεις στὸν Κόσμο, πὸ μεταφέρονται στοὺς ανθρώπους, ἢ Θρησκεία τὸ ὑποστηρίζει ἐδῶ και πολλοὺς αἰῶνες.

Μὲ τὰ παραδείγματα αὐτὰ δὲν θέλησα νά ἀποδείξω ἐπιστημονικῶς οτι ὑπάρχει Θεός. Ἄπλῶς θέλησα νά δείξω ἓνα εἶδος παραλληλίας τῆς ἀνθρώπινης σκέψεως σὲ δύο τόσο διαφορετικοὺς τομεῖς, ὅπως εἶναι οί Φυσικὲς Ἐπιστῆμες και ἡ Χριστιανική Θρησκεία. Σήμερα ἔχουμε φθάσει στὸ σημεῖο νά διαβάζου-

με τὴν Ἁγία Γραφή και νά μᾶς ἔρχονται ἐμπνεύσεις γιά φυσικά μοντέλλα, με τὰ ὁποῖα νά ἐρμηνεύονται τὰ φυσικά φαινόμενα. Δηλαδή, νά συλλαμβάνουμε νέες φυσικὲς θεωρίες ἀπὸ πρότυπα θρησκευτικά! Χωρίς αὐτὸ νά σημαίνει ταύτιση τῶν μὲν με τὰ δέ. Ὑπάρχει λοιπὸν κάποιο ἀκατανόητο μυστήριο στὴ φύση τῆς ἀνθρώπινης σκέψεως. Και δικαίως ὁ Ἄποστόλος Παῦλος ἀναρωτιέται «...οὐχὶ ἐμῶρανεν ὁ Θεὸς τὴν σοφίαν τοῦ κόσμου τούτου;... οτι τὸ μωρὸν τοῦ Θεοῦ σοφώτερον τῶν ἀνθρώπων ἐστὶ».

N. A. ΚΑΤΣΑΝΟΣ

Καθηγητῆς τῆς Φυσικοχημείας
στὸ Πανεπιστήμιο Πατρῶν

1. N. A. Κατσάνου: Ὁ Χῶρος και ὁ Χρόνος,
«Ἀκτίνες» τ. Μαρτίου 1993.

Ο ΒΕΤΕΡΑΝΟΣ

Δὲν εἶμαι δειλός.
Ἐγὼ τὸν κτύπησα
μὲ τὴ λόγχη στὴν πλευρά
και ἐξῆλθε αἷμα και ὕδωρ.
Βετεράνος ξέρω τὴ δουλειά
βεβαιῶνῶ τὸν θάνατο.

Ἄγρυπνος παρέμεινα φρουρὸς
ὅλη τὴ νύχτα στὸ μνήμα τοῦ κήπου,
παραμύθια ὅτι κοιμηθήκαμε,
τὴν αὐγὴ δίχως νάλθει κανεῖς
εἶδα τις σφραγίδες νά σπάζουν
μόνο του τὸν λίθο νά κυλᾶ και νά πέφτει
ἄδειο πουκάμισο φιδιοῦ τὸ σεντόνι
ἄφαντος ὁ νεκρὸς ἀπὸ τὸν τάφο.
Μυστήριο, μὰ τὸ κρασί πὸ πίνω.
Γάλβας λεγεωνάριος
τῆς σπείρας Σεβαστῆς.

ΕΛ. ΜΑΤΊΝΑΣ

ΣΧΟΛΙΑ

Ἄνοιξη μπῆκε γιὰ καλὰ
κι ἡ θάλασσα παιζογελᾶ
κι ἀνθίζουν κῆποι ἐντός μου.
Πλάκες ποὺ στέκατε βαριές
σὰ μνήματα καὶ στὶς καρδιές
σᾶς ἔσπασε ὁ Χριστός μου.

Γ. Βερίτη

ΑΝΑΣΤΑΣΗ ΚΑΙ ΑΝΑΣΤΑΣΗ

Μέσα στὴν ἀνοιξιάτικη ὀμορφιὰ γιορτάζουμε καὶ πάλι αὐτὲς τὶς ἡμέρες τὸ κοσμοσωτήριο γεγονός τῆς Ἀναστάσεως τοῦ Κυρίου μας.

Γεννᾶται ὁμως τὸ ἐρώτημα κατὰ πόσο οἱ σημερινὲς συνθήκες τῆς ζωῆς μας ἐπιτρέπουν νὰ ζήσουμε κι αὐτὴ τὴν ἐσωτερικὴ ἀνάσταση ποὺ ζοῦσε τόσο ἔντονα ὁ ἀξέχαστος ποιητὴς τῶν πιὸ πάνω στίχων.

Γιατί, ἰδιαίτερα σήμερα, οἱ πλάκες δὲν καλύπτουν μόνον τὰ μνήματα ἀλλὰ πιὸ πολὺ τὶς καρδιές μας.

Ποῦ, ἀλήθεια, νὰ στρέψει κανεὶς τὸ βλέμμα καὶ τὴ σκέψη του καὶ νὰ μὴ νοιώσει ἕνα ἀσήκωτο βάρος νὰ πλακῶνει τὴν καρδιά του;

Στὴ γειτονικὴ μας πρώην Γιουγκοσλαβία, ὅπου οἱ πολυαίμακτες μάχες δημιουργοῦν καθημερινῶς ἑκατοντάδες θύματα (νεκροῦς, τραυματίες, πρόσφυγες κάθε ἡλικίας), τεράστιες καταστροφές, πείνα καὶ ἐξαθλίωση;

Στὶς φοβερὲς συνθήκες ζωῆς ἑκατομμυρίων κατοίκων τῆς Ἀφρικῆς καὶ τῆς Ἀσίας μὲ τὰ σκελετωμένα σώματα καὶ τὰ τρομαγμένα βλέμματα τῶν μικρῶν παιδιῶν;

Στὶς δυσάρεστες ἐξελίξεις τῶν Ἐθνικῶν μας θεμάτων (Β. Ἡπείρου, Κύπρου, Σκοπίων καὶ τουρκικοῦ ἱμπεριαλισμοῦ) μὲ τὴν στάση τῶν ὑποτιθεμέ-

νων Κοινοτικῶν ἐταίρων καὶ φίλων μας;

Στὴν ὑποβάθμιση τῶν ἠθικῶν καὶ πνευματικῶν ἀξιῶν στὴ χώρα μας ποὺ ἔχει ὀδηγήσει στὸ ἀδιέξοδο τῶν καθημερινῶν ἐγκλημάτων, λησιῶν, καταχρήσεων κ.λ.π.;

Στὸ δημογραφικὸ πρόβλημα καὶ στὶς πληγὲς τῶν ναρκωτικῶν, τοῦ ἔιτζ καὶ τῆς σεξομανίας ποὺ πλήττει ἰδιαίτερα τὴ νέα γενιά;

Ἀπὸ παντοῦ μαῦρα σύννεφα μᾶς ξυπνοῦν.

Καὶ ὁμως ὑπάρχει καὶ ἡ ἐλπίδα τῆς ἀναστάσεως τοῦ γένους μας, μὲ μιὰ ὁμως προϋπόθεση. Αὐτὴ τὴν προϋπόθεση ποὺ εἶχε σὰν θεμέλιο τοῦ ἀγῶνα τῆς ἡ γενιά τοῦ 1821, τὴν ἐπέτειο τοῦ ὁποίου γιορτάσαμε στὶς 25 Μαρτίου.

Καὶ τὸ θεμέλιο αὐτὸ δὲν ἦταν ἄλλο ἀπὸ τὴν Ὁρθόδοξη πίστη τῶν ἀγωνιστῶν τοῦ 21, τὴν πίστη ὅτι, κατὰ τὴ γνωστὴ φράση τοῦ Κολοκοτρώνη, «ὁ Θεὸς ὑπέγραψε τὴν ἐλευθερία τῆς Ἑλλάδος καὶ δὲν θὰ πάρει πίσω τὴν ὑπογραφή Του».

Καιρὸς λοιπόν, ἐν ὄψει καὶ τῶν σημερινῶν κινδύνων ποὺ ἀπειλοῦν τὸ Ἔθνος μας, νὰ καταφύγουμε μὲ ἀληθινὴ μετάνοια στὸν Ἀναστάντα Κύριο, γιὰ νὰ ἀναστηθῆ καὶ μέσα στὴν ψυχὴ μας ἡ πίστη καὶ ἡ ἐλπίδα στὴ βοήθειά Του.

Κι ἔτσι νὰ ζήσουμε κι ἐμεῖς, μαζί μὲ τὸν ποιητὴ, αὐτὴ τὴν σωτήρια ἐσωτερικὴ ἀνάσταση.

ΔΙΑΦΗΜΙΣΤΙΚΕΣ ΥΠΕΡΒΟΛΕΣ

Σχόλια διατυπώνονται στὸν ἡμερήσιο τύπο καὶ διαμαρτυρίες ἀπευθύνονται – ὅπως ἐκείνη τοῦ «Ἀνθρωπιστικοῦ Συνδέσμου Ἀθηνῶν» – πρὸς τὶς διαφημιστικὲς ἐπιχειρήσεις καὶ τὴν ἀρμόδια ἐποπτεύουσα ἀρχὴ τοῦ Ὑπουργείου Ἐμπορίου, σχετικὰ μὲ τὴν παράβαση τοῦ Κώδικα διαφημίσεων μὲ τὶς προκλητικὲς εἰκόνες καὶ τὴν κατάχρηση τοῦ γυμνοῦ, ποὺ καλύπτουν τεράστια ταμπλῶ στὶς κεντρικὲς ἀρτηρίες τῶν πόλεων, στὶς σελίδες τῶν ἐφημερίδων καὶ τῶν περιοδικῶν καὶ τὶς τηλεοπτικὲς ἐκπομπές, προκειμένου νὰ ἐπιτύχουν τοὺς ἐμπορικοὺς τῶν στόχους.

Ἡ στήλη αὐτὴ ἐπικροτώντας τὶς ἐνέργειες αὐτὲς θεωρεῖ σκόπιμο νὰ προεκτείνει τὸν σχολιασμὸ αὐτὸν ἐπὶ τοῦ φαινομένου τῆς διαφημίσεως καὶ στὶς γενικώτερες συνέπειες στὴν πνευματικὴ ὑγεία τοῦ λαοῦ.

Ἡ διαφήμιση ἐπιδιώκοντας νὰ ἐπηρεάσει εὐρύτερες μάζες τοῦ καταναλωτικοῦ κοινοῦ καὶ ἰδιαίτερα τὴν νεολαία καὶ νὰ αὐξήσει τὶς πωλήσεις τῶν διαφημιζομένων προϊόντων χρησιμοποιοῖ ἐν πολλοῖς τὸ στοιχεῖο τῆς ὑπερβολῆς, ὄχι μόνο γιὰ τὴν ποιοτικὴ ὑπεροχὴ ἀλλὰ κυρίως γιὰ τὴν ἀναγκαιότητα αὐτῶν καὶ τὸν ὑψηλὸ βαθμὸ ἱκανοποιήσεως – πὲς μὲ ἄλλα λόγια τὴν εὐτυχία – ποὺ προσφέρει ἢ ἀπόκτησὴ τῶν.

Αὐτὴ ἡ συστηματικὴ καθημερινὴ μακροχρόνια ἐπίδραση τῶν διαφημιστικῶν προγραμμάτων στὴν ψυχολογία τοῦ κοινοῦ εἶναι βασικῆς σημασίας στὴν διαμόρφωση τοῦ κλίματος ἐκείνου, ποὺ διέπει τὶς ἀποκαλούμενες καταναλωτικὲς κοινωνίες καὶ εἶναι ἕνας ἀφανῆς ἴσως ἀλλὰ σημαντικὸς συντελεστὴς τῆς ἐξαπλώσεως τοῦ πνεύματος τοῦ πρακτικοῦ ὕλισμου, τὸ ὅποιο εἶναι τὸ χαρακτηριστικὸ γνῶρισμα τῶν καιρῶν μας.

Ὁ σχολιασμὸς αὐτὸς δὲν ἔχει τὴν

φιλοδοξία, οὔτε τὴν ψευδαἰσθησὴ ὅτι μπορεῖ νὰ ἀλλάξει τὴν νοοτροπία τῶν διαφημιστῶν, ἀλλὰ ἐπιζητεῖ νὰ ἐπισημάνει τὴν βαρύτητα τοῦ φαινομένου τοῦ ὁποίου οἱ ἐπιπτώσεις στὴν σύγχρονη ζωὴ εἶναι ἰδιαίτερα σημαντικὲς, ἐφ' ὅσον μὲ τὴν καλλιεργούμενη καταναλωτικὴ διάθεση συντελεῖ στὴν ληστρικὴ συμπεριφορὰ τοῦ ἀνθρώπου ἐναντι τῆς φύσεως καὶ τὴν ἐπιδείνωση τῶν περιβαλλοντολογικῶν προβλημάτων, καθὼς καὶ στὴν ἐπαύξηση τῶν κοινωνικῶν ἀντιθέσεων καὶ κυρίως στὸν πνευματικὸ ἀποπροσανατολισμὸ τοῦ ἀνθρώπου καὶ νὰ εὐαισθητοποιήσει τὶς συνειδήσεις τῶν πιστῶν προκειμένου νὰ ἀντιδρῶν μὲ ὀρθὸ τρόπο στὶς βλαβερὲς ἐπιδράσεις τῶν μεθοδεύσεων τῶν διαφημιστῶν.

ΟΙ ΝΕΕΣ ΤΑΥΤΟΤΗΤΕΣ

Θαῦμα χαρακτήρισε ἀπογευματινὴ ἐφημερίδα τὴν κοινὴ στάση στὴ Βουλὴ τοῦ κυβερνῶντος κόμματος καὶ ἐκείνου τῆς ἀξιωματικῆς ἀντιπολιτεύσεως – σὲ ἀντίθεση μὲ τὶς γνωστὲς θέσεις τῶν κομμάτων τῆς παραδοσιακῆς ἀριστερᾶς – στὸ θέμα τῶν νέων ταυτοτήτων καὶ συγκεκριμένα τῆς ὑποχρεωτικῆς ἀναγραφῆς τοῦ θρησκευάματος τῶν πολιτῶν σὲ αὐτές.

Τὸ φαινόμενο δὲν εἶναι καὶ τόσο παράδοξο. Ὅπως φαίνεται τὰ ἐπιτελεῖα τῶν κομμάτων, ἐν ὧσι μάλιστα καὶ τῶν προσεχῶν ἐκλογῶν, ἔχουν ἐκτιμῆσει τὴν ἀντίδραση καὶ τὴν δύναμη σὲ ἀριθμοὺς ψηφοφόρων τοῦ πιστοῦ λαοῦ καὶ ἐλίσσονται κατάλληλα, προκειμένου νὰ ἀποφύγουν ἀπώλειες ψήφων ἀπὸ ἄστοχες ἐνέργειές τῶν.

Τὸ θέμα εἶναι κατὰ πόσον ἔχει συνειδητοποιήσει ὁ πιστὸς λαὸς αὐτὴν τὴν δύναμη τὴν ὁποῖαν διαθέτει, προκειμένου νὰ ἀποτελεῖ μοχλὸν πίεσεως κατὰ τῶν ἀθαιρεσιῶν τῆς πολιτείας, ὅταν μὲ νομοθετήματα ἀντιχριστιανικά – ὅπως

ἐκεῖνα τῆς νομιμοποιήσεως τῶν ἀμβλώσεων, τοῦ λεγομένου αὐτομάτου διαζυγίου, τῆς ἀποποινικοποιήσεως τῆς μοιχείας κ.ἄ. — νομιμοποιοῦν καὶ ἀνέχονται τὴν ἁμαρτία καὶ ἀλλοιώνουν τὰ ἦθη τοῦ τόπου.

Ἡ περίπτωση αὐτὴ ἄς γίνῃ μάθημα γιὰ τὸ μέλλον, προκειμένου νὰ μὴ μένουν ἀνεκμετάλλευτες οἱ δυνάμεις τοῦ καλοῦ ποῦ διαθέτει τὸ ἔθνος.

ΑΝΑΓΚΗ ΑΥΤΟΚΡΙΤΙΚΗΣ

Στις 6 Ἀπριλίου στὴν αἴθουσα τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας ὁ σύλλογος «τὸ Ἑλληνικὸν Φῶς» διὰ τοῦ γενικοῦ γραμματέως αὐτοῦ δικηγόρου κ. Δ. Μανωλοπούλου — ὕστερα ἀπὸ σύντομη εἰσήγηση τοῦ προέδρου κ. Ἀθ. Καραντώνη — ἐτόνισε τὴν ἀνάγκη τῆς αὐτοκριτικῆς στὴν ἐθνικὴ μας ζωὴ, προκειμένου τοῦτο νὰ ἀποτελέσει ἀφετηρία ἀνανεωτικῶν ζυμώσεων καὶ ἐξελίξεων στὸν κοινωνικὸ βίον. Ὁ ὁμιλητὴς ἀναφέρθηκε σὲ βασικοὺς τομεῖς τῆς σημερινῆς πραγματικότητος, ὅπου ὑφίστανται ἐπικίνδυνες ρωγμὲς καὶ ὅπου ἀπαιτοῦνται ριζικὰ μέτρα γιὰ τὴν ἀποκατάστασιν των.

Συγκεκριμένα ἐπεσήματε τὴν ὑποβάθμιση τοῦ ἐθνικοῦ αἰσθήματος καὶ τὴν ἄγνοια ἀπὸ τοὺς νεωτέρους τῆς ἱστορίας καὶ κατὰ συνέπειαν καὶ τῆς μεγάλης ἀποστολῆς τοῦ ἔθνους, τὴν ἐπιταγὴ τῆς κοινωνικῆς δικαιοσύνης, ποῦ χωρὶς τὴν στοιχειώδη ἱκανοποίησίν της δὲν μπορεῖ νὰ γίνῃ σοβαρὸς λόγος καὶ γιὰ τὴν τόνωση τοῦ ἐθνικοῦ αἰσθήματος, τὴν συνειδητοποίηση τῶν φορολογικῶν ὑποχρεώσεων τῶν πολιτῶν, ποῦ ἀποτελεῖ ἓνα βῆμα πρὸς τὴν κοινωνικὴ δικαιοσύνη, τὴν ἀντιμετώπιση τῆς ὑπογεννητικότητος σὲ συνδυασμὸ μὲ τὴν ἀντίδραση κατὰ τῶν ἀμβλώσεων καὶ τέλος τὴν ἀνάγκη τῆς ἀναβαθμίσεως τῆς παιδείας καὶ τῆς οὐσιαστικῆς καὶ ὑγιοῦς

στοργῆς πρὸς τὴν νεότητα.

Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι καὶ ἄλλοι φορεῖς κάνουν παρόμοιες διαπιστώσεις καὶ ἀνησυχοῦν γιὰ τὴν πορεία τῶν ἐλληνικῶν πραγμάτων. Τὸ ζήτημα ὅμως εἶναι πῶς ἀσκοῦν στὴν πράξιν τὴν αὐτοκριτικὴν καὶ τί τὸ συγκεκριμένο προτείνουν σὰν βάση γιὰ τὴν ὑπέρβαση τῆς κρίσεως.

Ὅσον ἀφορᾷ τὸ εἶδος τῆς αὐτοκριτικῆς ποῦ ἐφαρμόζεται κυρίως στὴν πολιτικὴ σκηνὴ τῆς χώρας, αὐτὴ συνήθως ἐξαντλεῖται στὴν ἐπίρριψη εὐθυνῶν στοὺς ἄλλους, στὴν προγραφή τῶν ἀντιφρονούντων καὶ τὴν ἀναγνώριση σφαλμάτων στὴν κομματικὴ τακτικὴ προκειμένου νὰ γίνουν οἱ σχετικὲς διορθώσεις μὲ στόχο πάντα τὸ θετικὸ μελλοντικὸ ἐκλογικὸ ἀποτέλεσμα.

Εἶναι προφανὲς ὅτι τοῦτο ἀποτελεῖ παρωδία αὐτοκριτικῆς καὶ δὲν ἔχει σχέση μὲ τὴν οὐσιαστικὴ ἀναζήτηση τῶν προσωπικῶν εὐθυνῶν καὶ τὴν προσπάθεια ἐπανορθώσεως λαθῶν γιὰ τὴν βελτίωση τῆς προσωπικῆς ἀλλὰ καὶ τῆς συλλογικῆς ζωῆς. Τοῦτο εἶναι ἴδιον ἐκείνων ποῦ στοιχοῦν σὲ ἓνα σύστημα ζωῆς ποῦ ἀποβλέπει στὴν ἠθικὴ τελείωση, ἢ ὅποια καλλιιεργεῖται ἀπὸ τὸ γνήσιο χριστιανικὸ πνεῦμα. Ἐτσι λοιπόν, κατέληξε ὁ ὁμιλητὴς, γιὰ νὰ ὑπάρξει θετικὴ ἐλπίδα ὑπερβάσεως τῆς κρίσεως θὰ πρέπει νὰ ἐπαναθεμελιωθεῖ ἡ ζωὴ τοῦ ἔθνους στὸ θεμέλιον ἐκεῖνο ποῦ μᾶς ὑπέδειξε ὁ ἰδρυτὴς τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ πολιτισμοῦ, ὁ Ἀπόστολος Παῦλος καὶ ποῦ δὲν εἶναι οὐδεὶς ἄλλος ἀπὸ τὸν Κύριον Ἰησοῦν Χριστόν.

ΦΩΤΕΙΝΕΣ ΕΞΑΙΡΕΣΕΙΣ

Διαμαρτυρόμαστε συχνά, καὶ ὄχι ἀδικαιολόγητα, γιὰ τὸ ἐπίπεδο τῆς δημοσιογραφίας μας, ἐντύπου ἀλλὰ καὶ ραδιοτηλεοπτικῆς.

Εἶναι τόσο πολλὰ τὰ ἀρνητικὰ στοι-

χεία στην καθημερινή ειδησεογραφία αλλά και άρθρογραφία των εφημερίδων καθώς και στα ένθημερωτικά ή και ψυχολογικά προγράμματα των ραδιοτηλεοπτικών μέσων, σε σημείο που να απειλείται κανείς για τη διόρθωση του κακού.

Υπάρχουν όμως και οι φωτεινές εξαιρέσεις. Και δεν αναφερόμεθα βέβαια μόνο στα χριστιανικής έμπνεύσεως έντυπα (περιοδικά κ.λ.π.) αλλά και σε μερικές δημοσιεύσεις εφημερίδων ή και τηλεοπτικές εκπομπές. Θα αναφέρουμε για παράδειγμα μερικές από αυτές τις έλπιδοφόρες εξαιρέσεις.

Στην εκπομπή της ET-1 (6.15' - 6.45' μ.μ. της Τρίτης) με τίτλο «*Διάνοια και γλώσσα ταυτό*» (του Πλάτωνος), έγινε μιá πολύ ένδιαφέρουσα συζήτηση για τον πλούτο και την άξια της Έλληνικής γλώσσας και την διεθνή επίδρασή της σε όλες τις ξένες γλώσσες.

Στην εκπομπή αυτή τονίσθηκε ότι ή γλώσσα δεν είναι μόνο ένα έργαλειό για τη συνεννόηση αλλά είναι τὸ θεμέλιο για την ανάπτυξη της διάνοιας και του πολιτισμοῦ. Και ότι ακόμη ή Έλληνική γλώσσα είναι ή κατ' έξοχήν γλώσσα που με την τρισχιλιετή επίδρασή της βοήθησε στην ανάπτυξη και εξέλιψη του έλληνοχριστιανικού πολιτισμοῦ.

Μιá άλλη ευχάριστη περίπτωση ήταν ή παρουσίαση από τον «*Τήλεφο*» της «*Καθημερινής*» σε παλαιότερο φύλλο της, του σπουδαίου έργου που συντελείται δίπλα στα έλληνοαλβανικά σύνορα, στην Πάγωνιανή της Ήπειρου.

Συγκεκριμένα, όπως αναφερόταν στο άρθρο αυτό (που αναδημοσιεύεται στο τελευταίο φύλλο της τριμηνιαίας εγκριτης εφημερίδας «*Δημοσιογραφική*») με δωρεά 1000 έκατομμυρίων (δηλ. ένός δίσ.) δραχμῶν του έφοπλιστή κ. Γιάννη Λάτση συστήθηκε τὸ "Ίδρυμα Ἀποκαταστάσεως Ὁμογενῶν από την Ἀλβανία που δημιούργησε ένα κέντρο μάθησης και επαγγελματικής κατάρτησης 150 Βορειοηπειρωτόπουλων. Τά παιδιά ζοῦν ως οικότροφοι στις έγκαταστάσεις της εκεί Μαθητικής Ἐστίας του Ἐθνικοῦ Ἰδρύματος Νεότητος.

Τά μισά μαθαίνουν γράμματα στο Γυμνάσιο - Λύκειο της Πάγωνιανής και όταν αποφοιτήσουν θά εισαχθοῦν στην Τεχνική Σχολή όπου φοιτοῦν ήδη τά άλλα μισά παιδιά στα τμήματα επισκευαστῶν αυτοκινήτων, γεωργικῶν μηχανημάτων, ηλεκτρονικῶν κ.λ.π.

Ἐτσι τά παιδιά αυτά θά φύγουν με ένα πολύτιμο χαρτί στα χέρια τους για την Ἀλβανία (μαζί με χρήματα και ὕλικά για την επαγγελματική τους σταδιοδρομία) και θά συγκρατήσουν τον εκεί Ἐλληνισμό στις έστιές του. Είναι ευτύχημα ότι υπάρχουν «*επώνυμοι*» σαν τον κ. Λάτση που κάνουν τέτοια έθνικά και ανθρωπιστικά έργα (είναι άλλωστε γνωστές και πολλές άλλες προσφορές του) αλλά και δημοσιογραφικά όργανα που τά παρουσιάζουν.

Ο ΤΟΜΕΑΣ ΤΥΠΟΥ
ΤΗΣ Χ.Ε.Ε.

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ

ΙΑΤΡΙΚΗ ΚΑΙ ΧΡΙΣΤΙΑΝΙΣΜΟΣ

Ἀξιότιμε κ. Διευθυντά,

Σὲ μέρες τοῦ 1993 ἐκπλήσεται κα-
νεῖς, ὅταν διαβάξει κείμενα, σχετικά μὲ
τίς «ιατρικές» ἀντιλήψεις ἀπὸ ἀρχαιότα-
των χρόνων μέχρι τὴν ἐποχὴ μας, ὅπου
διατυπώνονται, κάπως ἀβασάνιστα, θέ-
σεις πὺ δίνουν τὴν ἐντύπωση, ὅτι ἡ Ἰα-
τρικὴ συγκρούστηκε μὲ τὴ Ὁρησκεία, ὅτι
οἱ ὀρησκειεῖς (συμπεριλαμβανομένου καὶ
τοῦ Χριστιανισμοῦ) ἔθεσαν ὑπὸ ἔλεγχον
τὴν ἱατρικὴ καὶ «μὲ τὸν αὐστηρὸ δογμα-
τισμὸ τους δὲν ἐπιτρέπουν τὴν ἔρευνα καὶ
ἀναζήτηση γύρω ἀπὸ τὴν ὑγεία τῶν πι-
στῶν τους». Γιὰ τίς θέσεις αὐτὲς θὰ ἤθε-
λα νὰ ἐκφράσω τίς σκέψεις μου:

Πέρα ἀπὸ τίς ἀντιλήψεις τῶν διαφο-
ρων Ὁρησκειῶν γύρω ἀπὸ τὴν ἱατρικὴ,
τὸ ἔργο καὶ τοὺς «μῦστες» τῆς, ὁ Χρι-
στιανισμὸς ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τῆς ἐμφανίσε-
ώς του ἔχει ξεκάθαρες τίς θέσεις του ἀπέ-
ναντι στὴν ἱατρικὴ ἐπιστῆμη, τὴν ὁποία
στεριώνει, ἔμπρακτα καὶ θεωρητικά, ση-
ματοδοτώντας τὴν ἀποστολὴ καὶ τὴν
ποιότητά τῆς καὶ προβάλλοντας τὸ πρό-
τυπο τοῦ ἰδανικοῦ γιατροῦ.

Μεγάλοι Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας ὄ-
χι μόνον σπούδασαν τὴν ἱατρικὴ, ἀλλὰ καὶ
συνέβαλαν στὴν ἐξέλιξή τῆς, ἐπιστημονι-
κὴ καὶ προνοιακὴ, ὅπως μᾶς πληροφορεῖ
μὲ τίς ἐρευνητικὲς του ἐργασίες ὁ π. Δη-
μήτριος Κωνσταντέλος, καθηγητῆς Πα-
νεπιστημίου τῶν Η.Π.Α. Καὶ ὁ καθηγη-
τῆς – ἀκαδημαϊκὸς κ. Γ. Μερίκας στὸν
προεδρικό – ἀκαδημαϊκὸ του λόγο ἐδή-
λωσε, ὅτι «ἡ ἀπόδοση τῆς ἱατρικῆς θὰ
ἐξαρτᾶται, πάντοτε, ἀπὸ τὴν ἀγάπην
πὺ ἐδραίωσε ὁ Χριστιανισμὸς».

Τώρα, ἂν στὴν ἱστορία τοῦ Χριστια-
νισμοῦ γνωρίσαμε καὶ «τὸ σκεπτικισμὸ
κάποιων μεμονωμένων συντηρητικῶν»,
τοῦτο δὲν σημαίνει καθόλου, ὅτι ὁ σκε-

πτικισμὸς αὐτὸς ἐκφράζει τὴν ἐπίση-
μη καὶ γνήσια χριστιανικὴ
ἀντίληψη, μάλιστα τὴν ὀρ-
θόδοξην, γιὰ τὴν ἱατρικὴ καὶ τοὺς θε-
ράποντές τῆς.

Ἡ Ἁγία Γραφὴ διδάσκει, κατηγορη-
ματικά, ὅτι ὁ Θεὸς «ἔδωκεν ἀνθρώποις
ἐπιστῆμην ἐνδοξάζεσθαι ἐν τοῖς θαυμασίοις
αὐτοῦ» πὺ θὰ πῆ πὺς ὁ Θεὸς δὲν μᾶς
χάρισε τὴν ἐπιστῆμην νὰ τὴν κάνουμε «μα-
γεία» ἢ «φουλαχτό», ἀλλὰ νὰ τὴν χρησι-
μοποιήσουμε ὡς ἐργαλεῖο «γιὰ τὴν ἀνα-
κάλυψη καὶ τὴ γνώση καὶ τῶν πιὸ ἀπό-
κρυφων μηχανισμῶν τῆς ζωῆς». Εἶναι αὐ-
τονόητο, βεβαίως, ὅτι πρόκειται γιὰ τὴν
ἐπιστῆμην ἐκείνη, ἢ ὁποία κινεῖται στὰ
πλαίσια σεβασμοῦ καὶ προστασίας τῆς
προσωπικότητος τοῦ ἀνθρώπου καὶ ἐργά-
ζεται, πάντοτε, γιὰ τὸ καλὸ καὶ τὴν εὐτυ-
χία του. «Ἀδέσμευτη» ἐπιστῆμη, τύπου
«πειραμάτων Ναζί» ἢ «ψυχοθεραπειῶν Σο-
βιέτ», οὔτε ἔγινε ποτὲ ἀποδεκτὴ ἀπὸ τὴν
ἀνθρώπινη κοινότητα, οὔτε πρόκειται πο-
τὲ νὰ γίνει, στὸ μέλλον, δεκτὴ μιὰ τέ-
τοιου εἶδους «ἐπιστῆμη».

Ἡ Ἰατρικὴ καὶ ἡ Ὁρησκεία συμπλέ-
κονται, ἀνέκαθεν, στὸ ἴδιο κεντρικὸ ἀν-
τικείμενό τους, τὴν ὑγεία καὶ εὐ-
εξία τοῦ ἀνθρώπου. Συνεργά-
ζονται, πάντα, γιὰ τὸν ἴδιο σκοπὸ, ἀσχέ-
τως ἂν ἀκολουθοῦν ξεχωριστοὺς δρόμους
καὶ τρόπους.

Ἡ ὀρθόδοξη χριστιανικὴ ἄποψη, πάν-
τοτε, πιστεῦε στὴ χρησιμότητα τῆς Ἰα-
τρικῆς καὶ τῶν λειτουργῶν τῆς. Ἀπὸ τὴν
Ἁγία Γραφὴ, πάλι, διδασκόμαστε τὸ «τί-
μα ἱατρὸν πρὸς τὰς χρεῖας αὐτοῦ τιμαῖς
αὐτοῦ καὶ γὰρ αὐτὸν ἔκτισε Κύριος», πὺ
θὰ πῆ κι ἐδῶ, ὅτι ὁ Θεὸς δὲν ἔφτιαξε
τὸν γιατρό γιὰ νὰ «θεουργεῖ» ἢ νὰ «θαυμα-
τουργεῖ» κατ' εὐθείαν, ἀλλὰ γιὰ νὰ θερα-
πεύει τὸν ἄνθρωπο μὲ τίς ἐπιστημονικὲς
του γνώσεις καὶ τίς δυνατότητες τῆς τε-
χνολογίας.

Σήμερα ή ὀρθόδοξη χριστιανική σκέψη, «βλέπει τὴν ἐπιστημονική ἰατρική καὶ τὶς διαστάσεις τῆς ἀνθρώπινης εὐεξίας μὲ ὀλιστική προοπτική» καὶ ἡ σύγχρονη ἰατρική ἀντιμετωπίζει τὸν ἄνθρωπο ὡς βιοψυχοκοινωνικό καὶ πνευματικό ὄν. Τὰ θέματα τῆς υγείας καὶ τῆς ἀρρώστιας, ἀπὸ ἰατρικῆς πλευρᾶς, δὲν ἀντέχουν, σήμερα, σὲ μονολιθικὲς θεωρήσεις. Καὶ καθὼς ἡ ἐπιστημονική ἀλήθεια, στὶς μέρες μας, περνάει ἀπὸ «ψιλοκοσκίνισμα», διαπιστώνει κανεὶς, ὅτι ὄλο καὶ περισσότερο οἱ ἀρμόδιοι τῆς Βιοϊατρικῆς ξέρουν νὰ «διακρίνουν» τὸ ρόλο τῆς Ἐπιστήμης καὶ τὸ ρόλο τῆς Πίστεως, ἐπάνω στὴν ποιοτήτα τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου, εἴτε αὐτὸς εἶναι υγιής, εἴτε εἶναι πάσχων.

Βαδίζουμε πρὸς τὸν 21ο αἰῶνα καὶ βιώνουμε, ἔντονα, μέσα σὲ κλίμα ζωηροῦ καὶ δημιουργικοῦ διαλόγου μεταξὺ ὄλων ἐκείνων, ποὺ ἀσχολοῦνται μὲ τὴν υγεία καὶ τὴ νόσηση τοῦ συγχρόνου ἀνθρώπου. Διαπιστώνουμε ὅτι εἶναι «μυριόβιβλος» ἡ Ἰατρική ποὺ «θεολογεῖ» καὶ ἡ Θεολογία ποὺ «σκέπτεται ἰατρικῶς».

Ἄνάμεσα στὴν Ἰατρική καὶ τὴν Ὄρθοσκεία ὄχι μόνο δὲν ὑπάρχει «ἀντιπαράθεση», ἀλλὰ τούναντίον ὑπάρχει στενὴ καὶ ἀρμονικὴ συνεργασία μὲ στόχο τὴν ἀληθινὴ υγεία τοῦ ἀνθρώπου.

Μὲ ἐξαιρετικὴ τιμὴ καὶ ἀγάπη
ΜΙΧΑΛΗΣ Θ. ΜΗΛΙΓΚΟΣ
Ἰατρός

Ο ΒΑΣΙΛΑΚΗΣ

Ὁ κ. Γιάννης Ἄθως εἰς τὸ τεῦχος τῶν «Ἀκτίνων» τοῦ Φεβρουαρίου ἀναφέρει τὸν «Βασιλάκη» τὸν νέον, ποὺ εἶχεν ἐγκλεισθῆ εἰς τὸ Νοσοκομεῖον Λοιμωδῶν τῶν Ἀθηνῶν.

Θὰ μοῦ ἐπιτραπῆ νὰ ἀναφέρω μερικὲς λεπτομέρειες ἀπὸ τὴν ζωὴν του. Τὸν ἐγνώρισα ὅταν ἦτο μαθητῆς τοῦ Δημοτι-

κοῦ Σχολείου καὶ ἤρχετο εἰς τὸ Κατηχητικὸν Σχολεῖον τῆς ἐνορίας του. Παρακολουθοῦσε τακτικὰ καὶ σεμνὰ τὸ μάθημα καὶ συμμετεῖχε σὲ ὄλες τὶς ἐκδηλώσεις τοῦ σχολείου μὲ πολλὴν προθυμίαν.

Ὅταν διεγνώσθη ἡ ἀρρώστια του τὴν ἀντιμετώπισε μὲ πολλὴν ψυχραιμίαν καὶ δὲν ἀπηγορευθῆ ἀπὸ ὄλους τοὺς περιορισμούς, ποὺ τοῦ ἐπεβλήθησαν. Ἀντίθετα εἰς τὸ Νοσοκομεῖον, ποὺ ἐνεκλείσθη, ἀνέπτυξε δραστηριότητα καὶ ἐδημιούργησε μαζί μὲ ὄσους συμπαρίσταντο εἰς τὰ προβλήματα τῶν ἀσθενῶν προσπάθειαν βελτιώσεως τῶν συνθηκῶν διαβιώσεως τῶν.

Ὅταν κατόπιν ἔλαβεν ἐξιτήριο ἀπὸ τὸ Νοσοκομεῖον καὶ μετέβη εἰς Μονεπλιε παρηκολούθησε τὴν Ἰατρικὴν Σχολὴν καὶ ἐν συνεχείᾳ εἰς τὴν Νέαν Ὑόρκην, ὅπου μετεξεπαιδεύθη καὶ ἀνέλαβεν ὑπηρεσίαν εἰς Νοσοκομεῖον.

Ἐκεῖνο ποὺ ἐχαρακτήριζε τὸν Βασιλάκη ἦτο ἡ ἐπιμονὴ του καὶ ἡ πίστις του εἰς ὁ,τι ἐπέτρεπεν ἡ Θεοὺς Πρόνοια παρ' ὄλον ὅτι τὸ περιβάλλον δὲν ἦτο καθόλου εὐνοϊκῶς διατεθειμένον λόγῳ τῆς ἀρρώστιας ἀπέναντί του.

Αὐτὸ ποὺ τοῦ ἔδιδε τὸ θάρρος καὶ τὴν ἀντοχὴν εἰς ὄλην αὐτὴν τὴν ταλαιπωρίαν, δὲν ἦτο ἄλλο ἀπὸ τὴν Πίστιν, ποὺ ἀπὸ μικρὸς εἶχε καλλιεργήσει μέσα του.

Δὲν εἶναι ὑπερβολὴ νὰ λεχθῆ ὅτι ἐὰν σήμερον εἰς τὴν Ἑλλάδα δὲν ἔχομεν πρόβλημα ἰδιαίτερας νοσηλείας τῶν Χανσενικῶν καὶ ἀντιμετωπίζεται ἡ νόσος φαρμακευτικῶς κατ' οἶκον, αὐτὸ ὀφείλεται εἰς τὴν ἀγάπην καὶ τὴν φροντίδα ὄλων ἐκείνων, ποὺ ἐκινήθησαν ἀπὸ τὴν ἔμπρακτον Πίστιν καὶ ποὺ ἐδημιούργησαν τὶς κατάλληλες συνθηκὲς νοσηλευτικῆς αὐτῆς τῆς ἀπὸ αἰῶνων βασιανιστικῆς πληγῆς ὀλοκλήρου τῆς ἀνθρωπότητος.

Μὲ πολλὴν ἐκτίμησιν
Α. ΠΕΡΙΔΗΣ
Ἰατρός

ΕΝΑΣ ΞΕΝΟΣ

Ἄγαπητές μου «Ἀκτίνες»,

Τὸν περασμένο Ὀκτώβρη ἕνας νέος Βαρώνος ὁ Leonard Cheshire ἔβγαλε τὸν πρῶτο, «παρθενικό» του λόγο στὴ Βουλὴ τῶν Λόρδων. Ὁ τίτλος αὐτὸς τοῦ δόθηκε πρὸ μηνῶν καὶ ἦταν ἀπὸ τὰ ξεχωριστὰ ἐκεῖνα πρόσωπα πού κάθε χρόνο διαλέγονται καὶ τιλοφοροῦνται ἀπὸ προσωπικὴ καὶ ὄχι κυβερνητικὴ ἐκτίμηση τῆς ἴδιας τῆς Βασίλισσας τῆς Ἀγγλίας, χωρὶς δηλαδὴ καμιά κομματικὴ ἢ πολιτικὴ ἀπόχρωση, ἀλλὰ ἀπλὰ γιὰ τὴν καθαρὴ ἀξία τοῦ τιμώμενου προσώπου μέσα στὴν κοινωνία τῆς σύγχρονης Ἀγγλίας. Ἡ ἀξία καὶ τὸ ἔργο τοῦ νέου αὐτοῦ Βαρώνου εἶναι τόσο σημαντικά, ὥστε νόμισα καλὸ νὰ γράψω τὶς γραμμὲς αὐτὲς γιὰ νὰ τὰ φέρω σὲ γνώση τῶν ἀναγνωστῶν τῶν «Ἀκτίνων», ἐπειδὴ νομίζω πὼς πρέπει καὶ εὐρύτερα νὰ γίνει γνωστὸς καὶ ἔξω ἀπ' τὴ χώρα του, ἀφοῦ εἶμαι βέβαιος, ὁ Λόρδος Τσεσάιρ εἶναι μιὰ ἐξαιρετικὴ μορφή μεγάλου Χριστιανοῦ ἐργάτη τῶν ἡμερῶν μας.

Νέος ἀκόμη ἦταν ὁ ἴδιος... ὑπεύθυνος γιὰ πολλοὺς θανάτους στὸν κόσμον μὲ τὶς ἑκατὸ ἀεροεπιδρομὲς, πού πραγματοποίησε στὴ Γερμανία, σὰν ἄσσοσ σμήναρχος. Κατὰ τοὺς στατιστικοὺς ὑπολογισμοὺς ἔπρεπε τότε ὄχι μιὰ, ἀλλὰ πολλὲς φορές νὰ εἶχε φονευθῆ κάτω ἀπὸ τὴν τρομακτικὴ ἄμυνα πού ἀντιμετώπιζε στὴν Κολωνία, Βερολίνο καὶ ἄλλες μεγάλες πόλεις τῆς Γερμανίας. Λένε, ἢ ζωὴ ἑνὸς πιλότου τὸν καιρὸ αὐτῶν τῶν πτήσεων ἰσοδυναμοῦσε μὲ τὸ πολὺ 25 ἀεροπορικὲς ἐπιδρομὲς. Ἐξ ἄλλου ὁμος δὲν ἦταν ὁ ἴδιος ποτὲ πασιφιστής. Εἶπε: ὑπὸ παρόμοιες συνθήκες, ὅπως τοῦ τελευταίου ἐκεῖνου πολέμου, ἂν κληθῶ, θὰ κάμω καὶ πάλι τὸ καθήκον μου, ὅπως καὶ πρὶν. Τώρα πάντως, σὲ περίοδο εἰρήνης, τὴν ὅλη ζωὴ του ἀπεφάσισε ὁλότελα νὰ δώσῃ γιὰ ἔργα

παγκόσμιας ἀγάπης. Ὑπῆρξε στὸν πόλεμον ἕνας ἀπὸ τοὺς μεγαλύτερους ἀληθινούς ἥρωες τῆς πατρίδας του. Τιμήθηκε μὲ τὰ ὑψηλότερα βραβεῖα καὶ τίτλους γιὰ τὴν μεγάλη δεξιότητά καὶ θάρρος του, ἕνας ἀρχιμάστορας ἀπὸ τοὺς ἰκανώτερους πού εἶδε ἡ Μεγάλη Βρετανία τὶς ὥρες τῆς μεγάλης τῆς δοκιμασίας. G.C. (Group Captain) D.S.O., DFC, VC, OM...κάθε τίτλος ἀντιπροσωπεύει καὶ ἕνα ξεχωριστὸ δείγμα ἀξίας καὶ τόλμης καὶ στὸν μεγαλύτερο τίτλο τὸ παράσημο τοῦ Σταυροῦ τῆς Βικτωρίας πού τὸν ὠνόμασαν τότε "second to none" (δεύτερο σὲ κανένα). in bomber command: ἐκρίθηκε ἔτσι ὁ ἐνδεδειγμένος γιὰ νὰ ἀντιπροσωπεύσῃ τὴν Ἀγγλία, ὡς παρατηρητὴς, ὅταν οἱ Ἀμερικανοὶ ἔρριψαν τὴν ἀτομικὴ βόμβα στὸ Ναγκασάκι τὸ 1945. Ἡ μοναδικὴ καὶ φρικαλέα αὐτὴ πείρα, ἀκόμη καὶ γιὰ ἕνα ἄσσο σμήναρχο ὅπως αὐτός, ἔπρεπε νὰ εἶχε ἀφήσει μιὰ βαθεῖα καὶ ἀφάνταστη ἐπίδραση στὴν μετέπειτα ζωὴ του. Ἦταν τότε κοσμικὸς καὶ γλεντζές, ὅπως ὅλοι οἱ συνάδελφοί του. Δὲν ἦταν ἔτσι ξαφνικὴ ἢ δικὴ του «Δαμασκός». Ἦρθε πρῶτα σιγά-σιγά ἀπὸ συμπάθεια στὸν συνάνθρωπό του μὲ τὴν ἰδέα νὰ ἰδρῦσῃ ἀνεξάρτητα κέντρα ἀπομάχων, σὰν κοινότητες. Κι ἐγκαθίδρυσε τὸν πρῶτον ὄμιλον στὸ δικό του μεγάλο σπίτι (τὸ "group") κάπου στὴν Νότιο Ἀγγλία. Τὸ πείραμα ἀρχικὰ δὲν εἶχε ἐπιτυχία. Ἐνας ὁμος ἀπὸ τοὺς παλαιοὺς στρατιῶτες ἀφέθηκε πίσω γιατί πέθανε ἀπὸ καρκῖνο. Ὁ δὺςτυχος, μόνος ἀφημένος ἐκεῖ, δὲν εἶχε ποῦ νὰ πάει. Κι ἔτσι ὁ ἴδιος ὁ Τσεσάιρ ἀφιέρωσε τὸν ἑαυτό του σὰν ἀδερφή, στὴν περιθαλψὴ τοῦ ἀρρώστου. «Ἦταν τόσο ἀπλὸς καὶ γαληνεμένος καὶ βέβαιος στὸ τέλος, πού μοῦ ἔκανε βαθεῖα ἐντύπωση». Τοῦ ζητήθηκε τότε, κατόπι, νὰ δεχθῆ στὸ ἴδιο

του τὸ σπίτι μία κατάκοιτη γριουλά 93 χρόνων, πού κι αὐτὴν τὴν περίθαλψε ὁ ἴδιος, πλένοντάς τὴν κάθε μέρα, σάν μητέρα του. Τὴν ἴδια περίπου ἐποχὴ, τὸ 1945, πρόσφερε τὶς ὑπηρεσίες του στὴν ἐκκλησία, σάν λαϊκὸς πιστὸς ἀφιερωμένος στὸν Θεό. Ἐξακολουθοῦσε ἐπίσης νὰ ἐργάζεται σὲ προγράμματα σχεδίων ἀεροπορίας, ἐπιστρέφοντας στὸ Court (τὸ σπίτι του) τὰ Σαββατοκύριακα, ὅπου ἐν τῷ μεταξύ μία κοινότητα πολὺ βαρεῖα καὶ ἀνίατα ἀρρώστων εἶχε ἐγκαθιδρυθῆ καὶ ἄρχισε νὰ πληθαίνει. Περνοῦσε ἔτσι τὸν ἐλεύθερο χρόνο του μαζί με τοὺς ἀρρώστους αὐτοὺς, περιθάλλοντάς τους μαζί με ἄλλα πρόσωπα ἐθελοντῶν ἀδελφῶν. Κάποιοι ἐπιληπτικὸς ζήτησε τότε κι αὐτὸς νὰ βρῆ ἄσυλο στὸ Court, ἀλλὰ ἦταν ὑποκειμενὸς σὲ βίαιους ἐπιληπτικὸς σπασμούς. Γι' αὐτό, ἀπὸ φόβο μήπως αὐτὸ βλάψει τοὺς ἄλλους, τοῦ ἀρνήθηκε κρεββάτι ἐκεῖ. Τὸν πῆρε ὁμως μαζί του στὸ ιδιαίτερό του τώρα σπίτι, στὴν Κορνουάλη καὶ σὲ 9 μῆνες ἴδρυσε καὶ ἐκεῖ τὸ δεῦτερο σπίτι γιὰ βαρεῖα ἀρρώστους. Ἦταν ἔτσι αὐτὸ ἢ ἀρχή, τὸ 1952, τῶν Chechire Homes (τῶν Σπιτιῶν Τσεσάιρ) πού ἀπὸ τότε πλήθυναν καὶ ἀπλώθηκαν σὲ ὅλη τὴν χώρα· χαρακτηριστικὸ ὄλων αὐτῶν τῶν σπιτιῶν εἶναι ἡ περίθαλψη προσώπων πού εἶναι τόσο προχωρημένη ἢ ἀσθένειά τους, ὥστε κανονικὰ Νοσοκομεῖα δὲν εἶναι σὲ θέση νὰ τοὺς θεραπεύσουν καὶ αὐτὸ πού ἔχουν ἀνάγκη τώρα, εἶναι ἡ προσωπικὴ περίθαλψη καὶ συμπόνια, ἀπὸ ἄτομα πού με αὐτοθυσία εἶναι πρόθυμα νὰ ἐξυπηρετήσουν ἄλλους. Ἄναφέρω ἐδῶ μερικὸς ἀριθμούς. Ἡ ἐπέκταση τῶν σπιτιῶν αὐτῶν ὑπῆρξε καταπληκτικὴ. Τώρα 83 σπίτια λειτουργοῦν στὴν Βρετανία καὶ περιθάλλονται ἐκεῖ 2.000 ἀσθενεῖς πού πάσχουν ἀπὸ ἀνίατα φυσικὰ ἢ διανοητικὰ νοσήματα καὶ ἄλλοι τόσοι σὲ ἀριθμὸ περιθάλλονται στὰ σπίτια τους ἀπὸ ἐθελοντὲς βοηθοὺς. 184 παρόμοια σπίτια ἔχουν τώρα ἀπλωθῆ σὲ 48 ἄλλες χώρες. Ἐνα παρόμοιο, τὸ πρῶτο, ἐπρόκειτο νὰ ἰ-

δρυθῆ τὶς ἀρχὲς τοῦ χρόνου αὐτοῦ καὶ στὴν Ρωσία. Αὐτὸ φυσικὰ πρὶν ἀπὸ τὰ δραματικὰ καὶ κοσμοϊστορικὰ γεγονότα τῶν ἡμερῶν μας στὴν Σοβιετικὴ χώρα.

Τὴν ἴδια περίπου περίοδο τῆς ἀρχῆς λειτουργίας τῶν Σπιτιῶν αὐτῶν ἀρρώστησε ὁ ἴδιος ὁ Τσεσάιρ ἀπὸ φυματίωση, ἐπὶ 2 χρόνια σοβαρὰ ἄρρωστος καὶ με ἀνάγκη πνευμονεκτομῆς, ἀπὸ τὴν ὁποῖαν εὐτυχῶς θεραπεύθηκε ἀπὸ τότε με ἀποτελέσματα ἱκανοποιητικά. Αὐτὴ τὴν περίοδο τῆς ἀρρώστιας του εἶχα ἐγὼ τὴν τιμὴ νὰ τὸν ἐπισκεφθῶ, μαζί με φίλο ἱερέα, στὸ Νοσοκομεῖο πού περίμενε γιὰ τὴν ἐγχείρηση. Ἐκτὸς ἀπὸ τὸ γεγονὸς πὼς ἦταν ἕνας περίφημος ἀεροπόρος καὶ ὁ ἀντιπρόσωπος τῆς Ἀγγλίας στὴν Ἰαπωνία, δὲν ἤξερα τότε τίποτε ἄλλο γι' αὐτόν, ὅταν τὸν ἐπεσκέφθηκα. Ἦταν ἔτσι μεγάλη μου χαρὰ νὰ τὸν γνωρίσω ἀπὸ κοντά. Τὸ μόνο στολίδι στὸ δωμάτιό του, ἂν θυμᾶμαι καλὰ ὕστερα ἀπὸ τόσα χρόνια, ἦταν ἡ Ἁγία Γραφή καὶ μία ἀνθοδέσμη στὸ τραπέζακι.

Τὸν εἶδα ἔτσι τὴν ὥρα τῆς ἀρρώστιας του ἤρεμο καὶ γαληνεμένο, γεμάτο εὐγένεια καὶ καλωσύνη, ἄνθρωπο πού εἶχε τώρα ἀφήσει τὴ ζωὴ του καὶ τὸ μέλλον του ὀλοκληρωτικὰ στὰ χέρια τοῦ Θεοῦ, με γνώση τῆς Βίβλου. Ἀπὸ τὴν συζήτησή μας, ἐξαιρετικὴ καὶ με ὄπλο στὴν σοβαρὴ ἀρρώστεια του καὶ γενικὰ στὴν ζωὴ του, τὴν προσευχὴ, μᾶς ἀνέφερε, θυμᾶμαι, ὀρισμένα περιστατικὰ ἀπάντησης σὲ εἰδικὰ αἰτήματα προσευχῆς σχετικὰ με τὸ ἔργο του πού ἦταν ἀλήθεια καταπληκτικὰ. 2 - 3 ὥρες περίπου πού περάσαμε κοντά του, ἦσαν πραγματικὰ τὸ μεγαλύτερο «τωνωτικὸ» στὴ ζωὴ τῆ δικῆ μας. Καὶ φεύγοντας ἀπὸ κοντά του αἰσθανόμουν πὼς ἀποχαιρετοῦσα, ὅσο μπορούσα νὰ κρίνω ἀνθρώπινα, μιὰ μορφὴ ἐνὸς δυναμικοῦ ἀγίου!

Ἄλλα χαρακτηριστικὰ τῆς πολὺτροπῆς ζωῆς του: Τοῦ ἤρθε ἡ ἰδέα νὰ

πουλήση για φιλανθρωπικούς σκοπούς κομμάτια από το τείχος του Βερολίνου. Έρριξε την ιδέα στον Michael Kosirgen του Soviet Cherities Foundation, που εκείνος, αντί γι' αυτό του συνέστησε να συνεργασθῆ με ειδικούς, για να λυώσουν πυραύλους, φτειάχνοντας ἔτσι, ἀπὸ αὐτούς, πέννες γραψίματος! Τόσες, πὺ νὰ ὑπερβούν σὲ ἀριθμὸ τὸ μέγα πλῆθος τῶν θυμάτων τοῦ πολέμου. Νὰ φτιάξουν 100 ἑκατομμύρια ἀπ' αὐτὲς ἀπὸ τὸ μείγμα ρωσικῶν καὶ ἀμερικανικῶν πυραύλων, μὲ σκοπὸ συμβολικὸ· τὰ κέρδη ἀπὸ τὴν πώληση αὐτῶν νὰ διαλαλήσουν στὸν κόσμον πὺς τὰ ἀχρηστευμένα φονικὰ ὄπλα μποροῦσαν νὰ ἀποβούν τώρα μέσα βοήθειας γιὰ ζωντανούς!

Πρὶν 3 περίπου χρόνια ὁ Leonard Cheshire ἀνέλαβε ἐπίσης μιὰ νέα πρωτοβουλία γιὰ ἕνα μεγάλο ἔρανο πολλῶν ἑκατομμυρίων λιρῶν γιὰ βοήθεια θυμάτων φυσικῶν καταστροφῶν σὲ διάφορα μέρη τῆς Γῆς. Πολλὲς ἐμπορικὲς ἐπιχειρήσεις τοῦ προσφέρουν τὶς ὑπηρεσίες των δωρεάν. Εἶπε κάποιος ἀπ' αὐτούς: Θὰ φανῆ ἀνούσιο αὐτὸ πὺ θὰ πῶ ἀλλὰ ἀληθινὰ ὑπάρχει κάτι τὸ ἅγιο γύρω ἀπὸ τὸν ἄνθρωπο αὐτὸν πὺ ἐμπνέει ἄμεσα μὲ τὴν δύναμη τοῦ χαρακτήρα του κάθε φορὰ πὺ ἔρχεσαι κοντὰ του!

Τὸ 1959 ὁ Leonard Cheshire παντρεύτηκε μιὰ ἐπίσης πιστὴ, πὺ ἦταν

ἔτοιμη νὰ ἀφιερῶση κι αὐτὴ τὴν δικὴ της ζωὴ σὲ ἔργα φιλανθρωπίας. Ἴδρυσε ἔτσι, ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὸν ἄνδρα της ἕνα ἀξιόλογο ἀριθμὸ Σπιτιῶν. Στὴ γυναίκα του, γι' αὐτὸ καὶ ἄλλα ἔργα της, δόθηκε ἐπίσης καὶ πρὶν ἀπ' τὸν ἄνδρα της ὁ τίτλος τῆς Λαίδης Ryder καὶ τώρα πὺ κι ὁ σύζυγος ἔγινε Λόρδος, κι οἱ δύο τους παράλληλα ἔχουν τὴν θέση τους στὴ Βουλὴ τῶν Λόρδων. Τὰ δύο τους παιδιά, ἐνηλικιωμένα πιά, ζοῦν μακριὰ τους, σὲ Κολλέγιο κι αὐτοὶ μένουν σ' ἕνα μικρὸ διαμέρισμα 3 δωματιῶν κάπου στὸ Suffolk.

Τὸ κίνητρο καὶ τῶν δύο σὲ ὄλη αὐτὴ τὴ δρᾶση τους ἐξακολουθεῖ νὰ εἶναι πάντα τὸ ἴδιο: Πὺς μὲ τὸ παράδειγμά τους καὶ τὴν πολὺ ἀπλῆ μὰ ἐντατικὴ ζωὴ τους ν' ἀπλώσουν παντοῦ τὴν ἐφαρμοσμένη καὶ ἀπόλυτα εὐλογημένη ἐντολὴ τῆς χριστιανικῆς ἀγάπης. Τὶ μεγαλύτερο ἔργο καὶ τί φωτεινότερο παράδειγμα γιὰ μίμηση; Εἶναι κι ἐδῶ ἡ Φωνὴ τοῦ Χριστοῦ ἀπὸ ψηλά: «Οὐτῶ λαμπάτω τὸ φῶς ὑμῶν ἐμπροσθεν τῶν ἀνθρώπων ὅπως ἴδωσιν ὑμῶν τὰ καλὰ ἔργα καὶ δοξάσωσι τὸν Πατέρα ὑμῶν τὸν ἐν τοῖς οὐρανοῖς» (Ματθ. ε' 16).

Μὲ τιμὴ
Γ. ΗΛ. ΦΤΥΑΡΑΣ
Ἴατρος - Ἄγγλια

«AKTINES». Μηνιαῖον περιοδικόν. Κυκλοφορεῖ τὴν 1ην ἐκάστου μηνός. Ἰδιοκτῆτης: «Χριστιανικὴ Ἐνωσις Ἀκτίνες», ὁδὸς Καρῦτση 14, 105 61 Ἀθῆναι, Τηλ. 3235-023. Ἐκδότης καὶ Διευθυντὴς Συντάξεως: Γεώργιος Δ. Ἰατρίδης, Παρθενῶνος 26, 117 42 Ἀθῆναι. Προϊστάμενος Τυπογραφείου: Βλ. Δ. Σταματόπουλος, Ἴπποκράτους 189, 114 72 Ἀθῆναι. Τιμὴ τεύχους δρχ. 100. Ἐτησίᾳ συνδρομῆ, ἐσωτερικοῦ δρχ. 1000, ἐξωτερικοῦ δολ. 18. Ἡ διευθύνσις ἐπιφυλάσσει εἰς ἑαυτὴν τὸ δικαίωμα νὰ μὴ δημοσιεύῃ ἢ νὰ συντέμνῃ κατὰ τὴν κρίσιν της οἰονδήποτε χειρόγραφον. Χειρόγραφα, δημοσιευόμενα, ἢ μὴ, δὲν ἐπιστρέφονται. Ἀναγγελία ἐντύπων ἐν γένει καὶ βιβλιοκρισίαι δὲν δημοσιεύονται.

Τόπος ἐκδόσεως Ἀθῆναι, Μάιος 1993

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «Η ΔΑΜΑΣΚΟΣ»
Ἀπὸ τὶς ἐκδόσεις «Ἡ Δαμασκός» κυκλοφόρησαν:

ΑΛΕΞΑΝΔΡΟΣ Ι. ΓΚΙΑΛΛΑΣ
(Γ. ΒΕΡΙΤΗΣ)

Περιλαμβάνει τὴ βιογραφία
τοῦ ποιητοῦ καὶ μελετήματα γιὰ τὸ ἔργο του.

*

ΑΥΤΟΙ ΔΕΝ ΥΠΕΚΥΨΑΝ

Γ' ἔκδοση.

*

ΑΡΧΙΜ. ΙΩΑΝΝΟΥ Γ. ΑΛΕΞΙΟΥ

ΦΩΤΑ ΚΑΙ ΣΚΙΕΣ

Δοκίμια πνευματικοῦ προσανατολισμοῦ.

*

ΣΤΕΦΑΝΟΥ ΜΠΟΛΕΤΣΗ

ΡΑΨΩΔΙΑ

Β' ἔκδοση

συμπληρωμένη καὶ διορθωμένη ἀπὸ τὸν ποιητή.

Ἐπίσης ἐντὸς τῶν ἡμερῶν κυκλοφοροῦν
δύο ἀκόμη Συλλογές τοῦ ἀειμνήστου ποιητοῦ

Στεφάνου Μπολέτση

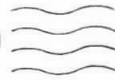
μὲ τίτλο:

«Ραψωδία» Β' (1947-1949)

«Ραψωδία» Γ' (Κύπρος)

Δύο ποιητικὲς Συλλογές, ποὺ συμπληρώνουν τὸ ἔργο τοῦ ποιητοῦ.

Ἐκδόσεις «Ἡ Δαμασκός»
Καρύτση 14-105 61 ΑΘΗΝΑ-Τηλ. 32 21 283

«ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΖΩΗ»
ΜΕΛΕΤΑΙ ΤΟΥ ΙΝΣΤΙΤΟΥΤΟΥ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΣ ΚΑΙ ΨΥΧΙΚΗΣ ΥΓΙΕΙΝΗΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ «ΑΚΤΙΝΩΝ»

**Κατάλογος τῶν βιβλίων πού υπάρχουν σήμερα
στά γραφεῖα τῶν «Ἀκτίνων»**

ΑΠΟ ΤΑ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΕΦΗΒΟΥ Τόμος Α΄.....	1000
ΑΠΟ ΤΑ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΕΦΗΒΟΥ Τόμος Β΄.....	1000
ΑΠΟ ΤΑ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΚΟΡΙΤΣΙΟΥ Τόμος Α΄..	1000
ΑΠΟ ΤΑ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΚΟΡΙΤΣΙΟΥ Τόμος Β΄..	1000
ΑΠΟ ΤΑ ΨΥΧΟΛΟΓΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ Τόμος Α΄.....	1000
ΜΙΚΡΑ ΚΑΙ ΜΕΓΑΛΑ ΜΥΣΤΙΚΑ (για κορίτσια ἀπό 16 ἐτῶν καὶ ἄνω)....	800
ΕΓΚΟΛΠΙΟΝ ΓΙΑ ΚΑΘΕ ΕΛΛΗΝΑ ΝΕΟ.....	100
ΑΠΟ ΤΗΝ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ ΤΟΥ ΓΑΜΟΥ - Η ΑΡΜΟΝΙΑ.....	500
Η ΓΥΝΑΙΚΑ ΚΑΙ Ο ΨΥΧΙΚΟΣ ΤΗΣ ΚΟΣΜΟΣ (Β΄ ἐκδοσις).....	300
ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΚΑΙ ΤΟ ΜΑΘΗΜΑ.....	300
ΤΑ ΑΝΩΜΑΛΑ ΚΑΙ ΑΠΡΟΣΑΡΜΟΣΤΑ ΠΑΙΔΙΑ.....	300
Η ΨΥΧΙΚΗ ΥΓΙΕΙΝΗ ΤΟΥ ΜΑΘΗΤΟΥ.....	300
ΤΑ ΔΥΣΚΟΛΑ ΠΑΙΔΙΑ.....	300
ΟΙ ΦΟΒΟΙ ΤΟΥ ΠΑΙΔΙΟΥ ΚΑΙ ΑΙ ΑΠΟΤΥΧΙΑΙ ΤΟΥ.....	300
ΤΟ ΠΑΙΔΙ ΚΑΙ Ο ΧΑΡΑΚΤΗΡ.....	300
ΑΠΟ ΤΗΝ ΨΥΧΟΛΟΓΙΑΝ ΤΩΝ ΑΝΘΡΩΠΙΝΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ.....	300
Ο ΑΡΤΙΟΣ ΑΝΘΡΩΠΟΣ.....	300

**Οἱ συνδρομηταὶ τῶν «Ἀκτίνων» πού ἐπιθυμοῦν νὰ προμηθευ-
θοῦν βιβλία ἀπὸ τὸν ὡς ἄνω κατάλογο παρακαλοῦνται νὰ τηλεφω-
νήσουν στὸ τηλέφωνο τῶν «Ἀκτίνων»: 32 35 023**